

M U H İ T

Florida da bir Abide

Edward Bok tarafından Amerikaya hediye edilmiştir.

Sene 4 № 43

Resimli Aylık Aile Mecmuası

Mayıs 1932

Nushası 50 Kr.

Seyahat Edilecek Sene Bu Senedir

Hiç bir zaman seyahatlar bu kadar ucuz olmamıştır.

Şimendifer, vapur kumpanyaları, oteller ve mağazalar sizi müşteri olarak kazanmak için fiyatlarını tenzil etmişlerdir.

Biz de Size Vakît ve Zaman Tasar Ettirmeği Teklif Ediyoruz:

Seyahat programları yapmak, vapur, tren ve otellerde munzam hiç bir masraf almaksızın yerler tutmak suretiyle seyahatları teshil etmek gayesinde bulunan tecrübekâr teşkilâtımızın hizmetlerini takdim ediyoruz.

Avrupadaki 50 şubemizle bütün dünyadaki sair şubalar ve muhabirlerimizi emrinize âmâde bulunduruyoruz.

TRAVELERS CHEQUES, TRAVEL SERVICE
HERE AND EVERYWHERE

Seyahat esnasında taşıyacağınız paraları en münasip şekilde nakıl ve tahtı - emniyette bulundurmak için *Amerikan Ekspresin Seyyahin Çeklerini* hamil bulununuz.

Her türlü mâlumat için 24464 numaraya telefon ediniz.

Di Amerikan Ekspres Ko. İnk.

İSTANBUL ŞUBESİ

MUHİT

Resimli Aylık Aile Mecmuası

Sene 4

Mayıs, 1932

Sayı: 43

Lisan Musahabesi :

Beynelmilel Amerika Sözleri

AHMET CEVAT

EVVELA, memleketini ziyaret etmeğe hazırlanmış Sam Amca ile tanışalım.

Sam Amca... Yıldızlı silindir şapkasıyla, çubuklu pantolonu ve bir karış sakalı ile resmini gördüğümüz Sam Amca «Uncle Sam» yüz yirmi milyonu aşan Amerikan milletinin timsalidir. Bu yaşlı, fakat enerji dolu, uzun boyu selvi gibi dosdoğru Sam Amca'nın bir tarihi olsa gerek. İhtimal yeni karşılaştıkları vahşi tabiata faaliyetle, en ilerlemiş yaşın bile belini bükmediği gayretle, galip gelen ilk muhacirlerin şakrak muvaffakiyetine kim bilir hangi şen san'atkârın verdiği şimadır. Bu şimayı Amerikalılar memnuniyetle benimserler. Fakat biraz İngiliz yadigârı sayılan Yankee (teleffüzü: yanki) az çok yüz ekşiten bir tâbirdir. Etimolojisi pek mâlûm değildir: bâzı lugatler bu lafzı *english* (İngiliz-İngiliz) kelimesinin Amerika yerlileri ağzında aldığı bozuk teleffüz şekli olarak gösterirler; bâzıları da bu sözle muhtelif lisanlarda zekâ, atılganlık, gevezelik, çabuk ve anlaşılmaz konuşmak ve daha bilmem ne gibi mânalara gelen türlü türlü kökler arasında bir münasebet bulurlar. Yalnız Amerikanın Yeni İngiltere denilen memleketlerinden olanlara munhasır tutulsa kimse itiraz etmeyecek, fakat her Amerikalıya Yanki demeye kalkarsanız nezaketin her halde altında kalırsınız.

Lugatçe «nefer» den fazla bir mânası olmayan pion dan gelen «pionir» *pioneer* - fran-

sızca *pionier* - tâbiri, koltuk kabartan bir tevcihtir: Amerikada vahşi ormanları açan ve mâmureler yaratarak bugünkü terekkîyi hazırlayan ilk muhacirlere verilen bu isim kendi başına şerefli bir unvandır; Amerikalılar için en büyük asilzadelik bu pionirlerden gelmiş olmaktadır.

Sinemaların bütün dünyaya yaydığı Amerika kelimeleri çoktur. *Broadway* bizde de her sinema meraklısı şehir çocuğunun bile New York ismi kadar aşinasıdır. Manhattan adacığını kaplayan asıl Newyork'un hem bel kemiği hem de en geniş ve en işlek kan damarıdır. Bir muharriif «akşamları ve geceleri, Newyork, burada ışıklar banyosunu alır» diyor. Paris'in bulvarları hakkında Mithat Efendi zamanının romanlarından kalan mânevi hayal ne ise bugünkü sinema seyircilerinin zihinlerinde de Newyork'un Broadway inden öyle bir fikir kalıyor. Fakat otuz kilometre, belki daha uzun olan bu Newyork bulvarının maddi tek bir surreti yoktur. Göklere baş çekmiş binalarla noktalanmış bu medeniyet damarının bir metre muhabbatı yeri Avrupa paytahtlarındaki saray ve otellerin bir tanesinden daha yüksek fiatlarla satılır. Cadde başından cadde başına ve günün bir saatinden öbür saatine, insan, şehirden şehire seyahat etmiş kadar kendini yeni bir âlemde buluyor. Burada artık binalar *building* ve *skyscraper* (teleffüzü: skayskreypör) dür. Yalnız İngilizce değil Fransızca, hattâ Almanca ya-

zılmış bir seyahat kitabında veya mecmuada da bu tâbirlere rasgelirsiniz. Namık Kemal edebiyatında «Eflake ser çekmiş» vasfı ulu ağaçlara verilir; frenklerin *gratte - ciel* deye tercüme ettikleri *skyskrayper* de böyle bir hayal uyandıran ingilizce bir kelimedir. «Başı göğe ermek» tâbirimiz de var, fakat bunu daha ziyade mânevi şeylerde kullanırız, ve bir az istihfaf karıştırırız. Bu tâbirlerin Amerika'daki elli altmış katlı binalara verilebileceğini zann etmeyorum. Son zamanlarda gazetelerimizin bu ismi fransızca taslağı ile *gratte-ciel* olarak yazdığını görüyoruz. Gazetelerin halklaştırma ve umumileştirme kudretini kim inkâr edebilir? Belki de az zamanda - *gratsiyel* imlasiye lisanımızda yerleşip kalacaktır.

Çoktan beri, halkımıza kadar, alışmış olduğumuz beynelmilel bir kelime de «hal» dir; bu yiyecek şeyler pazarının bir tanesi - en büyük kısmı kapalı durmak üzere - Kadıköy kyunun bir turist oteline yakışan bir yerine yapılmıştır. Fakat Amerikaya seyahat edenlerin veya seyahat kitapları okuyanların sık sık rasgeldikleri *hall* başka bir şeydir. Fransızca «hale» ile ingilizce «hall» arasında yalnız etimoloji birliği vardır; Amerikanın binalarındaki *hall* (teleffüzü: hol) bizim evlerde «taşlık ve sofa» dediğimiz kısımlara tekabül eder yerdir. En aşağı yirmi otuz katlı olan binalara *bilding* deyeceğiniz gibi taşlıklarına ve sofalarına da *hol* demeğe kendinizi sürüklenmiş bulacağınıza şüphe etmeyorum. *City Hall, Federal Hall.* gibi yerlerde ise tek mil binaya *hol* denildiğini anlarsınız. Bunun gibi, kendiliklerinden, sokak yerine *street* (strit), pazar yerine *market*, kilise yerine *church* (çörç)... kelimeleri zihinlerde yerleşir. Bunları evvela *Wall Street, Trinity Church* gibi, tahsis ile, mürekkep isim olarak kullanırsınız, fakat gitgide, tekrarlana tekrarlana, bu mürekkep isimlerin ikinci unsurları ister istemez asli mânalarını kazanıyorlar.

Wall Street. buna «*Sur sokağı*» deyebilir miyiz? Böyle bir tercüme eskilerin *bal yemez* (Palimos) toplarını (*asel nemihoret*) deye fari siye çevirmelerine benzemez mi? Bir fransız muharririnin: «Burada bankalar dev kuluçkaları gibi dünya altın rezervasının üstünde yatıyorlar» dediği yer burasıdır. Üç saatin içinde, dünyanın beş kıtasından radyo ile gelen emirlerle, 6.000.000 aksiyon alım satımının yapıldığı yer burasıdır. Lort Bothermere *Wall Street* i dünyanın sermayelerini mass eden bir

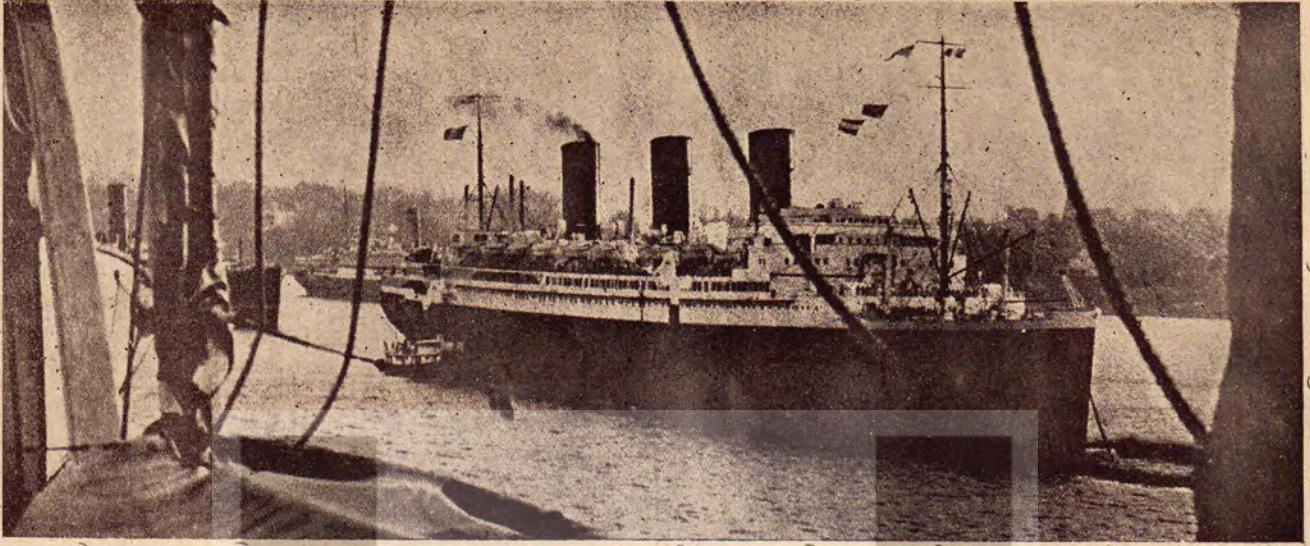
tulumbaya benzetiyor. Burasını para istasyonuna ve servetin son durağına benzetenenler de var. Artık iş âleminin en civcivli karınca yuvası olan *Wall Street* e başka bir isim vermek mümkün müdür?

Bu sokaktaki *bilding*lerin sakladığı âlemi mutalea edenler yeni bir lugat öğrenmeğe muhtaçtır. Ticaret tâbirlerimiz arasına italyancadan giren *kambiyoyu* Amerika borsasındaki *exchange* ile mubadeleye luzum görmemek ve Galata'nın köşebaşı *sarraflarına* verilen ismi Amerika bankacılığında en mühim rolü oynayan *brokerlere* layık görmek kabil değildir. *Stok* ticaretimizde bir malın toplu bir kısmıdır, fakat Amerika borsasında kullanılan *exchange stock* muamelelerinden geçen kıymet kâğıtlarının (aksiyonların, tahvillerin), birden, hepsidir.

Fransızca kitap ve mecmualarda *call money* (teleffüzü: kol mani) gibi koyu ingilizce banka tâbirleri görürsünüz. Borsa muamelatıyla meşgul olursanız bunun vâdesiz *ikraz* demek olduğunu anlarsınız. Fakat bu Amerika tâbirinin öyle bir hususiliği vardır ki başka milletlerin banka edebiyatına aynen geçmiştir.

Busines (teleffüzü: biznes) yâni ticaret âleminin beynelmilleleşmiş lugatçesi çok daha geniştir; nafile uğraşmayalım, bir makalede onu tüketemeyiz. Bir az da sözlü sinemaların her tarafa yaydığı polis maceralarının diline bakalım. *Kopların* (polislerin) *gangsterleri* (haydutları, çetecileri) ve *bootleggerleri* (kaçakçıları) nasıl kovaladığı ve browningle silahlanmış haydutların halka nasıl *eller yukarı!* (Hold up!) ameliyesini yaptıkları, hattâ kumarhaneleri nasıl bastıkları, herkesçe mâlumdur. Fakat Amerikada her şey o derece sür'atle değişir ki argolar (*slang*) da mütemadiyen yenileşiyor ve zenginleşiyor. Az bir müddet evvel ancak bir hesabın tasdikî için imzanın üstüne yazılan *O. K.* harfleri şimdi «Her şey yolunda» mânasında âdeta beynelmilel bir tâbir olmuştur.

Bizde türlü türlü yeniliklere, biçim biçim âdetlere «asri» deniliyor. Asır ne kadar uzun bir zaman! Asrın yenilikle ne münasebeti var? Amerikada, gerek *boom* (büyük revaç) gerek *krah* zamanında, her şeyin «günlük yumurta» gibi çok tazesî makbuldür ve icad ettikleri *up to -date* (teleffüzü: aptüdeyt) tâbiri şimdiden Avrupa edebiyatına geçmiştir. Biz de, bu hususta geri kalmağa razı olmayız, çünkü bayat şeylerden ve müptezel sözlerden hoşlananlardan değiliz.

Amerikaya Seyahat

ROGER FRANQ

İLE de France vapuru yarın, saat yirmi birde hareket ediyor. Aceleye hiç ihtiyaç yok, Paris ten sabahleyin çıksam öğle yemeğimi Havre da yiyebilirim; öğleden sonra da — Amerikaya kendi otomobilleriyle beraber giden başka turistler gibi — arabamı yükletmeğe bol bol vaktim olur.

İşte benim sadık yol arkadaşım Buik otomobili; bu yeni seyahate çıkarken altmış bin kilometrelik ihtiyarlanmış bulunuyor. Elimde C.G.T. kumpanyasının renkli müsaade vesikası. Bâzı kısa mlâûmatlar veriyorsunuz, bunlar siz yolculuğunuzda devam ederken radyo ile Amerika gümrüklerine tebliğ edilecek ve orada, kesenizi açmaksızın, üç aylık ikamet vesikalarınızı alabileceksiniz.

Benim Buik, çekingen ve mahcup gibi, o muhteşem Roll, Hispano, Packard, Lincoln.. arabaları arasında İle de France ın garajına yollanıyor. İhtiyar otom, kabinesine girdikten sonra ben de kendi kabineme gidiyorum.

“Vu” nün mümessiline nazik ikramlar.

Geminin komiseri, bu denizde yüzen küçük ölkenin idare amiri, kibar bir ev sahibi sıfatıyla misafirlerini kabul ediyor.

Yerimize yerleştik. On bir koli eşyam sanki büyü ile benden evvel oraya gelmiştir. Beş gün her tarafını gezebileceğimiz bu

yeni memleketi istikşafa çıkalım.

Hakikaten garip bir ölke.. Dört asansör sizi meydanlardan bulvarlara, güneşli caddelerden parlak tenvirata boğulmuş dar sokaklara götürür.

Saat dokuz. Sâbih şehir râşeler içinde. Mütereddit, ağır hareketler. Liman ona dar geliyor gibi. İmdadına koşuyorlar: iki romorkör ilk adımlarında kilağuzluk ediyor. Yandan onu karadan ayırıyorlar, açık denize kadar, 45 mil sür'atle Amerika istikametine atılabilinceye kadar onu yedekleyolar...

Kumandan ve erkânı-harbiyesi, bu canlı 43.000 tonluk kütlelin dımağı, emirlerini veriyor. Bu emirler, saat sıhhat ve intizamı ile, süvari köprüsünden dümene, makinalara can veren teshin odalarına, bir nevi çabuk ve kuvvetli bacaklar gibi devi yürüten pervanelere gidiyor. Telefonlar, hoparlör ve diğer vasıtalar dımağın iradelerini hayati merkezlere nakl eden sınırlardan farksız...

İnsanın dımağından kendi vücudu kadar mükemmel çıkmış ne harikulade mihanik!

* * *

BEŞ günlük bir seferden sonra, Manhattan göründü: Orta-Çağ burglarından birine benzer, ancak bunun asma Brooklyn köprüsü ve göklere baş çekmiş binaları

Central Building in tepesinde, baş döndürücü bir irtifada elektrik têsisatı yapılırken.

“Skyscrapers” var. Amerikanın koltuklarını kabartan bu binalar, denizden, denizin göz alabildiğine yayılan genişliği önünde, bütün ehemmiyetlerini kaybediyorlar. Birkaç mil ötede, düz ovanın üstüne, dansı seven bir devin fantezisiyle dikilmiş kazıklar gibi kendilerini hiss ettirirler.

Uzaktan bir takım kaba direkleri andıran bu yapılar yakından karma karışık tiyatro dekoru halinde kalıyor: orada yüz katlı bilding kırmızı tuğladan eski İngiliz evini çiğneyor. Bütün Müttehidenin timsali olan Manhattan adası burnu: orada en yeni, en alomod «up to date», en sağlam, en teknik şey ve en eski küçük şeylerle yan yanadır.

Eselden pasaport ve sıhhiye muayeneleri gemide geçeri ve azap verici bir istintak mahiyetinde görünmezdi. Şimdi, birkaç defa, safdilane ve üzücü tafsilata kadar tertip olunmuş sualli cevaplı fişler doldurmak mecburiyetinde kaldım.

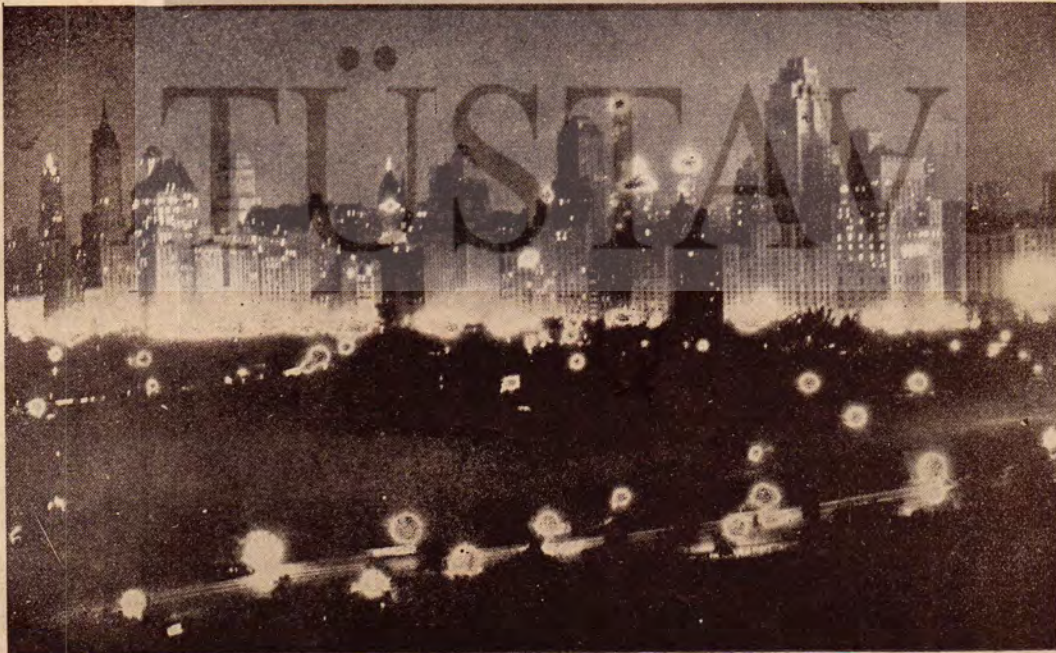
Gittikçe yaklaşan bildingler parmakla dokunulabilecek derecede gemiye hakim.

Karaya inme öyle süratli ki bir yabancı o kalabalık içinde kendini kaybediyor.

Ertesi sabah otomobilimi aramağa gittim, polise ait bütün işlerimi kolaylıkla bitirdim ve araba sürmek müsaadesini aldım; harç olarak yalnız beş dolar verdim. Kırmızı yeşil işaretli sokakları birbirlerine amut ve Paris e nispetle, otomobille gezmek çok kolay olan bu şehirde, hemen volanımı kullanmağa başlamışım.

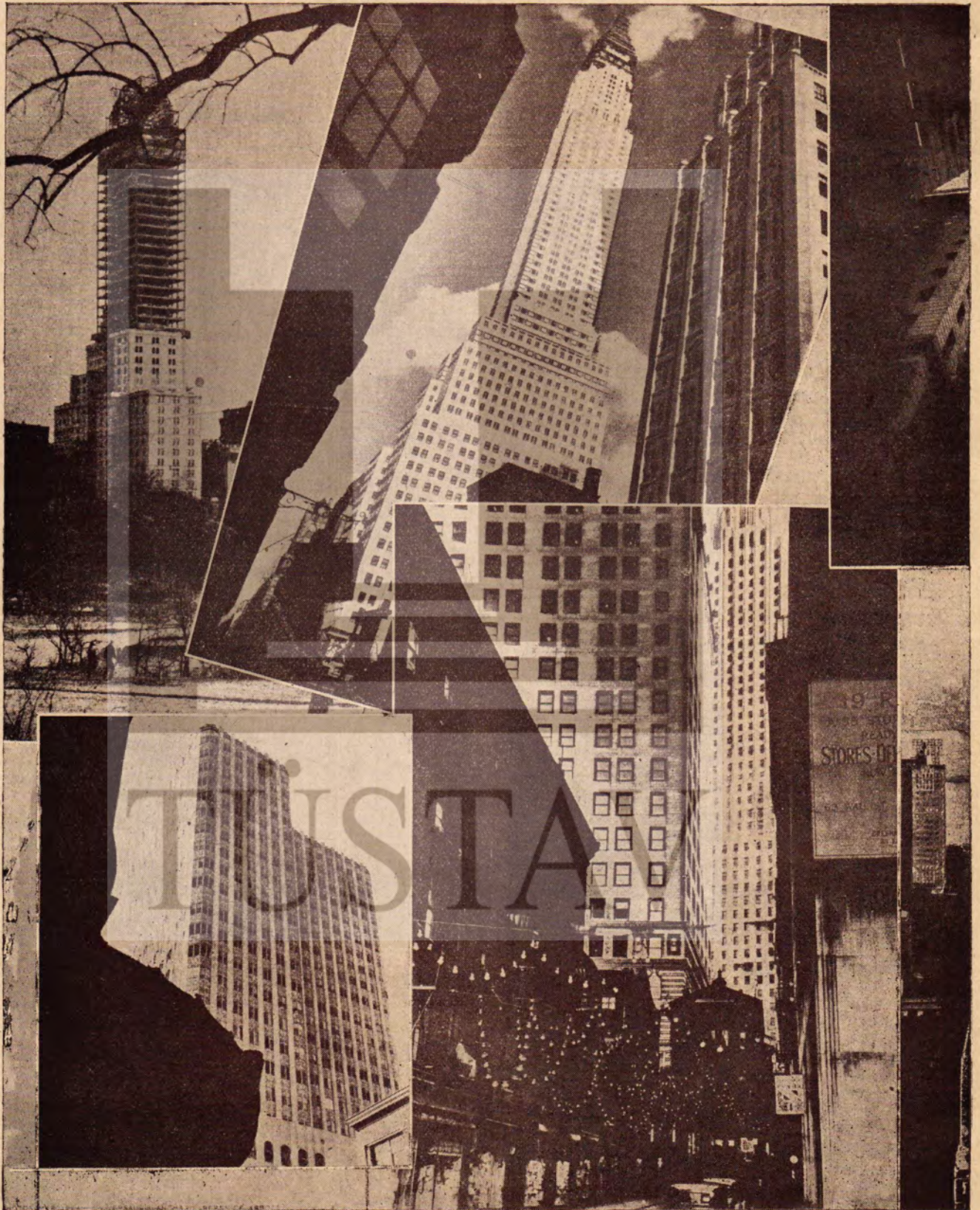

Transatlanlık harekete hazırlanıyor.

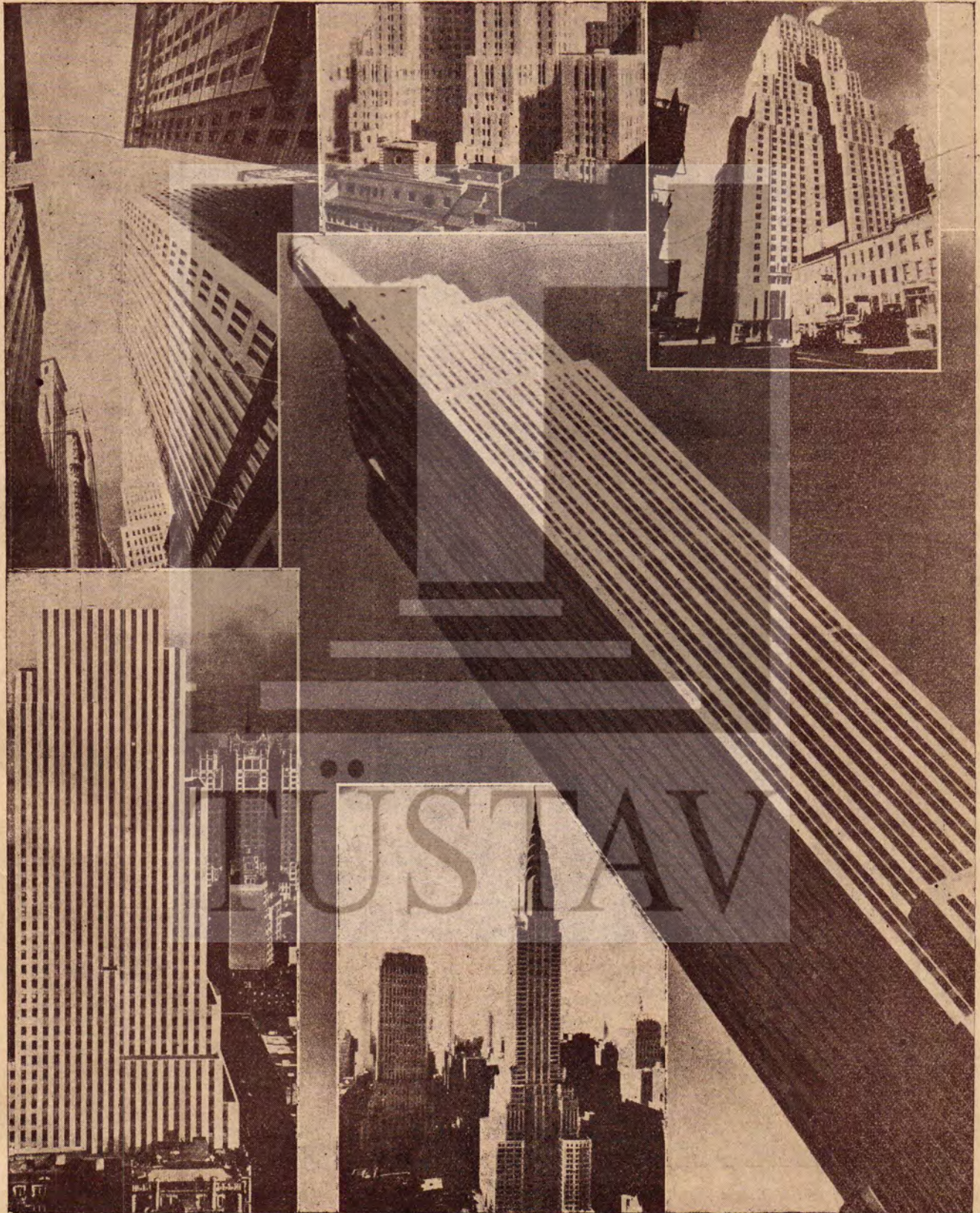

New-York un geceyinin, elektrik şellaleleri içinde bir manzarası.

Amerikada

Grat-Siyeller

GÖKLERE BAŞ ÇEKMiŞ BİNALAR

Skyscrapers

Paul Morand dan

ÖNÜMDE açılan cadde, iki kenarına Arvupa evleri büyüklüğünde binalar dizilmiş olsaydı, çok geniş görünecekti; otuz ve kırk katlı yapıların hükmü altında ancak dar bir sokağa benzeyor. Güneş oraya yalnız tam tepelerin üstüne geldiği vakit nüfuz ediyor, ve o zaman bu sıra sıra hendesi devler geçidinin derinliklerinde akan insan nehri daha iyi görü-lüyor; bu nehir zirvelerden aşağı kopan ani sellerle günde üç dört defa kabarrır.

Bu binalar bütün kütleleriyle yoldan geçenlerin üstüne yıkılacak gibi duruyor. Sanki aralarında bir tesanüt varmış gibi birbirlerine omuz vererek yukarıya, hep yukarıya çıkıyorlar, ta gözün bütün menazır sahası tüketinceye kadar. İnsan merakla katlarını birer birer saymaya kalkar, sonra üsanan göz onları onar onar tırmanma-ğa başlar; boyun kopacak derecede gerilinceye kadar baş yukarıya çevrilir, ve görülen son kat, hakik-

katte, ancak bir kuş bakışı ile meydana konabilecek içerlek taraçalar serisinin birincisidir.

Gök kazıyan binalar. Bunların dişileri ve erkekleri var; bazıları güneşe dikilmiş mâbetlere, başkaları Azteklerin ay ehamına benzer. Garp sahralarındaki Amerika şehirlerini yassılıklarla döşeyip yayan, alabil-diğine varuşlar doğurup giden çılgın büyüme burada şakuli bir fıskırışla ifade olunuyor. New York a azametini, yarının manzarasını veren bu binalardır: Damsız, çatısız, başlarına taraçalar gerilmiş oldukları halde, *helikopterlere*, mustakbelin o kanatlı insanlarına muntazır bir vaziyette duruyorlar. Rakkamlar gibi şakuli mevcudiyet gösterirler, ufki pencereleri dört köşeli sıfırlar gibi onlara âşari kıymetler ilave ediyor. Kayanın bağrına demir atmış, yerin içine dört beş kat gömülerek, dinamo.. kalorifer gibi ahşalarını vucutlarının bu en derin kısımlarında saklayarak, yer altı palamarları-

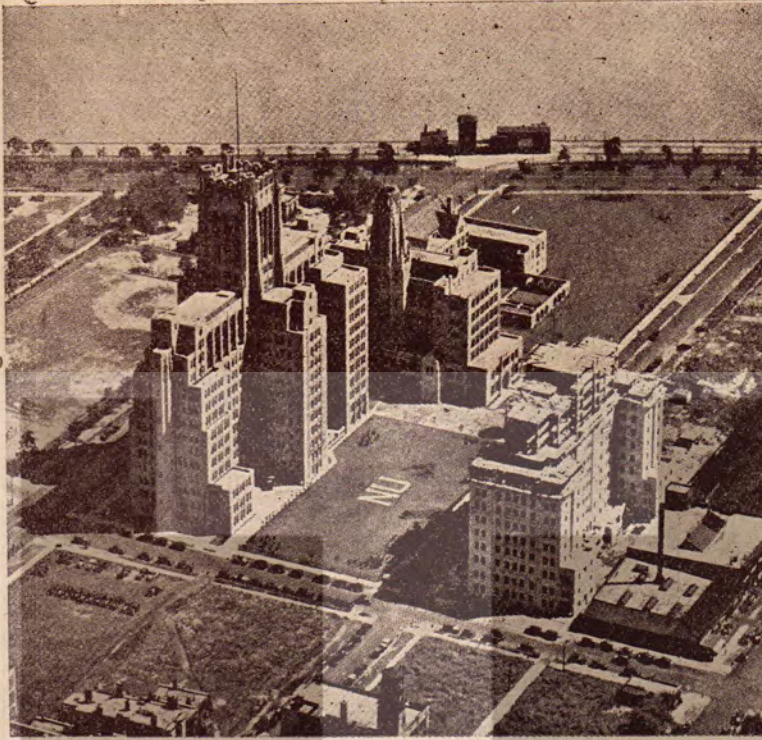

Orta Manhattan ın bir kısmı: Yarının şehirleri hakkında bir fikir veren levha. Solda: dünyanın en yüksek binası olan Chrysler Building; Ortada, cephesiyle hepsine hakim olan bina Chanin Building dir.

le çelik potrellere, *pilonlara* bağlanmış olarak üst katların korkunç sallantısıyla yükseliyor. Atlantik fırtınalarının e h e v v ü r ü çok defa onların çelik çerçevelerini burkuyor, fakat, bükülgen cılızlıklarıyla mukavemet ediyorlar.

Artık hiç bir desteklik rolü oynamayan duvarlar silinmiş gibidir; günde birer kat yükselmeğe müsaade edecek derecede çabuk örülen o içi boş tuğlalar ancak rüzgâra bir siper olabilirler, ve alt kısımlarını donatan granitler, mermerler, birkaç santimetrelilik kalınlıklarıyla zînetten başka bir şey değildir. Tavanlar sadece çatıya kopçalanmış gibidir. Ağaç, tezyinata bile, kullanılmaz; bu yanmaz kafesler yirmi ve daha ziyade asansörle ve saçlara benzeyen elektrik telleri demetleriyle delinmiştir.

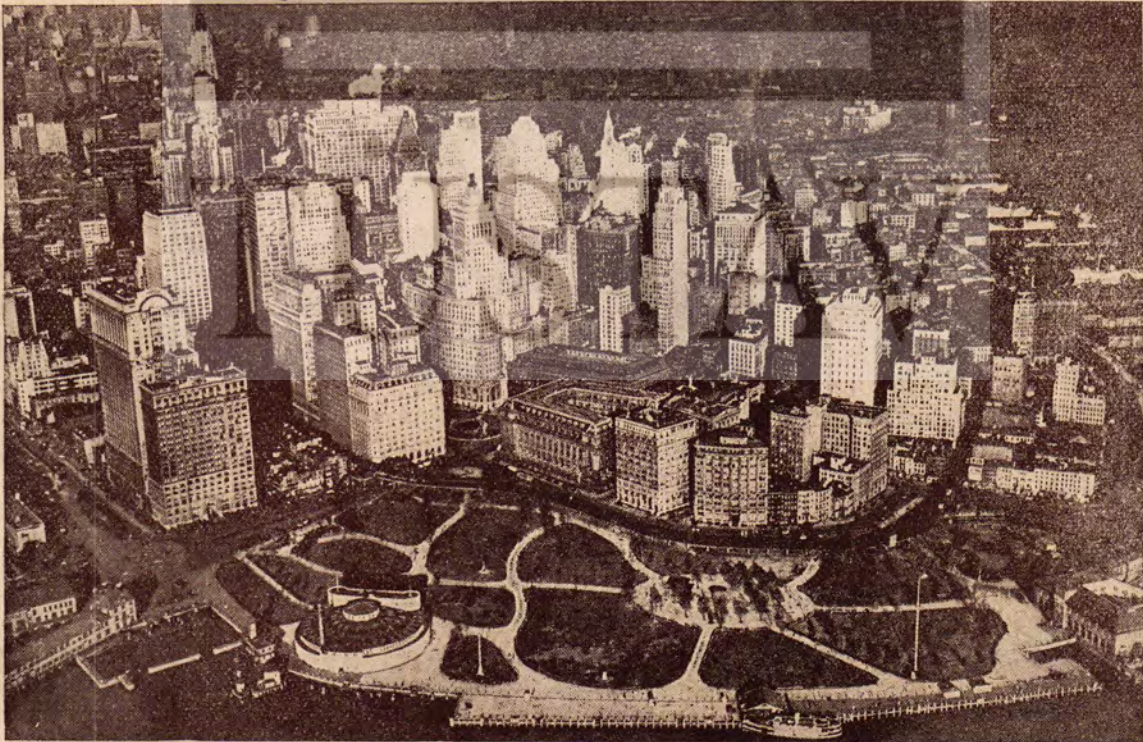
Otuz sene evvel New York u tanımış olanlar bu-

*New-York civarında yeni inşa edilen
New-Jersey de bir mahalle..*

gün orada gördüklerine şaşıyorlar. O zaman gök kazıyan namı verilen binalar on kadar katlı, birbirlerinden ayrı, çok çirkin yapıları. New York da konsolos şakirdiolarak bulunan Clavdel bana çirkinliklerini anlatmakla bitiremezdi. O zaman şehir kara idi, şimdi pembedir. 1879 da buraya, meçhul ve sefalet içinde, gelen Stevenson New York u: «Liver Pool» a benzeyen düz bir şehir, deye tasvir eder. İhtimal bugün hayranlıkla seyr ettiğimiz binalar da yarın hoşagitmeyecektir. New York yenileştikçe daha güzel görünüyor.

Göklere baş çekmiş binalar çok yenidir, birincisinin tarihi 1881 dir. Şikago da, korka korka on katını Mişigan ın çamurları üstüne yükselterek doğmuştu. 1885 de inşası biten *Home Insurance Building*,

Aşağı Manhattan da muazzam binalar kütləsi.— New Yorka gelen gemilerin güvertlerinden bu binaları ilk defa görenler hayret içinde kalırlar.

Woolworth Building, 60 katlı; tam eteğinde N.Y. un eski Partone si vardır, yakında yıkılarak yerine bir park yapılmak üzeredir.

ilk defa olarak, divarsız yapılmıştır. Bununla mîmaride büyük bir terakkî hatvesi atılıyordu; şüphesiz Gotik üslubundan sonra atılan en büyük hatve budur..

Bu san'atın zuhuruna Avrupanın yardımı olmuştur; İngilterede Portlan çimentosunun, Almanyada Besemer çeliğinin keşfinden evvel öyle binalar yaratılmazdı. Fikir ise Le Duc isminde cessor bir Fransız mîmarı tarafından, 1880 den evvel, «armatürü demriden, duvarları sadece o demiri sarıp saklamaktan başka bir şeye yaramayacak bir bina» deye tasvir edilmiştir. Fransızlar için kayb olup giden bu fikir Fransanın Güzel san'atlar mektebinde çalışan Amerikalı talebeler, hususiyile W. L. B. Cenny tarafından memleketlerine nakl edilmiştir...

İstenildiği kadar yüksek binalar yapmak imkânı bulunmuştu, fakat o yüksekliklere nasıl çıkılacaktı? 1850 de, su cenderesiyle tahrik edilmek üzere yapılmış olan asansör imdada yetişti ve daha sonra elektrikle hareket ettirilmesine yol bulundu.

1916 da, Avrupa şehirciliğinden müstefit olan New York belediyesi ilk defa olarak şehrin bediiliğiyle iştilal etti ve Zoning Law denilen kanun vaz' edi-

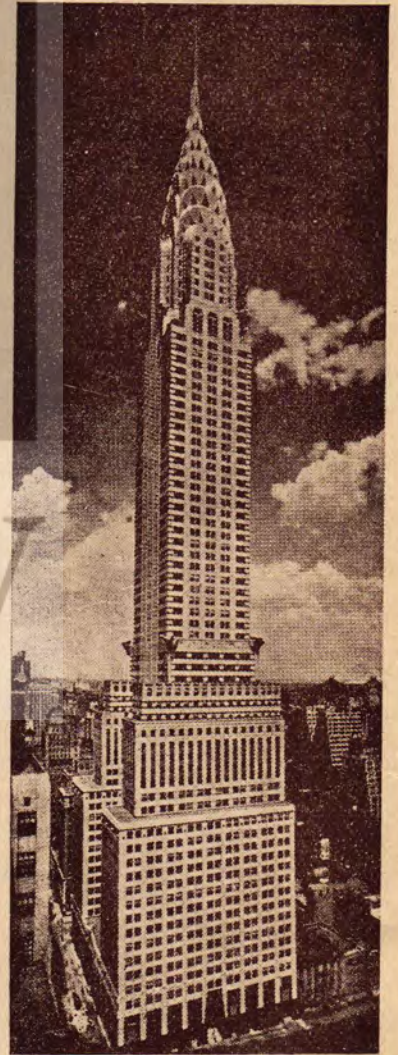
lerek, ziyanın sokağa kadar inmesi için, yeni binalar muayyen irtifalarda silinmeğe ve içerlek taraçalarla yükselmeğe icbar ediliyordu. Bundan harikulade neticeler çıktı, hususiyile binaların kuleleri yıldızlar ve elektrik tenviratiyle süslenmekten sonra.

Skycrapers ne Babil kulelerinden ne de Amerika yerlilerinin pueblo larından ilham alınarak yapılmıştır. Bir san'at üslubu tarihi bir devrin ifadesi ise Amerikanın, bugün, bir mîmari üslubu yaratmış olduğunu söylemeğe hakkı vardır.. Birer katedral oku gibi göklere alın yükseltiyorlar; bu hamlelerinde hem tesavsıf hikmeti hem de iktisadi sebepleri vardır. Bu "bulutlar evleri" derin ve uzvi bir güzellik gösterirler. Bu sabah Broadway de yürürken düşünüyordum ki, bir Yunanlı Partenon un karşısında ne duyuyor idise zamanımızın insanı da her halde bu binalar önünde aynı hisleri duyar.

* * *

BROADWAY in bu noktasında sokak diğerlerinden daha oyuk, gürültüsü daha tegannili, rengi daha başka türdür; buraya yayılan hasis ışık içine güçlükle kırık dökük bir güneş nufuz edebiliyor. Ses kadar dimdik, cebr edilmiş bir menazırla arkaya yaslanmış bu yapı yarlarına ev ismi verilebilirmi? Onlar göğü kazmayorlar, kubbesini yıkıyorlar. Aralarına girilir girilmez, zann olunur ki, gittikçe daha sıklaşan şakuller bir akordeon telleri gibi bükülerek diziliyor, ve muvaziler baş döndürecek gibi iniyor ve nihayet bir birlerine lehimleniyor.

Bunlardan birine, mesela Cunard Building e girelim: mermerden ve grannitten holunda tavan kubbelerinin mozaiklerine ve Erzra Winter in en meşhur dünya kâ-

Chrysler Building, 77 kat (32 asansörlü)

şiflerinin seyahatlarını temsil eden divar resimlerine, mavi okyanuslarıyla gözleri alan haritalara, deniz alegorilerini mücessemleştiren bronz frize bakalım. Bu New York'un dekoratif sanatının en mühim abidelerinden biridir. İçerisinin zihinde braktığı intibala dışardan verdiği intiba muvazene halindedir.

Fulton Street köşesinde de biraz duralım; buradan uzun bir zaman New York binalarının şahı mevkisinde kalan Woolworth Building'i nazarımızla kucaklayalım; altmış kat bürolarıyla iş adamları için

bir nevi katedral.. Granit ve mermerden holuna girilince, size, horoz ibiği renginde forma giymiş amazon kızları birer mücella bakır kasa gibi duran yirmi sekiz asansör den birinin kapısını açar. Bu şakuli şimendifer beni bir dakikadan daha az zamanda elli altıncı kata çıkarıyor; buradan New York, Siyam kralının bahçeleri ortasında inşasıyla eğlendiği o minyatür şehir kadar görünüyor. Güneşli Atlantik denizinden gözlerim kamaşmış, kendimi göklerin içinde buluyorum, öyle bir yükseklikte ki buradan Avrupayı göreceğim zann ediyorum. Rüzgâr kamçılıyor, elbiselerimi hırçıklıkla hırpalıyor; yanımda aşık çiftler öpüşüyor, bâzı Japonyalılar gülüyor, birkaç Alman manzara kartları satın alıyor.. Böyle bir yükseklikten şu ufalan paytahtı nasıl

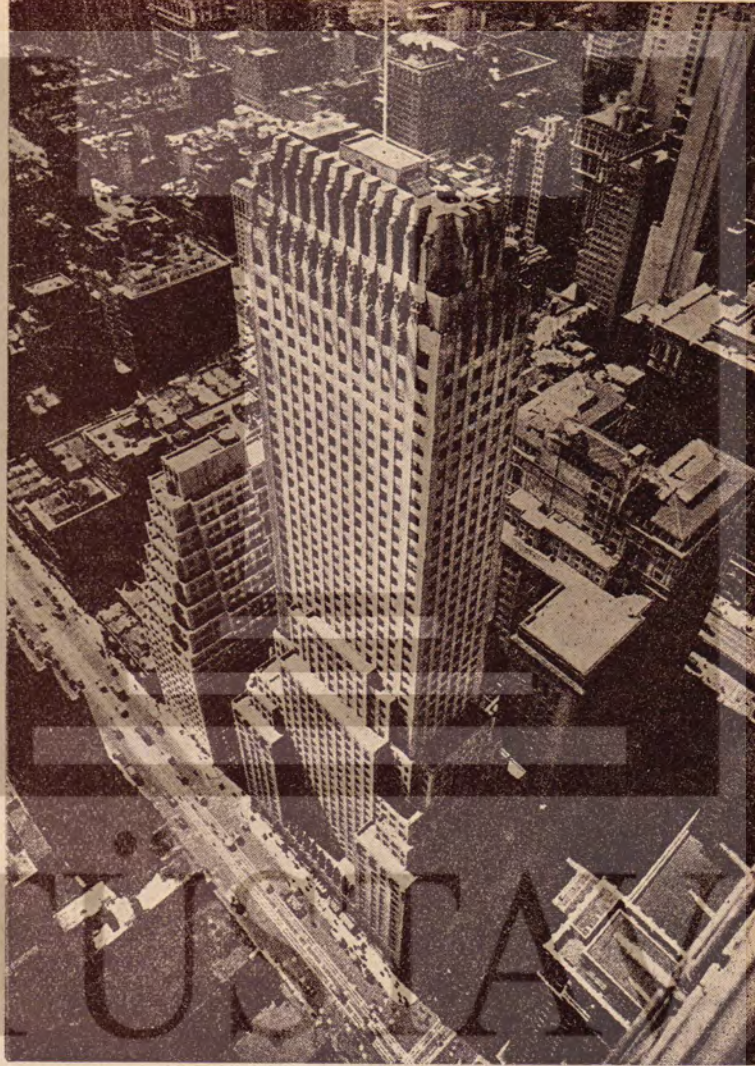
tasvir etmeli: bu artık bir topografya, bir nirengi ameliyatı oluyor, edebiyat değil. Önümde Şark nehri, mâdeni elastiklikleriyle uzanan bir sıra köprü'nün bacakları arasında Brooklin'e dökülüyor. Aşağıda, şu düz satırlar, şu dama tahtaları sokak değil, en yüksek evlerin taraçalarıdır; bunların üstünde, tepelerine bulutların kondoğu kuleler yükselir. Her zirvede dumanlar, buğular bir miğferin kenarına takılan sorguçlar gibi. Şimdi gözlerimle, şu petekleri sıra sıra tākib ederek

iniyorum; en aşağıda, tramvayın küçük sarı tırtılı iki mâdeni tel üzerinde ilerliyor. Yukarda, Orta Şehrin dört köşeli renk renk kafesleri saf ve parlak kış semasının içine dikiliyor. Zahmetle, uzakta, Great Cenhran garının altın yıldızlı kubbesini seçebiliyorum. Buradan New York'un planı, geniş ve basit bir ıskara gibi, kolaylıkla okunuyor: bulvarlar güneşli, çapraz sokaklar mavi ve donuk bir gölge ile dolu. Baş dönmemi gayretle bastırarak çelik — Karnegi çeliği — rengindeki Şimal nehrine doğru eğiliyorum: yüzü baştan

başta gemilerle kaplı ve suyu uzakta, New Jersey sahilinde teşekküle başlayan şu Vulkan sitesinin belirsiz dumanları içinde kayboluyor.

AKŞAM oluyor.

Skyscraperler, bu insan kovanları, bütün yorgun kütlelerini boşaltıyorlar. Gündüzün, insanlar şakuli bir tasnif altında iken, şimdi gece için ufki bir tertibe geçecekler. Binaların alt kısmındaki döner kapılar, çılgın fııldaklar gibi çevrildikçe sokağa insan fırlatıyor: koyu düzgün sürülmüş keçiderisi mantolu kâtip hanımlar, boncuk gerdanlıklılı stenograflar, mêmurlar, işçiler. Avrupa sokaklarında kalabalıklar görülmez gibidir. Kalabalık seyretelemek için Asyaya gitmeli veya buraya gelmeli: burada kalabalık — gevşek, yumuşak, sıkılması mümkün bir canavar halinde — bir siyahi boksörün ölümünü ister, Valenti-

Babil hükümdarı Nebupadnezzar, sarayının damından aşağıya bakarken böyle yüksek binalar görmedi.— New York'da Channing Building.

no nun tabutu önünde aşktan yerlere yuvarlanır, Lincoln'un türbesi önünde ağlanan bir baba için göz yaşları döker, Lintberg'i bir nişanlı gibi kucaklar. Kalabalık dalgası Broadwayden ta yukarlara kadar boylar, sel gibi Brooklyn köprüsünü basar, Elevated'i (yâni hava şimendiferini) istila eder, yer altı demir yolunu boğar. Sonra bu âni kalabalık intizamsızlığı yerine ferdi bir dağılma intizamı kaim olur: herkes eğlenecek yerlere çekilir...

RIP VAN WINKLE

Irving Waşington dan

Tercüme eden: AHMET CEVAT

Bu Hikâye Amerikaya ilk gelen Felemenk Muhacırlarının tarihine pek meraklı ihtiyar bir muharir olan müteveffa Diedrich Knickerboker in kâğıtları arasında bulunmuştur.

HUDSON un yukarı kısımlarında seyahat edenler muhakkak Kaatşkill dağlarını hatırlarlar. Nehrin garbında, bütün o yerlere hakim tepeleri ta uzaklardan görülür. Her mevsim değişmesi, her hava değişmesi, hattâ günün her saati bu dağların sihirli renk ve şekillerinde bir değişiklik husule getirir, ve, uzak yakın, bütün köy kadınları için onların bu değişen manzaraları yanılmaz barometreler gibidir...

Bu peri âlemi dağlarının eteklerinde, yolcu, tam yukarı tarafların mor renkleri en yakın peyizajın taze yeşiline karıştığı yerde, ağaçlık bir köyün çam damlarından kıvrıla büküle yükselen hafif dumanları seçer. Bu, ilk Felemenk muhacırlarından bazıları tarafından kurulmuş çok eski bir köydü, hattâ Felemenkten getirilmiş sarı tuğlalardan, pencereleri kafesli, çatıları fırladıklı birkaç evciği hâlâ duruyor.

Bu köyde ve bu köhne evlerden birinde memleket bir İngiliz vilayeti olduktan nice sene sonra tabiatı hoş ve basit, Rip Van Winkle isminde bir adamcağız yaşıyordu. Felemenkli vali Peter in sipahilik günlerinde çelibilikleriyle şöhret alan ve Fort Christina muhasarasında onun maiyetinde bulunan Van Winkle ailesi ahfadındandı. Bununla beraber, dedelerinin askerlik meziyetlerinden pek az şey miras almıştı. Hoş geçinilir bir komşu, yumuşak başlı, tam mânasıyla kılıbık bir koca idi. O nevi adamlardan idi ki evlerinde hırçın bir disiplin altında ağızları var dilleri yok. Şüphesiz evlilik gailelerinin kızgın fırınında en sert karakter çeliği bile yumuşar, bükülür; ve yatakta kadının sızlanması kadar sabır ve feragat faziletlerini telkin eden öğüt olmaz. Bununla beraber bâzan karı koca hayatında kadının sert olması az çok çekilir bir nimet olur; ve eğer bu doğru ise, Rip Van Winkle bu nimetten kat kat istifade ediyordu denilebilir.

Şurası muhakkak ki Rip köyün bütün hatuncağızları arasında beğenilen bir adamdı, ve aile çekişmelerinde hepsi ondan tarafa çıkarlar, akşam toplantılarında gündüzün dâvalarını fasl ederlerken kabahati hep Madam Van Winkle e atarlardı. Köyün çocukları da onu nerede

görseler sevinçle bağışarak selamlarlardı. Rip oyunlarına karışır, oyuncaklarını yapar, onlara perilere, cinlere veya yerlilere dair masallar anlatırdı. Ne zaman köy tarafına sapsa bir alay çocuk etrafını sarar, eteklerine yapışır, omuzlarına tırmanır, ve bir ceza görmekten korkmaksızın ona bin türlü oyun oynarlardı. Hayvanlar bile dostları idi: bütün civarın hiç bir köpeği ona havlamazdı.

Rip in bütün kusuru faydeli işlere bir türlü ısınmaması idi. Bu huyu sebatsızlığından, gayretsizliğinden ileri gelemezdi, çünkü, elinde bir tatar mızrağı uzunluğunda bir kamaş, ıslak bir kaya üstünde, sabahdan akşama kadar, tek bir balık yemine vurmasa bile, yerinden kımlı da mamacasına balık avlamaktan usanmazdı. Omuzunda kocaman tüfeği, dere

tepe demez, çalığa bakmaz, bataktan korkmaz, bütün gün yabancı güvercinlere saçma savurmaktan bıkmazdı. En ağır işlerde bile komşuların yardımına koşar; mısır ufalamak, çit örmek gibi imecelerin hiç birinden geri kalmazdı. Köyün kadınları bütün ufak tefek siparişlerini ona yaptırırlardı. Bir lakırdı ile, Rip herkesin işini görür, yalnız kendininkini ihmal ederdi.

Ona göre kendi çifliğinde çalışmak beyhude idi: tarlası köyün en nekes yeri idi, ne yapsa öyle bir toprakta her iş aksi gidecekti. Çitleri durdukları yerde çürüyüp yıkılmağa mahkûmdu; ineği bir türlü yola gelirdi hayvan değildi. Fena otlar her yerden ziyade onun tarlasında sürerdi... Hasılı köyde en bakımsız onunki idi.

Çocukları öyle perişan kıyafette idi ki görenler babaları var demezdi. Hele oğlu küçük Rip tam kendi-

si: hım demiş burnundan düşmüş; her şeyi ona öyle benzerdi ki huylarının da halis mirasçısı olacağına şüpheli yoktu.

Rip o bahtiyar kalenderlerdendi ki yedikleri ekmeğe, beyazımı imiş karamı imiş, aldırılmazlar, elverir ki tasası az olsun. Kendi kendine kalsa ömrünü ıslıkla geçirecek; fakat karısının çenesi rahat durmazdı; kulaklarının dibinde tenbelliğinden, avareliğinden demediğini brakmazdı. Sabah, öğleyin, akşam vır vır dili işler, zavallı Rip ne dese, ne yapsa kadının bir çıkırık gibi çene çalacağı şüphesizdi. Bütün bu dırılıtlara Rip in karşılığı mâlûmdu: omuzunu sallar, gözünü kırpar, fakat bir söz bile söylemezdi. Bununla beraber çok defa susması bile karısının yeni bir yayılım ateşine sebep olurdu: o zaman Rip kendini kapıdan dışarıya atmadan başka yapacak bir şey bulamazdı; her kılıbık kocanın da son baş vuracağı çare budur.

Rip in bir kafadarı varsa o da köpeği Volf idi ki sünepelikte efendisinden aşağı kalmazdı. Madam Van Winkle onların her ikisine tenbellik arkadaşı nazariyle bakar, hattâ Volf u kocasının yoldan çıkmasına en büyük sebep bilirdi. Doğrusunu söylemek lazım gelirse ormanları karış karış gezip dolaşmakta gayreti söz götürmez bir hayvandı, fakat dünyada bir kadının dili ile başa çıkacak gayret mi var? Volf eve girdimi burnu kırılır, kuyruğu yere sarkar veya bacaklarının arasına kıvrılırdı; hanımına yan yan göz atar ve bir süpürge sapı veya kepçe göründümü uluya uluya kapı arkasına silinirdi.

Rip Van Winkle in evlilik seneleri ilerledikçe zaman kötüleşiyordu; sert huy yaşla yumuşamaz, ve keskin dil kullanmakla körleşmeyen, bilakis daha ziyade bilenen yegâne alettir.

Bir zaman, avunmak için, köyün filozoflarının, ukalâsının ve diğer avarelerinin daimi klübü gibi bir şey olan kahvehaneye kapağı atardı; bunlar Kral Üçüncü Jorj un kırmızı yüzlü portresi altında tahta peykeler üzerinde toplanırlar, köyün bitmek tükenmek bilmeyen dedikodusunu ederler veya hiç bir mevzuu olmayan şeyler anlatırlardı. Tesadüfen bir yolcudan ellerine eski bir gazete parçası geçtiği gün yürüttükleri derin siyasi münakaşaları dinlemek için bir devlet adamı ne sarf etse azdı. Köy hocası Derrik Van Bummel gazeteyi bet bir tecvit ile okurken karşısında aldıkları büyük vaziyetler görülecek şeydi: ve memleket havadisini kafalarına yerleştirdikten aylarca zaman sonra aralarında ne müzakereler cereyan etmezdi. Köy hocası alim adamdı doğrusu; en kocaman kamusun en iri kelimesi bile onun gözünü yıldırılmazdı...

Köyün efkârı-umumiyesi kahvehanenin sahibi Nikola Vedder in kontrolü altında idi; o, sabahtan geceye kadar kahvehanenin avlusunda yerleşir; ancak güneşten bir ağacın gölgesine sığınacak kadar kıvılcırdı; öyle ki buranın müdavimleri hareketlerine ve işgal ettiği yerlere bakarak, bir güneş kadrını üzerinde imiş gibi, saati bilirlerdi. O hemen hiç lakırdı söylemezdi, fasılasız çubuğunu çekerdi. Bununla beraber taraftarları (çünkü her büyük adamın taraftarları olur) onu pek güzel anlardı. Ne zaman söylenen veya okunan şey hoşuna gitmese çubuğunu hiddetle çektiği, dumanını kısa kısa ve çabuk çabuk savurduğu görülürdü; hoşlandığı zaman ise dumanı yavaş yavaş, rahat rahat çekerdi, sonra hafif ve sakin bulutlar halinde saçardı. Bâzan da çubuğu ağzından uzaklaştırır, hoş kokulu duman burnu üstünde kıvrılır, tastik makamında başını sallardı.

Talihsiz Rip için huysuz karısından burada da rahat yüzü yoktu. Apansızın meclisin sükûnunu ortasında bomba gibi patlar, âzaların hepsini paylardı; hattâ Nikola Vedder in mukaddes şahsiyeti bile cadaloz dilinden kurtulmazdı; onu da pervasızca, kocasını tenbelliğe alıştırarak itham ederdi.

Fıkara Rip büsbütün kendisini ümitsizliğe kaptırmamak ve tarla işleriyle karısının dilinden kurtulmak için tüfeğini omuzlayıp ormanlara yollanırdı. Orada bir ağacın altına oturur, çantasında ne varsa çıkarır, betbahtlık arkadaşı Volf ile paylaşırdı. Sanki köpeğe: "Zavallı Volf, demek isteyordu, hanımın cefasına katlanmağa mecburuz; ama sen hiç merak etme: ben yaşadıkça başka bir dostun himayesine muhtaç kalmazsın." Volf da kuyruğunu sallar, efendisinin yüzüne zeki zeki bakar, ve, şayet köpekler bir merhamet duyabiliyorsa, Volf un da bütün kalbiyle bu hissi ızhar ettiğine inanıyorum.

RIP, latif bir son bahar günü, bu avare gezintilerinden birinde, kendi de farkına varmaksızın Kaatskill dağlarının yüksek bir kısmına tırmanmıştı. Sevgili idmanı yabani güvercin avına çıkmıştı, ve تنها vadiler tüfeğinin patlayışlarıyla inliyordu. Yorgun argın, ikindiliyin, üstü dağ otlarıyla örtülmüş yeşil bir tepeciğin ağaçları altına âdeta çöktü; buranın altı derin bir uçurumdu.

Buradan etrafı dalgın dalgın seyr ederken gözü bir

az da ayaklarının altındaki dereye nüfuz etmeye başladı.. Akşam yavaş yavaş yaklaşıyor, dağların mor gölgeleri vadilere uzanıyordu, muhakkak köye gelmeden karanlık basacaktı. Madam Van Winkle in dehşetli karşılaşmasını düşünerek içinden derin bir ah çekti.

Tepeden aşağı inmekte iken uzaktan bağırın bir ses duydu: "Rip Van Winkle." Etrafa bakındı, fakat dağlara doğru kanat çırpın bir kargadan başka bir şey görmedi. Muhayyilesinin aldattığına hüküm ederek yoluna devam etmek üzere iken aynı sesin sakin dağ havasını deldiğini işitti: "Rip Van Winkle." Aynı zamanda Volf da sırtının tüylerini kabarttı, efendisinin yanına sokuldu; uluyarak dereden aşağıya korka irkile baktı. Rip şimdi içini müphem bir korkunun sardığını hiss ediyordu; o da aynı istikamete baktı ve ağır bir yükün altında, zorlukla kayalara tırmanmağa çalışan garip bir mahlûk gördü. Bu tenha yerde bir insana rasgeldiğine şaşıyor, bunun civar köylülerden yardıma muhtaç kalmış biri olabileceğine ihtimal veriyordu.

Yakından yabancıнын acayip manzarasına daha ziyade taaccüb etti: bodur, yusuvarlak, gür ve çalı gibi saçına kır sakalı karışmış bir ihtiyarcıktı. Geyimi eski Felemenk modasında: beli kayışlı çuha cepken; dizlik dizlik üstüne, en üstte sıra sıra düymeli, dizleri püsküllü bol bir şalvar. Omuzunda dolu ve ağır görünen bir fiçı taşıyor, Rip e yardım etmesi için işaretler ediyordu. Rip, bu yabancıya karşı daha ziyade bir çekingenlik, bir vesvese duydu ise de, mütat eyiliksevenliğiyle yanına gitti; birbirine yardım ederek, nöbetleşe fiçiyi taşıyarak,

süreksiz yağmurlara mahsus gürlemeler olabileceğini düşünerek ilerlemede devam etti. Nihayet her tarafı, kenarlarına eğri büğrü ağaçlar sarkan yalçın uçurumlarla sarılmış, amfiteatr biçiminde düzlük bir yere çıktılar.

Buraya girdikleri zaman yeniden acayip şeylerle karşılaştı. Ortada yabani yabani bakışlı insanlar dokuz-çomak oynuyorlardı. Kiminde kısa lata, kiminde çuha cepken; bellerinde yatağanlar, hançerler; çoğunda bol uzun şalvarlar. Kıyafetleri gibi yüzleri de bir tuhaftı: kiminin başı kocaman, yüzü geniş, gözleri ufacık ve derin çukurlara gömülü; bir başkasının yüzü sırf burun; başında şeker kellesi biçiminde beyaz bir külâh, bir yanına da kırmızı horoz kuyruğundan sorguç takılmış. Hepsinde

sakal vardı, ama ne sakallar! Biçim biçim, renk renk.

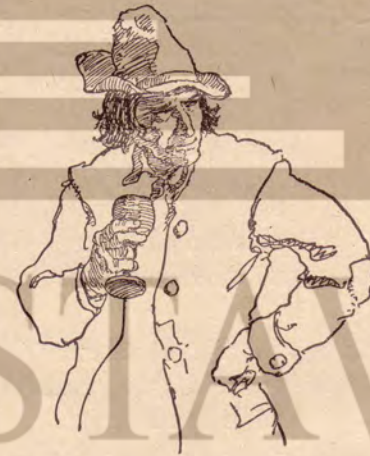
İçlerinden biri, halinden kırk kere feleğin çenberinden geçmiş gibi görünen bir ihtiyar, her halde reisleri olacaktı; üstünde kaytanlı cepken, mor şalvar, belinde geniş kırmızı kuşak altında kocaman kılıç, külâhı hepsininkinden yüksek, sorgucu hepsininkinden büyük; ayağında burunları kalkık püsküllü pabuçlar. Rip in en ziyade tuhafına giden şey muhakkak eğlenmeğe çalışan bu adamların yüzlerindeki ciddiyet, aralarında hüküm süren derin sükût idi. Dünyada bundan daha gamlı bir eğlence olamazdı. Yuvarladıkları toplardan dağlara kadar aks eden gök gürlemeleri bu acayip şeylerin en tuhafı idi.

Rip ile arkadaşı yaklaşınca birden bire oyunlarını kestiler, camit heykeller gibi donarak şaşkın gözlerini Rip e çevirdiler. Arkadaşı fiçinin içindeki içkiyi kocaman piyalelere boşalttı ve kendisine hizmete baksın deye işaret etti. Rip titreye büzüle doldurulan piyaleleri sunuyor, onlar da sessiz sadasız dikerek oyunlarına dönüyorlardı.

Yavaş yavaş Rip in korkusu geçti, tabiaten hep susuzluk duyan bir adamdı. Bir piyaleyi de kendi yuvarlamaktan nefsini men' edemedi. Birinci tecrübe-i ikincisi ve başkaları tákib etti. Hisleri bulandı, gözleri başının içinde dalgıçlık ediyor, başı yere sarkıyordu. Nihayet derin bir uykuya daldı.

UYANDIĞI zaman, kendini, yeşil tepede ihtiyar adamı ilk defa gördüğü yerde buldu. Gözlerini uğuşturdu. Parlak güneşli bir sabah doğuyordu... Yavaş yavaş uykuya varmadan evvel olup biten her şeyi hatırladı: fiçiyi taşıyan garip adam — dağ içindeki dar dere — kayalar arasında o yabani amfiteatr — o ne'sesiz dokuz çomak oyunu — niyahet piyaleler dolusu içki. "Ah, o piyale, o menhus piyale," deye düşündü; «Şimdi Madam Van Winkle e ne mâzeret bulmalı?..»

Tüfeğini aradı, fakat o yağlanmış, parıl parıl parlayan güzelim av filintası yerine her tarafı paslı, horozu düşmüş, kundağı çürümüş, eski bir tüfek buldu. Şimdi şüphelenmeğe başlamıştı: mutlaka dağ adamları ona

bir oyun oynamış, içki ile uyuşturmuş, tüfeğini değiştirmişlerdi. Volf da ortada yoktu; fakat belki de bir keklik veya sincap kovalamağa gitmişti. Yanına çağırmak için ıslık çaldı, ismiyle seslendi; fakat hepsi boşuna. Dağlar ışığını, sadasını geri çevirdiler; görünürde köpek yoktu.

Dün akşamki eğlence yerini ziyaret etmeğe, onlardan birini görürse köpeğini ve tüfeğini sormağa karar verdi. Ayağa kalktığı zaman oynak yerlerini tutulmuş, bacaklarını yürümeğe iktidarsız buldu. «Şu dağlarda geceleme bana hiç gelmez» diye düşündü; böyle sefaletler benim neme gerekti? Şimdi romatizmaya tutulmuşsak hatunla işimiz var.»

Büyük zahmetlerle derenin içinden, o lağım gibi dar yerlerden sürüne dayana geçti, fakat o yalçın kayalar arasından o amfiteatr biçimindeki açıklığa bir türlü çıkamadı. Her yerde kayalar üstünden düşen suların çağıltısı işitiliyor, buğusu tütüyordu. Fıkara Rip hayran bakmıyor, köpeğine ıslık çalıyordu. Bir alay karganın uçurumlu dere üstüne sarkan bir ağaçtan yükselen istihzalı galkaklarından başka ışığına cevap yoktu.

Sabah zevale doğru ilerliyor, zavallının karnı adam akıllı acıkıyordu. Köpeğinden tüfeğinden ümidi kesmek de ona pek ağır geliyor, bu hal ile karısının karşısına çıkmak onu pek düşündürüyordu. Fakat dağlar arasında açlıktan ölecek değildi ya. Paslı namluyu omuzladı; mütevekkil, köyün yolunu tuttu.

Köye yaklaştığı zaman birçok insanlara rasgeldi, fakat hiç birini tanıyamadı. Acayip şey: köyde tanımadığı adamlarını vardı? Elbiselerinin modası bile değişmişti. Onlar da onun yüzüne dik dik bakıyorlar, ve ellerini çenelerine götürerek tuhaf işaretlerde bulunuyorlardı. Tabii bir zevkle o da elini çenesine götürdü ve sakalının bir karıştan fazla uzadığını gördü.

Artık köyün kenarına girmişti. Tanımadığı bir sürü çocuklar arkasından gelerek eğleniyorlar, eski dostları

köpekler bile her geçtiği yerde havlayarak üstüne yürüyorlardı. Köyün kendisi de değişmişti: çok daha geniş olmuş, ehali de artmıştı. Hiç bilmediği sıra sıralara rasgeliyor, eski tanıdığı evleri görmeyordu. Kapı-

larda acayip yazılar yazılı idi, pencerelerde tuhaf çehreler görülüyordu, her şey acayıpti vesselam.

Güçlkle evinin yolunu buldu. İçinde bir korku ile, Madam Van Winkle in tiz sesi nereden gelecek diye kulağı kırıste, oraya yaklaşıyordu. Bir de ne görsün? Evi evlikten çıkmış, kapılar rezelerinden ayrılmış, pencereler kapalı; açlıktan yarı ölü sıska bir köpek çöplükte uzanmış yatıyor. Rip ona ismiyle seslendi, fakat soysuzlaşan hayvan dişlerini göstererek başını başka tarafa çevirdi. Bu fena bir darbe oldu. Zavallı Rip: "Kendi köpeğim bile beni unutmuş." diye içini çekti.

Evin içine girdi; ama Madam Van Winkle in-Allah için söylemeli - o titiz hamaratlığı ile bakılan ev nerede, şimdiki metrük, ıssız harabe nerede?

Bu ıssızlığın kalbe çöken kasveti karısının, korktuğu hırçınlıklarını unutturdu; yüksek sesle onu, çocuklarını çağırdı; boş ve tenha odalar, bir an, sesiyle doldu ve tekrar her şey sükûta daldı.

Daha ziyade durmadan dışarıya fırladı; eski ilticagâhına, köy kahvehanesine koştu, fakat onun da yerinde şimdi bir harabe duruyordu; açık pencerelerinin bazıları eski şapkalarla yamanmış, kapısının üstünde, boya ile: "Ünyon oteli, Jonathan Doolittle" diye yazılı. Eski Felemenk kahvehanesini gölgelendiren ağaç da kalkmış, yerine dikilen uzun sırığa yıldızlı ve yollu bir bayrak asılmış. Bütün bunlar acayip ve anlaşılmaz şeylerdi. Bununla beraber, altında, o kadar defa mesut bir sükûn içinde çubuk çekmiş olduğu Kral Jorj un lâl çehreli portresinin yeri belliydi. Yalnız bu resim de acayip tarzda değişmişti. Dar kırmızı setre bol mavi olmuş, krallık esasını tutan el şimdi kılıç kabzası tutuyor; başta sorguçlu bir şapka; ve altında iri harflerle: CENERAL WAŞİNGTON diye yazılı. Her zamankinden fazla bir yığın halk kapının önünde toplanmış fakat içlerinde Rip in hatırlayabildiği hiç bir kimse yok. İnsanların şekil ve şemali gibi huyu, hareketleri bile değişmişti. O eski uyukulu, sakın Felemenk *flegması* yerine şimdi telaşçı, çekişken, işgüzar bir ruh hüküm sürüyordu. Köyün başfilozofu o geniş... mes'ut yüzlü Nikola Vedder niçin şimdi, aynı yerde, faydasız nutuklar yerine çubuğunun dumanlarını savurmuyordu? Ya Mektep hocası Van Bummel neden şimdi de eski bir gazeteden memleket havadisini tane tane, teraziye çekerek izah etmeyordu? Şu cepleri basma kâğıtlar dolu, kindar bakışlı, sıska herif de kim oluyordu? O vatandaş hakları-intihabat-kongre âzaları-76 kahramanları... diye sert sert bahs ettiği şeyler neydi? Bütün bu Babil kulesi dilinden hiç bir şey anlamayan zavallı Rip içinden lahavle çekiyordu.

Rip, uzun kır sakaliyle, paslı çürük tüfeğiyle, eski püskü elbisesiyle ve arkasında bir alay kadın ve çocuklarla nihayet kahvehane politikacılarının dikkatini celb etti. Şimdi onu merakla, tecessüsle baştan ayağa süzüyorlardı. Hatip tâ yanına giderek ve kulağına eğilerek hangi tarafa rêy vereceğini sordu. Bön bön bakakaldığını gö-

rünce, bir başkası omuzlarından kucaklayarak "Federal mi, veya demokrat mı" olduğunu bir sır gibi anlamak istedi. Rip yine bir şey anlamadı. Bunun üzerine sorgu-çulu sivri şapkasiyle çalım satarak yanına kadar gelen bir centilmen, bir eli kalçasında bir eli bastonunda, sert bir çehre ile sordu: "Bu adam ne deye tüfekte, palaska ile intihabat yerine geliyor? Maksudı köyde bir ihtilal çıkarmak mı yoksa?"

Büsbütün afallayan zavallı Rip bütün kuvvetini top-
layarak kendini müdafaa etti:

"Beyler, ben fakir, sakın ve buranın yerlisi bir adamım; allah kralımıza ömür versin, ben onun sadık bir bendesiyim."

Bir anda göğüslerden bir hiddet fırtınası koptu:

"Bir Tory. Bir casus. Bir mülteci. Def olsun buradan. Atın şunu dışarıya."

O sivri şapkalı cakacı adam güçlülükle intizamı iade edebildi, sonra kaşlarını on kat daha büyük bir sertlikle çatarak, meçhul ve suçlu adamdan sordu: buraya ne deye gelmişti? Kimleri arıyordu?

Zavallı Rip tēminat vermeğe çalıştı: fenalık isteyen adam değildi, burada her zaman komşuları toplanırdı, onları aramağa gelmişti.

"Åla. Kimlerdi o komşular? - İsimlerini söyle."

Rip biraz düşünür gibi oldu ve sordu: "Nikola Vedder nerede?"

Bir an içinde herkes susmuştu. Sonra bir ihtiyar cevap verdi: "Nikola Vedder mi? O öleli on sekiz sene kadar oluyor."

Mektep hocası Van Bummel nerede?

"Van Bummel mi? O muharebeye gitti, şimdi de kongre âzasıdır."

Tanıdıklarının bir ikisini daha sordu; kimi eceliyle ölmüş, kimi muharebeye gitmiş, geri dönmemişti. Bu muharebe ne muharebesi idi? Kongre nasıl şeydi? Ölüm-lerini haber almak korkusu ile başka dostlarını sor-
mağa ağzı varmayordu. Yēs içinde ağlamaklı bir sesle bağırdı:

"İçinizden Rip Van Winkle i tanıyan hiç kimse yok-
mudur?"

"Rip Van Winkli mi? Elbette tanırız: te şurada dı-
vara dayanan adamdır."

Rip baktı ve hayalen o dağlara tırmandığı zamanki kendi haline benzer bir adam gördü; bahs ettikleri ve gösterdikleri mutlaka kendinden başka fakat isminin va-
risi Rip olacaktı. Zavallı adam artık düşünmek meleke-
sini bile kayb etmişti. Kendi hüviyetini de şaşırmıştı, mevcudiyetinden şüpheye düşüyordu. Sorgu-çulu adam sordu: "Sen kimsin? Adın ne?"

Rip buna ne deye bilirdi.

"Kim olduğumu bir allah billir. Ben şimdi ben de-
ğilim, papuçlarımı giymiş bir başkasıyım. Ben evelki ge-
ce bendim, dağda uykuya vardım, değiştim; beni de-ğiş-
tirdiler, tüfeğimi de-ğiştirdiler. Dünyada her şey de-ğişmiş..
"Ben de de-ğişmişim.. İsmimi söyleyemeyorum, kim oldu-
ğumu ben de bilmeyorum."

Dinleyenler bakıştılar. Elleriyle, ağız ve burunlariyle aklından şüphe ettiklerini gösteriyorlardı. Hattâ bu saç-
malayan deli herifin böyle silahlı olarak gelmesi tehli-
keli bile görünüyordu. Elinden bir kaza çıkabilirdi. Bu mülahaza üzerine yanından ayrılan ayrılan. O sorgu-çulu, sivri şapkalı cakacı adam hepsinden daha öteye çekil-
di. Tam bu buhranlı anda, kucağında tumbul bir çocuk taşıyan genç bir kadın geçti. Sakallı yabancı adamı ya-
dırgayan çocuğa: "Ağlama, Rip, ağlama, dedi, dede bir şey yapmaz."

Çocuğun ismi, kadının sesi, birden, Rip in zihninde bir sürü hatıralar uyandırdı. Kadına sordu:

"Hanım, isminiz ne?"

"Jüdit Gardenier."

"Ya babanızın ismi?"

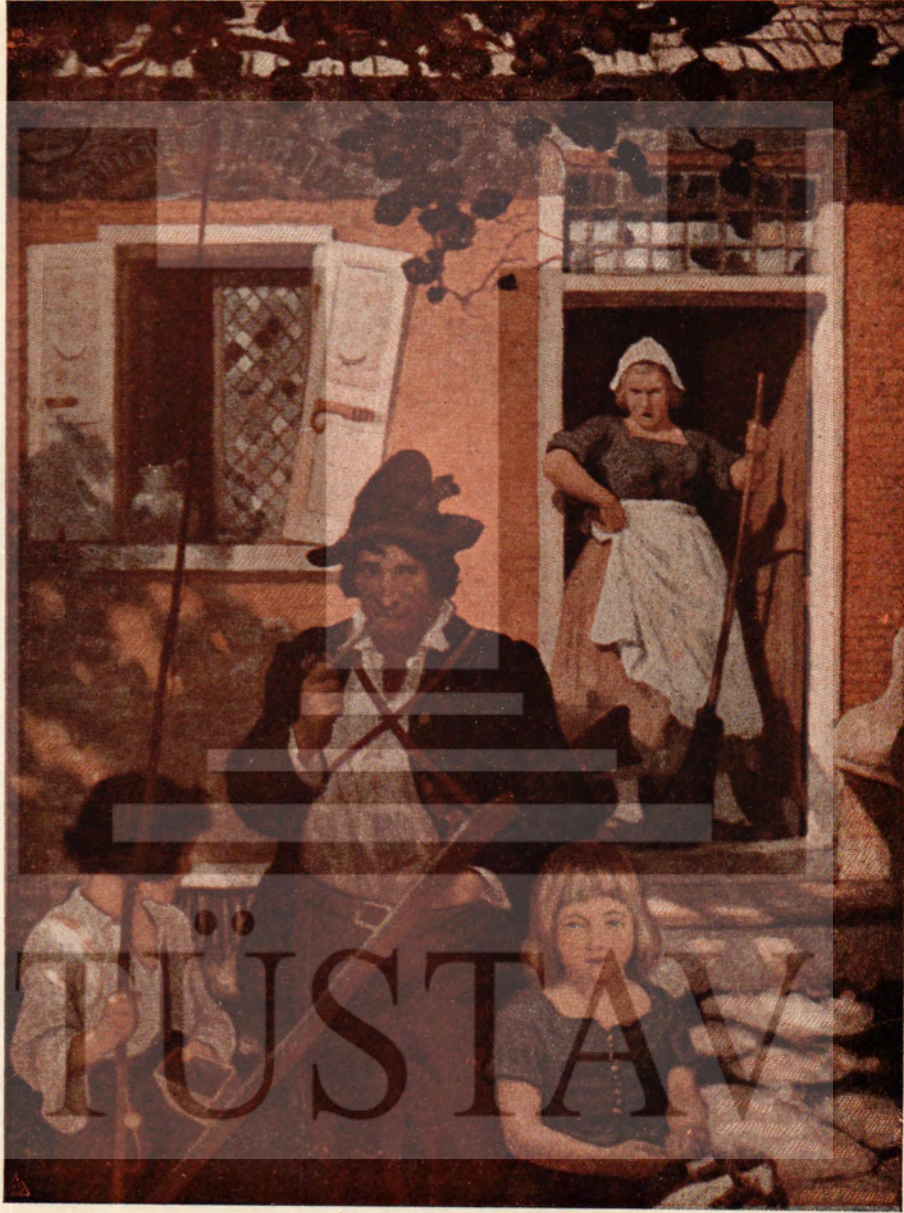

"Ah, babamı sormayın.

"Zavallının ismi Rip Van Winkle idi. Bir gün tüfeği ile, köpeği ile ava gitmişti, bir daha eve dönmedi. Kö-
peği geri geldi, kendi yoktu. Kendi kendini mi öldür-
dü? Yerliler mi kaldırıp götürdü? Kimse bilmeyor. Ben o zaman küçük bir kızdım."

Rip in sorulacak bir suali daha kalıyordu; onu da titrete, bitik bir sesle sordu: "Ya anneniz ne oldu?"

(Devamı 78 inci sahafede)

(Rip Van Winkle resimlerinden)

MUHİT in İlavesi

“Bâzı ahvalde sert bir zevce bir nîmet sayılabilir...”

WAŞINGTON İRVİNG

(1783-1859)

MÜVERRİH olduktan başka çok kıymetli «essai»leri olan Waşington İrving asıl masal ve hikâyeleriyle meşhurdur. Amerika klasiklerinin birincisi sayılır. Kendisinden evvel Amerikanın beynelmilel şöhreti haiz hiç bir muharriri yoktu.

İrving New Yorkludur; o zaman bu şehrin ancak yirmi beş bin nüfusu vardı, bir kısmı Felemenkli bir kısmı İngilizdi. İrving eserlerinin mevzularını ve malzemesini en ziyade bu küçük New York tan ve civarından almıştı.

Çocukluğunda kuvvetli bir bünyesi olmamakla beraber, zamanının çoğunu avcılıkta, omuzunda tüfek, yanında köpek, dağları bayırları dolaşarak geçirirdi. Daha sonra eserlerinde bu yerleri ve sergüzeştleri tasvir etmiştir. Bâzan şehrin Felemenkli kısmına geçer, orada ihtiyar Felemenkilerin ağzından pek hoşuna giden masallar dinlerdi.

Evde babasının kütüphanesine kapanarak okumayı çok severdi. Sıhhati bozuktu, ızdırapları eksik olmazdı, bununla beraber neşeli ve yumuşak tabiatlı bir gençti. Muharrirliğe istidadı erkenden anlaşılıyordu, fakat o devirde Amerikada, henüz bir muharririn kalemıyla geçinmesine imkân veren gün doğmamıştı.

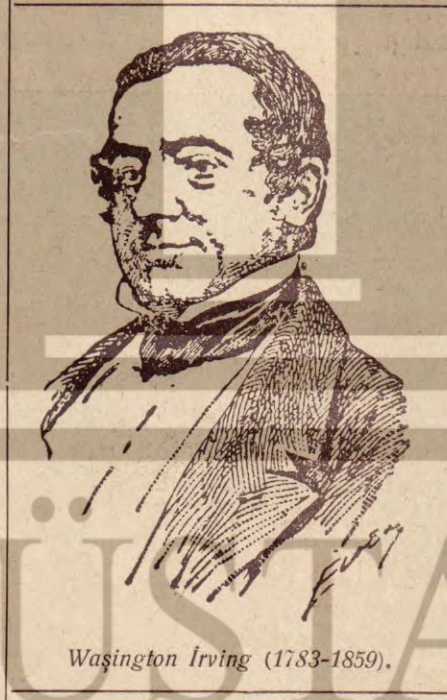
İRVİNG hukuk tahsiline başlamıştı, fakat daima bozuk giden sıhhati nişanlısının ölümü ile büsbütün bozulmuştu. Bunun üzerine ailesi onu Avrupaya tepdilhavaya gönderdi; İngiltere, Holanda, Fransa ve İtalyada dolaştı. Döndüğü zaman, «Salmagundi» ismiyle mizahi bir eser yazdı, biraz daha sonra «Bürlesk» (gülünç)

vadide şöhret bulan diğer bir eseri: «Dünyanın yaratılışından Felemenk hanedanının sonuna kadar New York un tarihi» çıktı; bu eserini muharrir «Diedrich Knickerbocker» isminde muhayyel bir Felemenk muharririnin kalemine atf ediyor.

İrving, kardeşlerinin ticari işlerine bakmak üzere, tekrar Avrupaya seyahat etti, zamanın meşhur muharrirleriyle tanıştı, yeni ilhamlarla New York a döndü. Bu sefer bütün

gayretiyle yazmağa koyuldu. En meşhur eseri olan «The Sketch Book» (taslak kitabı) bu zamanda yazıldı. İngilterenin meşhür edibi Walter Scott un delaletiyle bir İngiliz tabii, muharrire iki bin dolar vererek bu kitabı bastı.

İrving Avrupaya birkaç defa daha seyahat etti ve memleketinin siyasi mümessiliğini de yaptı. 1842 de İspanyaya sefir gitmişti, burada İspanyanın tarihine alâkadar oldu, «Elhamra»sı ve «Kolom» un hayatı için malzeme topladı. Ömrünün son onüç senesini Amerikada kendi evinde, şöhretiyle meşhur olan Tarri-

Washington Irving (1783-1859).

town a yakın bir yerde geçirdi; masallarında tasvir ettiği Başsız Süvarinin dolaştığı mevkide medfundur.

«The Sketch Book» en ziyade mâruf olan eseridir. Bu nushaya tercümesini derc ettiğimiz Rip Van Winkl ve «Uyuyan çukurun masalı», «Başsız Süvari» ve daha başka hikâyeleri bu kitaptadır. İnsan bunları okurken o masalları anlatan Felemenkli halkın bahtiyar, asude hayatını canlı olarak yaşar. İngiltereden aldığı malzeme ile de Westminster Abbey ve Shakespeiare in memleketi skeçlerini yazmıştır.

NEW-YORK DA TİYATRO

Paul Morand dan

Tercüme eden: YAŞAR NABI

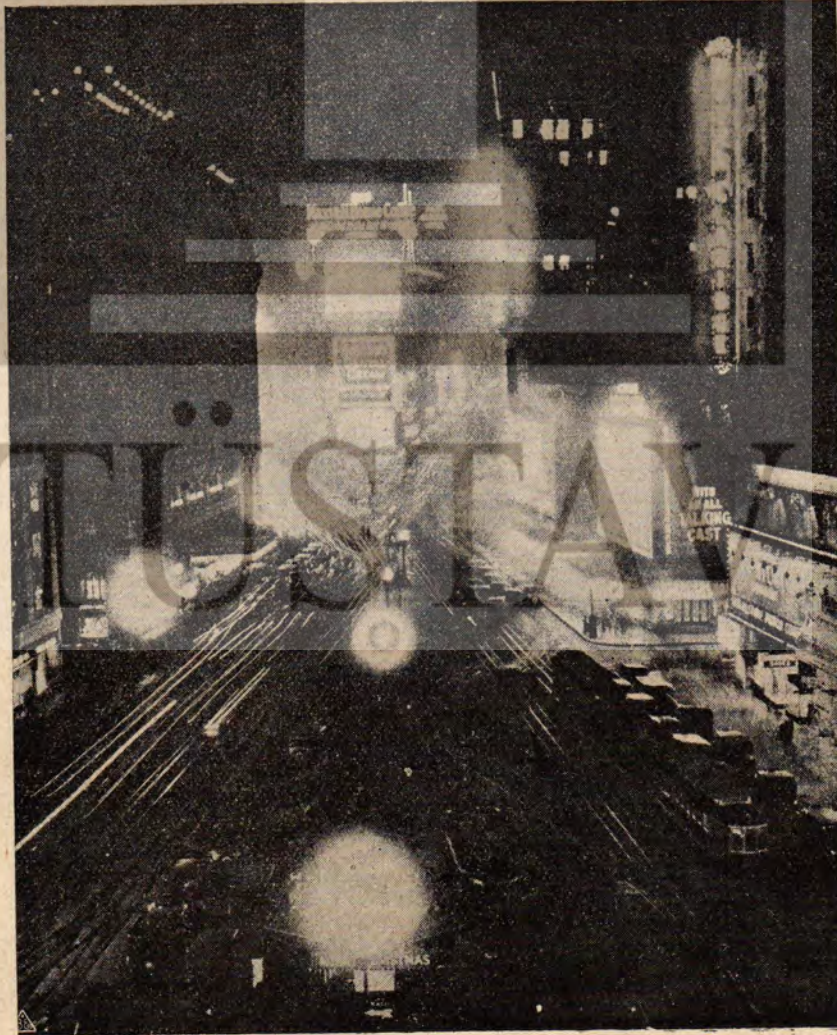
1914 de Amerikan tiyatrosu Avrupada, denilebilir ki, hemen tamamıyla meçhuldü. Halbuki, onaltı sene sonra, *Shaw Boat, Mary Dugan, Rosemary, Black birds, Halleluyah* v. s. Paris de, *What price glory, Strange Interlude* isimli eserler Londra da büyük muvaffakiyetler kazanıyorlar. Aradaki zaman zarfında neler geçti? New York a gidelim. En meşhuru *Tyson* olan tiyatro acentelerinden — çünkü tiyatrolarda bilet gişesi hemen hiç mevcut olmayan bir şeydir — birine girelim. Yüz kadar telefoncu, dirsekleri üzerine dayanmış, hepsi bir yüz kadar telefona söz söylemektedirler. “*Ziegfeld* de bir koltukmu arza ediyorsunuz?... On sekiz günlük yerler tamamen tutulmuştur... *Empire* de mi?... Belki bir hafta sonra yer bulunur.” Tiyatrolarda hiç boş yer bulunmaz. Muvaffakiyet kazanmış bir eserin oynandığı tiyatrodaki bütün yerler daha ilk temsilinden itibaren, on veya oniki hafta müddetle acenteler tarafından kiralanır. En ön koltuklar, onaltı dolar (32 lira) olan *Opera* müstesna, umumiyetle üç yeya dört dolaradır (6 veya 8 lira); lakin mutavassıtlar bu fiatı gizlice iki ve üç misline çıkarırlar. New York da tiyatro pahalı bir eğlence yeridir; buna mukabil bahşış yoktur ve program meccanidir.

Amerikalılara komedi zevkini veren İngilizlerdir; ilk İngiliz kumpanyası 1752 de oynadı. Aktörler, o zaman evden eve dolaşarak, program tevzi ediyor ve bilet satıyorlardı; on sekizinci asrın nihayetinde New York da-

ki İngiliz zabıtları temsillerde maalmemnuniye birinci rolleri alıyor ve sarışın mülazımlar, Shakespeare devrinde olduğu gibi, kadın kıyafetinde sahneye çıkıyorlardı; 1775 de yani Londra dan oniki sene sonra New York da *Dedikodu Mektebi* temsil ediliyordu. Birinci amerikan komedisi, *Royal Tyler in Contrast* ı *Sheridan* ın tésiri altındadır. Romantik devirde *Dunlap* ve *Payne* Avrupanın bütün artıklarından istifade ediyorlardı. Aşağı Şehir in meşhur tiyatrolarında sadık bir seyirci kitlesi bütün bir ömür sevdiği san'atkârları tâkib ediyor, onları buketler altına gömüyordu. Her neslin kendine mahsus bir aktör tipi vardı; Davenport faciayı İngilterede olduğu kadar güzel oynayordu. Booth Hamleti temsil eden san'atkârların en büyüğü oldu. Ne Columbia darülfünununun tiyatro kısmında ve ne de N. Y.

Library de hassaten New York tiyatrosuna dair eyi bir eser bulabildim, lakin, zamanın romanlarını ve gazetelelerini gözden geçirirken, 1890 a kadar New York un daima Londra yı tâkib etmiş olduğunun farkına varırız. Bütün bu ondokuzuncu asır tiyatrosundan ne kaldı, diğer memleketler ne tanıdı? Hiç.

On dokuzuncu asır sonunda New York un inkişafı derhal sahnede tésirini gösterdi. Bu hemen 1900 den itibaren polisiye veya ekzotik piyeslerle başladı *Madam Butterfly* (Kelebek Hanım). Yapılan henüz büyük bir şey olmasa bile hiç olmazsa Avrupaya da artık medyun değildi. Harpten hemen evvelki nesilden biz

Broadway ve 7 nci cadde, sinemalar, tiyatrolar, ziyadar reklamlar merkezidir.

yalnız bir isim biliyoruz: *Romancı* müellifi *Edward Sheldon*. 1906 da *Clyde Fitch* mürs (ahlâk) komedisi tarzını tekrar ihya ediyor ve *Güzel bir Kısmet* isimli ve Amerikalı kadınlarla eski dünya hanedanlarına mensup erkeklerin izdivaçlarıyla istihza eden bir eser vucuda getiriyor.

TİYATRO muhiti *Union Square* dan bugünkü *Broadway* caddesine intikal etti. *Augustine Daly* ve *Charles Frohman*, ilk büyük impresaryolar, dolarları sayesinde Avrupa temaşa yıldızlarını sahnelerine çektiler. *Sarrah Bernard*, *Réjane*, *Irving*, *Calvé*, *Ellen Terry* New York a geldiler. Bu *Wilde* ve *Pinero* nun komedilerinin, *Ibsen* ve *Bernard Shaw* un ilk piyeslerinin tarihi devriydi. *Frohman* komedi için neyse *Oscar Hammertein* opera için o idi. İngilizvari, *Geisha* tarzında yeni musikili komediler: *Kukla*, New York güzeli müthiş bir muvaffakiyet kazanıyor ve ancak *Viyana* opereti tarafından tahtından indiriliyor. Müzik-hol de diğer taraftan gitide inkişaf ediyor. Paris in bütün yıldızlarını görmek istiyorlar. Müzik hol ingiliz usullerini kabul ediyor, fakat yine New York a has olarak kalıyor.

Aşağı - Şehir de, *Musevi* mahallelerinde *burlesk* (gülünç) denilen hususi bir temaşa tarzı doğuyor.

Broadway da, *burlesk* kelimesi *burlesque* olur (Alman k sı). 14 üncü ile 35 inci sokak arasında kaybolur; şimdi daha elegan, fransızvari denmeye hak kazanan bir mahalledeyiz; burada *vodviller* ve lüks *foliler*, bizimkilere *buzeyen* yüksek *revüler* vardır. Biraz daha yukarıda musikili komedilere ve tam mânasiyle komedilere geliriz; bunun içinde tamamiyle New York a has olan ve komediyle trajedi halitası *melodrama* (*Broad-*

way, *Mary Dugan dâvası*, *Bir Amerika Faciası*) vardır ki bizim anladığımız mânada eski melodramla karıştırmamalıdır.

Bir akşam için *Braodway* dan ayrılarak oldukça uzak olan *Hobeken* e gidelim. *Hoboken Manhattan* dan yarım saat mesafede, *New-Jersey* nehrinin eskiden ancak sallarla yanaşılan sahilindedir; bugün, *Hudson* altından tünelle geçiliyor. *Hoboken* bir alman mahallesi. Muharrir ve artistlerden mürekkep bir grup şair *Christopher Morley* in teşvikiyle yüz sene evvelki melodramı yeniden moda haline koymak için bu civarların sahnelerini intihab etmeyi düşündü. Bütün New York geçen kış *Vieux-Rialto* ya koşuyordu, buna biraz da polislin gözünden uzak olarak, gizlenmeden Alman birahanelerinde mükemmel bira içmek arzusu saikti. Oynanan melodramın ismi *Akşam Karanlığında* idi ve bunun altında ikinci bir isim daha vardı: *Ne kız, ne kadın, ne dul*. Seyirciler delicesine eğleniyor, favorili ve silindir şapkalı aktörlerin tiratlarını dinlerken kırılıyordu. Dramın kahramanı olan kadın "Ne de olsa o benim

kocamdır ve onun için hayatımı feda ederdim!", dediği zaman salon *bravolar* ve "tekrar!" nidaları altında yıkılıyordu...

Ziegfeld Foli de bir revü sahnesi.

NEW York kadar tiyatro seven hiç bir şehir yoktur; New York da *iki binden fazla* tiyatro salonu vardır. Burası *Müttehit Cumhuriyetlerin* (son aylarda en iyi aktörlerin sesli filim çevirmek için *Los Angeles* e gitmesine rağmen) temaşa merkezidir. Hemen her zaman, sekiz on kişiden aşağı akşam yemekleri tiyatrodan nihayet bulur; gece kabarelerin ekserisi hakiki *revüler* gösterirler. Bir iki seneden beri, hemen her yer-

de, ve büyük bir muvaffakiyetle, gece yarısından sonra, sabahın üçüne kadar devam eden ikinci suvareler verilmeye başlandı.

Çok meşhur *Metropolitan Opera* (ki bugün, musevi tiyatrosu olan *Grande Opera House* in yerine kaim olmuştur) 39 uncu ve 40 ıncı sokaklar arasındadır, lakin yakında yıktırılacaktır: ve buna layıktır. New York sosyetesini, Londra sosyetesini gibi, Opera abonelerine bizden çok daha sadıktır. 1868 den beri gelen nesiller orada *Le Trouvère* i aynı zevkle dinlemeye katlanıyor. En eski tiyatrolar arasında Balesco, Lycam, Astor, Ambassador, Century, Garrick ve *Kuickerbocker* vardır ki burada *Coquelin*, *Sarah Bernard*, *Jane Hading* ve *Tree* oynamışlardır; bunlar hassaten komedi tiyatrolarıdır, *Cameo*, *Broadway*, *Rialto*, *Criterion*, *Loew*, *Tivoli*, *Ziegfeld* operet tiyatrolarıdır ki birçokları sinemaya inkilab etmişlerdir. *Ziegfeld* de *Ziegfeld Roof*, *Amsterdam* ve New York un en şirin salonu olan *Ziegfeld Theatre* vardır. 1927 kânunu-sanisinde *Show Boat* (Temaşa Gemisi) un gördüğüm ilk temsili en parlaklarından biri oldu. *Morosco*, *Times Square*, *Etlinge* (ve onun mükemmel zenci revüleri), (*Playhouse*, *Shubert*, *Casino*, *Empire*, *Ritz*, *Bijou*, *Henry Miller's* salonları daima doludur. Ve bu temsiller hatır ve hayale gelmeyen spekülasyonlara meydan vermektedir. Bir *Gilbert Miller*, bir *David Belasco* gibi büyük impresaryoların haricinde, bir sahne sahibi olan aktörlerin (ki pek nadirdir) haricinde, temsili ancak bir hafta idame edebilecek bir sermaye ile bir piyes lanse etmeye hazır, taliini tecrübe eden, temaşa sanatının tamamen cahili, kararsız spekülatörler, meçhul iş adamları arasında bir günlük devamı olan binlerce kombinezon vucuda gelir. Piyesler ancak tamamen kemale geldikten ve vilayetlerle şehir civarında tecrübe edildikten sonra New York da gösterilir. Bütün matbuat, edebiyat ve sinema âlemi dâvet edilir ve hazır bulunur. Muvaffak olmuş

bir eser iki üç sene mütemadiyen oynanır.

NEW YORK lular eyi seyircidirler, daima vaktinde gelir, eyi dinler, kolayca eğlenir.

New York aktörleri mükemmeldirler; onların arasında bir Düse, bir Guityr aramak beyhude bir zahmet olur, lakin vasatileri Avrupalıkilere faiktir. Bizim aktörlerimiz yumuşak oynarlar. Onlarınkilerde tabiiilik, görülmemiş bir dinamizm vardır; detektifleri detektiflere, efendileri efendilere benzerler; kadınlar her şeyden evvel gençtirler ve çok muhtelif tipler yaratmasını bilirler bunlarda şiddet, büyük bir komedi kudreti mevcuttur ve güzelliklerine ehemmiyet vermezler, karikatürden korkmazlar, ve Amerikalı kadında daima görülen o ani kahkaha ve göz yaşu buhranlarını mükemmelen aks ettirirler.

Amerikanın avant-garde tiyatrosu bizdekinden çok daha çabuk muvaffakiyet kazandı; halka daha çabuk indi. 1915 de "*Washington Square Players*" tiyatrosu İbsen den, Maeterlinck den, yeni eserlerden başka bir şey oynamayordu: bu yirmi sene teahhurla Paris in *Oeuvre* ü idi. Harp biter bitmez *Theatre Guild* ve *Provincetown Players* tiyatroları Dreiser in, Eugène O'Neill in milli eserlerini sahneye koyuyorlardı. Artık tiyatro Hollywood un têsiri altında idi. An'anevi tarzlar terk edilmişti; kısa tablo perdenin yerini tutuyordu. Artık bir münekkit ihtiyar görünmek endişesiyle bir piyes hakkında "bu tiyatro değildir" demeye cesaret edemiyor. Sine-

manın, mâkul olmak hissi müstesna, bütün tahdidattan kurtardığı bir mvhayyile *İmparator Jones*, *Büyük Kılıcı Maymun* gibi eserlerde tezahur ediyor. Bu tiyatro tamamıyla Amerikaya hastır. Sonra Freud ün têsiriyle cinsî meselelerden serbestçe bahs etmek hakkı yavaş yavaş Amerikan tiyatrosunda yer bulmaktadır. *Esir Kadın*, bu zevk ve itidal mahsulü ilk tecrübe, o kadar büyük bir rağbet kazanmıştır ki birçok

Metropolitan Opera da bir gala gecesini.

(Devamı 79 uncu sah.)

AMERİKAN ŞİİRİ

Sahile Atılmış Tahtalar Ateşi.

Eski çiflik evinde oturuyorduk,
Koya bakan pencerelerinden
Nemli ve soğuk deniz ruzgârı
Ferah ferah, gece ve gündüz, içeri giriyordu.

Az ötedeki limanı görüyorduk;
Acayip, eski biçimde تنها şehri;
Deniz fenerini; istihkâmları bozulmuş kaleyi;
Tuhaf, siyah tahta evleri görüyorduk.

Oturup, geceye kadar, konuştuk,
Gece basıp küçük odayı dolduruncaya kadar.
Yüzlerimiz solup görünmez oldu,
Yalnız seslerimiz karanlığı deliyordu.

Geçmiş sahnelerden bahs ediyorduk.
Evvelce de konuşmuş ve düşünmüş olduğumuz
şeylerden,

Olan ve olabilen şeylerden,
Değişenlerden ve ölmüş olanlardan bahs edi-
yorduk;

Dostların kalplerini dolduran her şeyden,
Öyle şeyler ki ilk defa, acı bir sızı ile sezilir,
Ondan sonra hayatların gayeleri ayrılır,
Ve bir daha birleşemez.

Kalbin ilk ince ihtizazından bahs ediyorduk,
O ihtizaz ki sözler ifadesinden âcizdir;
Ya ancak bir kısmı anlatılabilir,
Veya anlatılışına fazla mubalegalar karıştırılır.

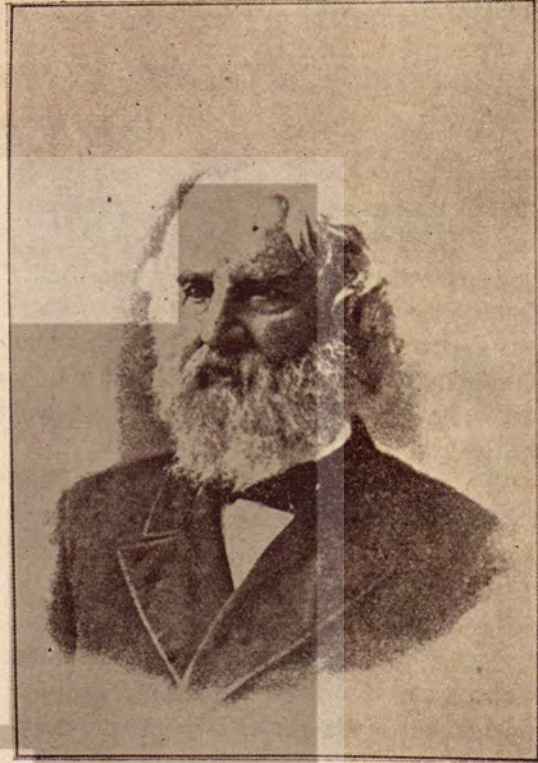
Konuşurken aldığımız tonlarda,
Eyice fark ediyorum, bir tuhaflık
vardı:

Hatıranın yaprakları, sanki,
Karanlıkta gamlı bir fışirtı ile çevri-
liyordu.

Zaman zaman sözler dudaklarımızın
üzerinde can verirdi,

Tıpkı kazazede gemi tahtalarından
Yakılan ateşten, birden bire,
Alevler fışkırıp söndüğü gibi.

Alevlerin ışıltısı bir parlayıp dinerken,
Açık denizde vukua gelen kazaları
düşündük,

H. W. Longfellow (1807-1882)

Direkleri kırılan gemileri, selamlanan
Ve bir daha cevap vermeyen gemileri.

Çerçeveleri içinde tıkırdayan pencereler;
Sahilde uğuldayan deniz;
Sert rüzgâr; çıtırtılı alevler;

Hepsi belli belirsiz lakırdıımıza karışıyordu :

Kendilerine birer hisse ayırmıncaya
kadar

Dımağda yüzen tahayyüllerden,

Kalbin çoktan zayı olan

Ve artık maziden haber getirmeyen
hadiselerinden.

Ey yanan alevler! Ey hasrette kalan
gönüller!

Hakikaten onlar birbirine çok ya-
kındır:

Dışarda kazazede gemi tahtalarından
yakılmış ateş,

İçerde yanıp, kor olan düşünceler.

H. W. Longfello

Dünya Buhranında Amerika

1930 başında, iktisadi buhranın en şiddetli aylarında, New York a seyahat eden Fransız iktisatçısı Francis Delaisi ordaki vaziyeti anlatıyor.

TAM bir sene evvel, New York a gittiğim zaman bütün caddeleri elma satan işsizler tutmuştu: sinai buhran vardı. Herkes gibi ben de bu halin tésiri altında ilk New York un en büyük kredi müessesesi olan *Chase Bank*ın ekonomisti (iktisatçısı) Mr. Benjamin Anderson u ziyaret ettim, kendisine sordum: "Başımıza ne hal geldi? Bu buhranın sebebi nedir?,"

Tevazu ile:

— "Biz de bir şey anlamıyoruz, dedi. Henüz meseleyi tetkik ile meşgulüz. Fakat şimdiden hayretimizi celb eden sabit bir vak'a var ki, onu size de arz edeyim.

"1919 dan 1929 a kadar halkın Amerika bankalarına tevdi ettiği paralar 26,5 milyar dolardan 44,2 milyar dolara çıktı. Bu rakamlar arasında 17,7 milyar kadar çoğalma farkı var ki 66% nispetindedir.

"Bu fark dört yüz yirmi beş milyar frank eder. Muhayyileleri şaşırtacak bir rakam!

"Bundan ecnebilerin kısa veya uzun vâdeli mevduatı olan \$ 5,6 milyarı çıkarsak bile fark yine \$ 12,2 milyar (305 milyar frank) kalır.

"Bu para nasıl birikebildi? Amerikanın on senede hakiki olarak bu kadar zenginleşmiş olması mümkün değildir. Şimdi görüyoruz ki meğer biz *kredi enflasyonu* yapmışız (yani sanayie luzumundan çok fazla itibar vermişiz). Her halde bizim banka usullerimizde aksayan bir şey var."

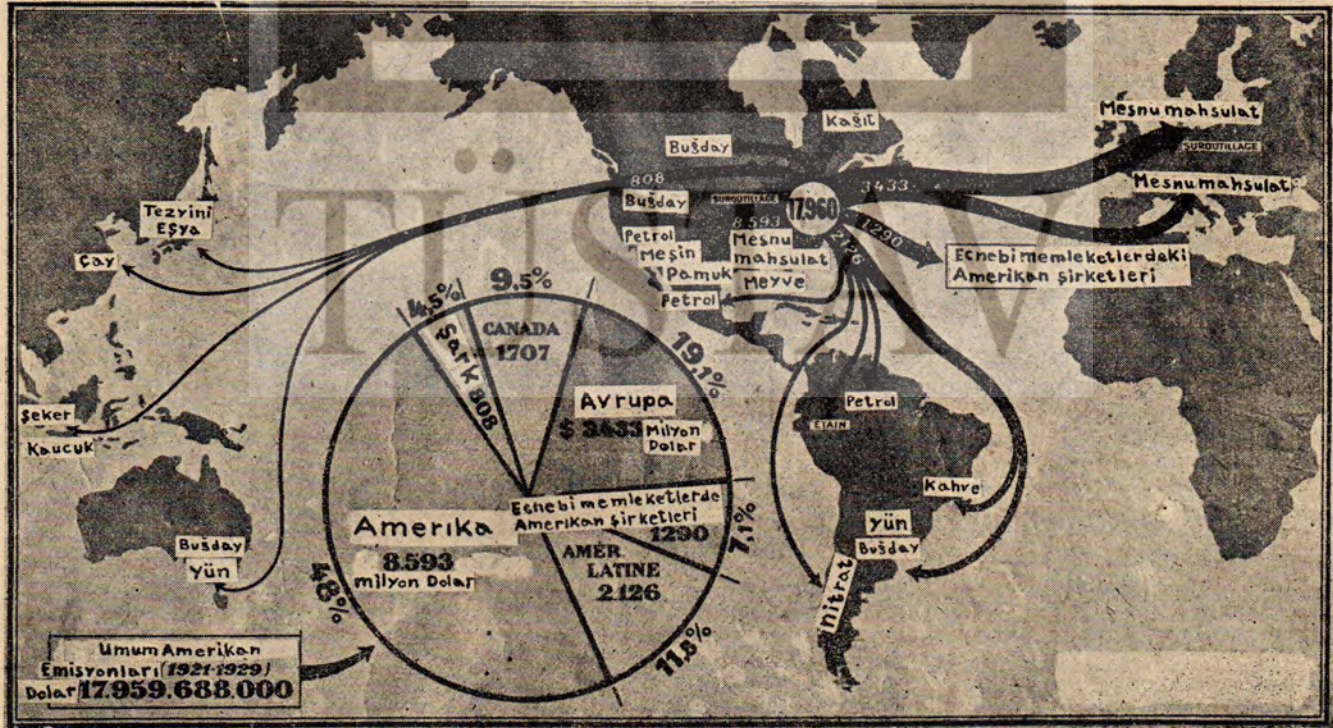
Ben sordum :

— Fakat o aksayan şey nedir ?

— Biz de onu araştırıyoruz; daha kendimiz de bilmeyoruz.

— Peki ama, 425 milyar frangi ne yaptınız ? diye ısrar ettim.

— Kendim de henüz bilmeyorum. Fakat ihtimal New York ta da bunu size söyleyecek birini bulursunuz.

Amerika sermayelerinin bütün dünya ya ikrazat miktarı

New York istatistikler şehridir. Bana dediler ki bu şehirde 28.000 kişi anket yapmak, rakkam tasnif etmek ve rapor yazmakla meşguldür.

Dört gün süren bir araştırmadan sonra ticaret nezaretinin on dördüncü katında, bu işlerle uğraşan memuru buldum; lutf ve nezaketle raporunun provalarını bana tevdi etti. İşte bu raporun içinde keşf ettiklerim:

1921 den 1929 a kadar Amerika pazarına çıkarılan yeni paraların mecmuu : 17.929.000.000 dolara yahut : 449.000.000.000 franga balığ olur.

Bu paraların \$ 5,7 milyarı Birleşmiş Hükümetler (Müttehedei-Amerika) dahilinde kullanılmıştır. Bunun da \$ 5.516 milyonu federal hükümete, 48 devlet hükümetine ve belediyelere ikraz edilmiş ve en büyük kısmı gaz, elektrik, tramvay, yol, mektep... gibi umumi menafi işlerine sarf olunmuştur.

Muhtelif sanayi, nakliye, banka, zırai kredi, alım satım şirketleri... gibi hususi teşebbüsler tarafından da \$ 3.976 milyon (81 milyar frank) kıymetinde paralar çıkarılmıştır.

Memleket dahilinde kullanılan \$ 8,6 milyar çok yüksek bir miktar ise de Amerika borsasında suskripsiyonları yapılan (yani satın alınan) miktarın ancak 48% idir. Demek ki Amerika, bütün iktisadi inkişafına rağmen, pazarlarına dökülen sermayelerin yarısını bile hazim edememiştir. Sam Amcanın kendi tesarrufunun ancak 3 de ikisini kendi memleketinde kullanabildiği görülüyor.

Amerika bankaları, gişelerine akıp gelen paralara bir faiz kazandırmak için onların büyük bir kısmını ec-

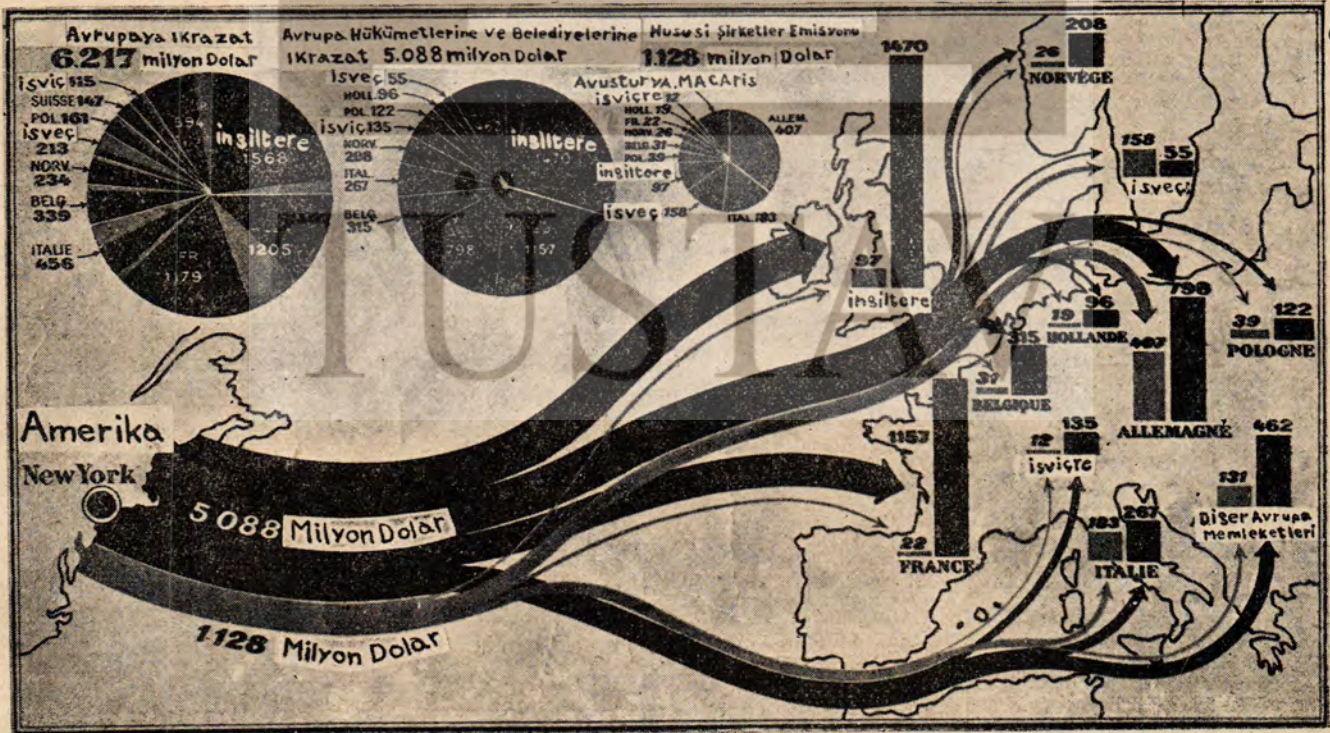
nebi memleketlerde yerleştirmek mecburiyetinde kaldılar. New York un bankalar caddesi ve borsa merkezi olan *Wall Street* bu suretle dünyanın en büyük sermayeler pazarı oldu.

Muharebe zamanında ve ondan sonra orta halli Amerikalı tasarrufa ve faize haris bir adam olmuştu. 100 dolar biriktirdi mi, bankaya koşuyor, aksiyon satın alıyor, hattâ iki saat sonra mesela bir gramofon satın almak için aynı bankadan 60 dolar borç kaldırdığı görülüyordu. Bankalar aksiyon namına ne çıkarsalar derhal alıcısı bulunuyordu. Artık bu tehlik karşısında *Wall Street* bankeri ne yapsın ? İngiliz bankeri gibi, gişesinin arkasında dursun da kasalarındaki parayı dilenmeğe gelenleremi tahsis etsin ? O hiç Amerikalı enerjisini göstermekten geri kalabilirmidi ? Binlerle banka adamlarının New York dan beş kıt'aya dağıldığı ve kasalarından taşan dolarları isteyenlere saçtıkları, tallel gibi "dolar isteyen varmı dolar?" diye çağrıştırdıkları görüldü.

İşte bu suretle 1921 den 1929 a kadar ecnebi memleketlere şu ikrazat yapıldı:

Kanadaya	\$ 1.707.746.000
Latin Amerikasına	\$ 2.126.024.000
Uzak Şarka	\$ 808.737.000
Yekûn	\$ 4.642.507.000

Sekiz senede 116 milyar frank. Bununla beraber yedek sermayeler bir türlü tükenmediği için ihtiyar Avrupaya da müracaat olundu. 1925 e kadar muharebe borçlarının tesviye tarzları ile iştilgal olundu. Avrupanın hemen her memleketinde para altın *etalon* üzerine kurulduktan ve bütçelerde muvazene hasıl olduktan sonra

Amerikan sermayelerinin Avrupaya İKrazat miktarı

Amerika bankerlerinin Avrupaya da tehacümü oldu. Sekiz senede Amerikanın para borsasında Avrupanın aşağı yukarı seksen altı milyar franklık aksiyonları satıldı. Bundan başka Avrupada çalışan Amerika şirketlerinin çıkardığı \$ 1,3 milyarı da diğer ikrazilara ilave ederseniz Amerikanın sekiz senede \$ 9,36 milyar sermayelerini harice çıkardığını görürsünüz.

Bu cesim miktarlara muharebe senelerinin de ikrazları katılacak olursa bunların yekûnu \$ 13,8 milyara (345 milyar franga) baliğ olur.

Bu halde, bu hummalı mali muamelelerin hakiki ve mübrem sebebi şu oluyor: sür'atli bir büyümenin ısıtmaları içinde kalan bir uzviyetin biriken fazla kanlarını boşaltmak ihtiyacı.

Amerikanın Sermayeleriyle Görülen İşler.

1915 den 1929 a kadar Amerika borsalarında satılan aksiyonların baliğ olduğu yekûn \$ 22,36 milyardır. Bunun 63% ü Amerika hükümetlerine, 37% si hususi teşebbüslere gitmiştir. (Bu miktar \$ 8.22 milyardır).

Bunun üç milyar küsur doları (77 milyar frankı) Amerikanın kendi sanayiine, \$ 3.63 milyarı ecnebi şirketlere, \$ 1.51 milyarı ecnebi memleketlerde çalışan Amerika şirketlerine gitmiştir. Bunların mecmuu 29 milyar franktan fazladır.

İptidai Maddelere ve Erzaka.

Amerikalılar tabii olarak, kendi sanayilerinin inkişafını temin edecek iptidai maddeleri: Meksika ve Venezuela petrolarını, Bolivya kalayını; Şili nitratinı, Cava kauçuğunu, v.s. düşündüler. Sonra bâzı erzaka: Kuba şekerine, Brezilya kahvesine, Çin çayına.. ehemmiyet verdiler. Kendi çiğçileri için harikulade zirai makineler yaptıktan sonra aynı aletleri (hattâ veresiye olarak) başkalarına, Kanada, Arjantin, Avustralya çiğçilerine de sattılar. Öyle ki dört büyük buğday memleketinde ekin sahaları üç milyon hektar kadar arttı.

Avrupa haricinde iptidai maddelerin ve erzakın yetiştirilmesi için, bu suretle, 92 milyar frank kullanıldı.

Avrupa Sanayiine.

Avrupa sanayiinin inkişafı için ikraz olunan paralar 36 milyar franktan fazladır. Bu paraların ancak yüzde onu Avrupanın zirai teşebbüslerine, yüzde doksanı sanayi memleketlerine gitmiştir. Almanya dört yüz on milyon dolar, İtalyaya 183 milyon dolar, İsveçe 156 milyon dolar verilmiştir... Amerikalılar paralarını ancak büyük, idaresi muntazam firmalara vermediği tercih etmişlerdir.

Birkaç sene evvel Belçikalı bir fabrikatör büyük bir Amerika bankasından üç milyon frank istikraz etmek istemişti. Banker kendisine: «Teessüf ederim ki üç milyon... dolardan daha küçük bir miktar ikraz edemeyoruz. Pek eyi anlarsınız ki paralarımızı binlerle küçük teşebbüslere dağıtacak olursak kontrolü pek güç olur;

böyle bir kontrolü yalnız yerli bankalar yapabilir.”

Görülüyor ki Amerika borsası yalnız büyük, sağlam, muntazam firmalara mali ikrazilarda bulunmuştur; bu şartları da en muvafık olarak almanyada bulabilmiştir; bilhassa Ren nehrinin ötesindeki Alman sanayii, Amerika sanayii gibi “rasyonalize” olduğu için, Amerikanın itibarını kazanabilmiştir.

Belediyelere ve Hükümetlere İkraz.

Sam Amca anladı ki ecnebi sanayiini bu derece inkişaf ettirmek kendisine korkunç rakipler hazırlamaktan başka bir şey değildir; ondan sonra hiç bir şey işlemeyen, belki siparişlerde bulunan hükümet ve belediyelere ikraz etmeyi tercihe başladı, tiyatrolar müzeler, stadyumlar... devri açıldı.

Kolonyada muhteşem bir matbuat sergisi açtıran belediye reisi bir Fransız muharririne şöyle demişti:

“İşin en şık tarafını bilirmisiniz? Bu saraya başladığım zaman belediyenin kasasında altmış bin marktan fazla para yoktu.”

Şimdi Almanyanın Amerikaya hiç harp borcu yoktur, ancak sanayi ve imar işlerine sarf olunmak üzere aldığı sermayeleri borçlanmıştır, hepsi de uzun vâdelidir (imparatorluğun, belediyelerin ve hükümetlerin borçları 798 milyon dolar, hususi teşebbüslerin borçları 407 milyon dolardır.)

Halbuki İngilterenin Amerikaya harp borçları ile beraber bütün borcu \$ 1.568 milyon, Fransanınki de \$ 1.179 milyondur.

Panik ve Buhran.

Umumi revaç ve refah (boom and prosperity) devrinde borsaya çıkarılan her türlü esham öyle bir tehacümle satılıyordu ki *brokerler* bu alım satım muamelelerine para yetiştirmek için vâdesiz (*call money*) istikrazlara başladılar ve faizi tedricen yüzde on ikiye ve daha yükseğe kadar çıkardılar. Bu suretle halkın tasarruf ve kazanç hirsını artırdıkça artırdılar.

Tasvir ettiğimiz iktisadi tanzim bütün dünyayı mükemmel surette işletiyordu. Sam Amca kendisini Refah hanıma nişanlı sanmakta pek haklı görünüyordu. Öyle bir kazanç devri açılmıştı ki esham borsaları istiflaya uğradı, ve nihayet Call Money istikrazları ve diğer spekülasyon oyunları başladı. Fakat az sonra bu halin devam edemeyeceği anlaşıldı.

Sanayii inkişaf eden memleketler birbirlerine karşı kendilerini gümrük târifeleriyle bir müdafaa istihkâmı içine aldılar, fakat sanayiinin almış olduğu inkişafa dahil pazarlar artık kifayet etmeyordu. Her şeyde istihsal o kadar arttı ki çıkarılan şeyleri satın alacak pazar bulunmuyordu; istihsal edilen eşya satılmayınca faizler ödenemiyor, eshamın temettuu temin olunamayordu. Sınai

teşebbüslerin temettu ve faiz getirmediği duyulunca halk *broker*lerin gişelerine koştu, vâdesiz hesaplarını kapamağa, ellerindeki eshamı satmağa, para çekmeğe tehcüm etti; iflaslar tevali ederek umumî panik husule geldi. O zaman büyük bankalar da sermayelerini toplamağa ve büyük tasiye ameliyesine giriştiler, ve bu hareket kurulmuş olan Babil kulesinin yıkılmasına başlangıç oldu.

Buhrana karşı Mali Tedbirler : Yeniden Sermayeler İhracı

"Le mois" mecmuasının mart nushası Amerikada malî vaziyetin son safhasını gösteren bir makale neşr ediyor. Bu makalede anlatıyoruz ki, Şimalî Amerika, büyük mali tasfiyeyi geçirdikten sonra, kredilerini kısmaktan, paralarını toplamaktan husule gelen dahili işlerin daralmasına çare olarak tekrar yeni ve geniş krediler açmağa karar vermiştir.

Buhran sebebiyle açıkta kalan işçilere iş bulmak için hükümetler ve belediyeler tarafından büyük bir îmar hareketi açılmıştı. Her tarafta yeni parklar, tiyatrolar, stadyumlar, yollar... yaptırılıyor, açıkta kalan işsizlere işler bulunuyordu; öyle ki işsizlerin sayısı sekiz milyondan beş milyona indirilebilmiştir. Yalnız New York belediyesi 200.000 den fazla işçi kullanacak îmar işlerine girişmiştir.

Şimdi de, federal hükümetin ve Reiscumhur Hoover in tensibiyle, vasi' bir mali ıslah hareketi hazırlanıyor; bunun neticesinde az zamanda Amerikada açıkta hiç işçi kalmayacak ve tasarruf sermayeleri yeniden faydalanabilecektir, deniliyor. İhrac edilmesi kararlaştırılan krediler iki milyar dolar (51 milyar Frank) miktarında olacaktır. Bu kredilerin dağıtılması ve memleket içinde tedavüle çıkarılması işleriyle, sureti-mahsusada yaratılan yeni bir banka teşkilatı meşgul olacaktır, bu teşkilatın ismi Reconstruction Finance Corporation dır. Mali müşkülata uğrayan şirketler ve şahıslar *Federal Reserve* denilen sisteme merbut bankalarda bulamadıkları krediyi bu yeni teşkilatta arayacaklardır. Esasen Şimalî Amerikada bu gibi mali "Corporation" lar meçhul değildi; harp zamanında istihsali teşvik için War Finance Corp. ve bankaların bir nevi kooperatifi sayılabilen National Credit Corp. buna benzer mali teşekküllerdi. Yeni mali Corporation dan Amerika hükümetinin maksadı son buhrandan müteessir olan bütün şirket ve şahıslara kre-

dilerini açmak ve tekrar istihsal ve îmal faaliyetini memleketin her tarafına iade etmektir. Krediler şu suretle tevzi olunacaktır:

5 milyar frank çiftçilere; 5 milyar frank nafia işlerine; 5 milyar frank sigorta ve tekaüt şirketlerine; 5 milyar frank demir yollarına; 5 milyar frank gişelerini kapamış bankalara... tahsis olunmuştur.

Bu geniş programın tetkikinden anlaşılıyor ki Amerika hükümetinin istikbal için hazırlamak istediği faaliyetten maksadı en ziyade dahilde îmar ve istihsali inkişaf ettirmektir. Başka memleketlerin sanayiine krediler verilmeyecek, rakipler yaratılmayacak. Hakikaten, yurkarda da gördüğümüz gibi Amerikada son buhran sebebiyle, bundan sonra ecnebi memleketlerin yalnız nafia ve îmar işlerine para vermek kanaati hasıl olmuştur.

Bu sermayeler nasıl tedarik edilecek?

Federal hükümet kendi haznesinden bu sermayelerin dörtte birini koyacak, diğer kısmı dahilî istikrazlarla temin olunacaktır. Federal hükümetin bütçesinde büyük bir açık mevcut olduğundan, ister istemez yenden kâğıt para basmak mecburiyeti vardır. Hükümetin böyle bir enflasyondan çekinmediği görülüyor. Şimdiden Federal Reserve Board a paraların altın karşılığını yüzde kırka kadar indirmeğe müsaade etmiştir. Şimdiki halde para karşılığının 67% si altın, 33% ü ticari kâğıtlardır; şimdi düşünülen yeni emisyonlarla altının nispeti 40% a, ticari kâğıtların nispeti 60% a çıkacaktır. Buna dair olan kanun meclisin reyinden geçmiştir.

İlk netice : Eshamın yükselmesi

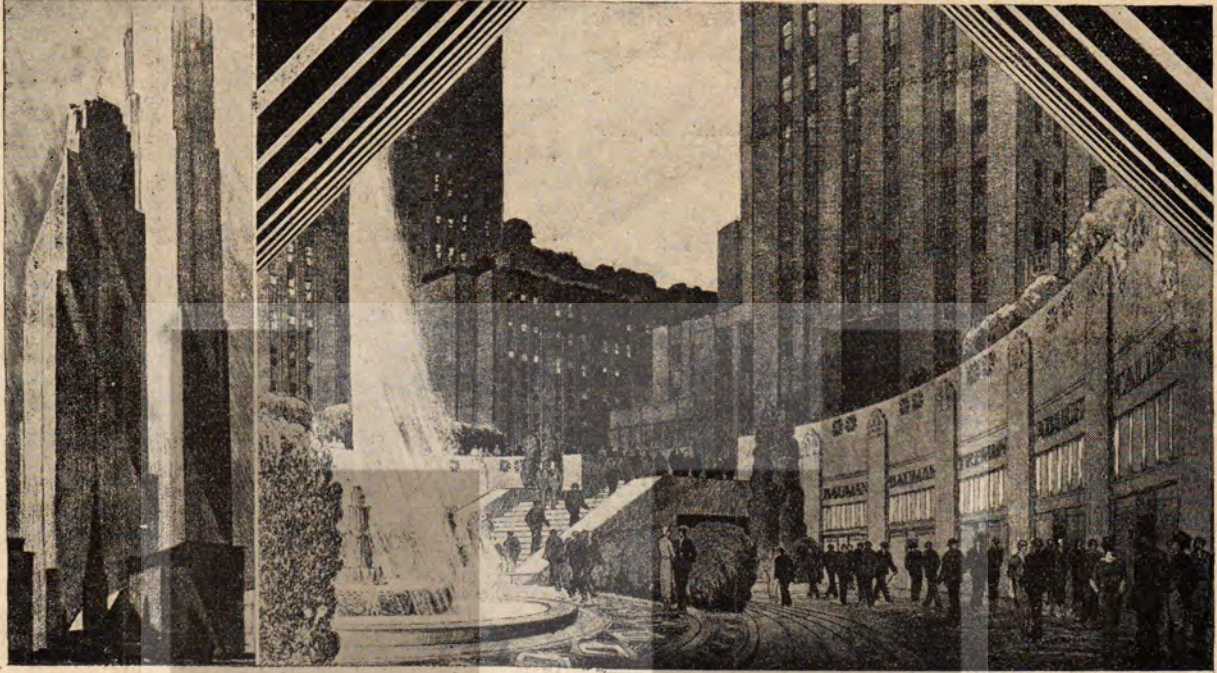
Bu kanun kabul olunduktan ve yeni mali korporasyon teşekkül ettikten sonra, hemen Wall Steerit in bütün kâğıtları yükselmeye başlamıştır. New York un borsası demek olan Stock Exchange şimdiden birkaç sene evvelki ravaç ve refah faaliyetine [tekrar kavuşmuştur.

Bu büyük mali tedbir misali buhrandan kurtulmak isteyen diğer memleketler için ehemmiyetli bir derstir.

Buhranlarda parının altın karşılığını çoğaltmaya asla yanaşılmaz. En büyük ehemmiyet durgun işleri faaliyete geçirmek, açıkta kalan işçilere iş bulmak çarelerine verilir. Bu maksada vasıl olmak için yeni kâğıt paralar basmaktan çekinilmez, enflasyondan korkulmaz. Hükümetler ânın icab ettirdiği derecede tediye vasıtalarını çoğaltmak için her türlü fedakârlığa katlanırlar.

New York Belediyesinin Misli Görülmemiş Bir Teşebbüsü

BU büyük paytahtın göbeğinde bir Radyo Site si yaratılıyor. Bunun için 229 ev yıkılmıştır; bu evler Manhattan'ın en pahalı semtinde, 5 inci ve 6 ncı caddeler arasında idi. Bu teşebbüs Newyorkluların en geniş ve en cesurane yapıcılık misali olacaktır.

Amerika istatistikçileri bu işin başarılması için görülecek işlere dair en çarpıcı rakamları neşr ediyorlar; 10.000.000 gündelik iş sarf olunacaktır; inşaat yerinde 56.080 işçi çalışmaya başlamış, malzemenin yetiştirilmesine de 46.000 insan çalışacaktır.

Bu inşaat 6 milyar frank (600.000.000 Türk Lirası) sarf olunacaktır.

Amerika belediyelerinin açıkta kalan işçilere iş bulmak için giriştikleri büyük teşebbüslerin belki de en büyüğü budur.

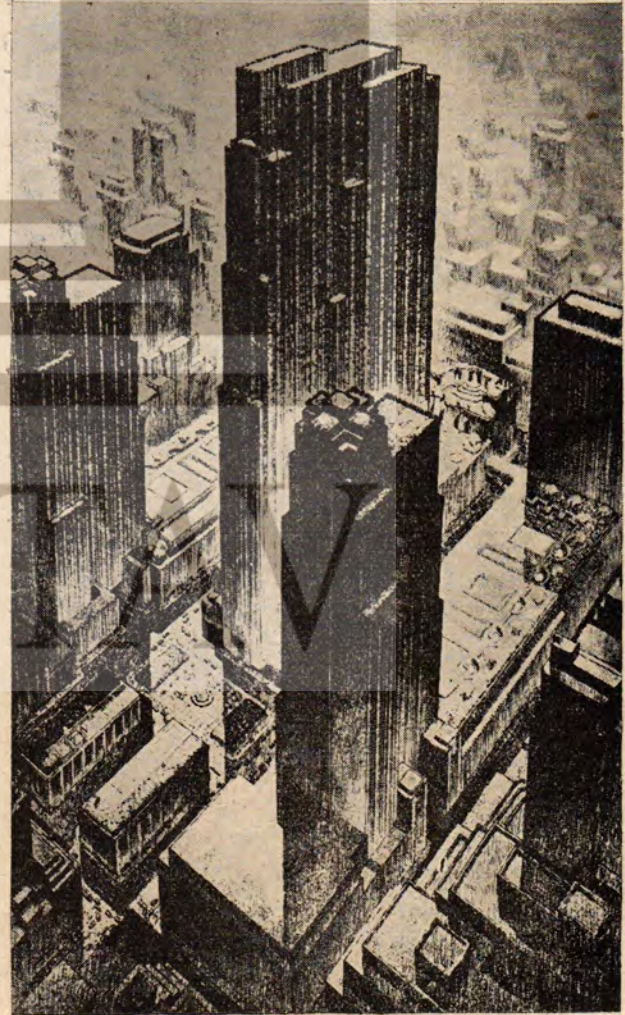
Radyo Sitesinde 10 bina bulunacaktır. Bunlar Mew York'un en azametli yapılarından olacaktır. Temelleri dinamitle kazılıyor; en sağlam kayalara demirleneceklerdir.

Bu binaların başlıcası 70 katlı bir *skyscraper* dür. Bu binanın işgal edeceği 100.000 m.m. arsanın beher metre murabba 2 buçuk milyon franktır!

İkinci bina beynelmilel sesli konserler salonu olacak, bir yanından 31 katlı bir *gratsiyel* yükselecektir. Konserler salonunun mukabilinde sesli sinema salonu yapılacaktır.

Ticaret büroları için her biri 45 katlı iki *building*, ve yalnız 6 katlı diğer bir bina.

Metropolitan Opera dan başka, Radyo Sitesinde, ikinci bir Opera binası da inşa edilmek isteniliyor; bunun müzakereleri yapılmaktadır.

Yukarıda : Radyo sitesinin alacağı manzara
Aşağıda : Radyo sitesini yapmak için yıkılan binalardan

Maşinizizm Nedir

Ve Bundan Nasıl Bir Cemiyet Doğar.

(*Vu nün nushai-mahsusasından*)

Claude Blanchard

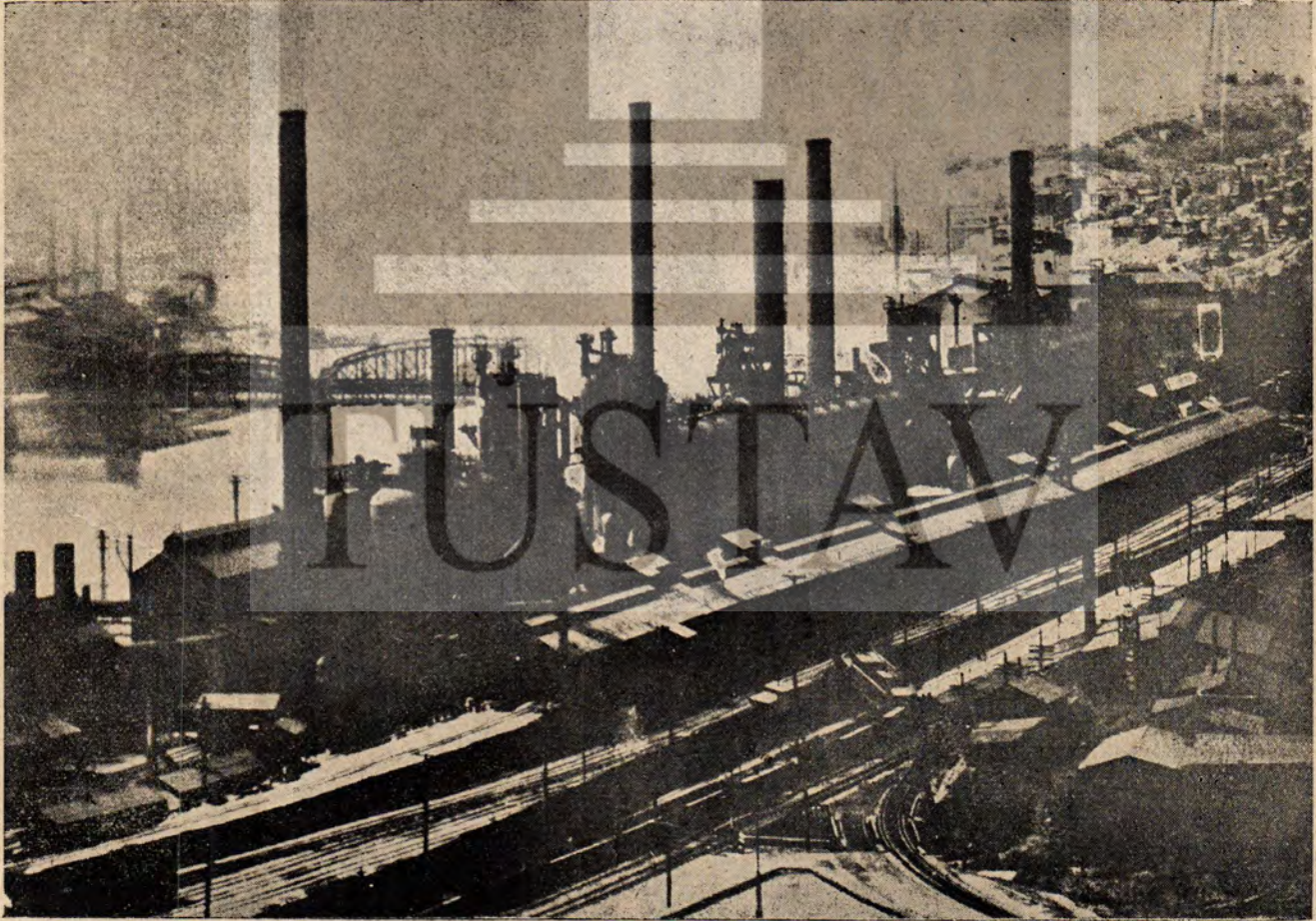
ESKİDEN ne satın alınsa mümkün olduğu kadar çok dayanıklı olmasına dikkat edilirdi. Her şeyin yapılması için ne emekler sarf olunmuş olduğu ona bakmakla anlaşılırdı, fiatı da ona göre olurdu; kimse ucuz bir malın dayanıklı ve nefis olmasını elbette bekleyemez.

Makina çıktıktan sonra el emeği ve semereleri hakkındaki telekkiler tamamıyla değişti. Eskiden sırf zenginlere mahsus olan birçok şeylerin istimali en mütevazı ve fakir aileler arasında umumileşti. Herkese bir ucuz lüks zevki geldi.

Fabrika mâmulâtının bu derece yayılmasından kütlelerin rühiyatında pek büyük değişmeler hasil oldu. Arzularda istikrar kalmadı, değişiklik ve yenilik ruhi bir ihtiyaç oldu. Müşteri yeniye olan iptilasını tatmin için yalnız ucuzluk arıyor, malın dayanıklılığına ve nefisliğine

pek bakmıyor. Fabrikatorlarla müstehlik arasında zımni bir mukavele mevcut imiş gibi, herkes, mesela bir otomobilin üç seneden, bir hazır elbisenin bir mevsimden ziyade dayanamayacağını bile bile satın alıyor. Bir *skyscraper* yaptıran milyarder bu yapının ömrünü ancak otuz otuzbeş sene olmak üzere hesaplıyor. Tam hızla çalışan makinaların müstahsalatı harcanabilmek için eskime mümkün olduğu kadar tez olmalıdır, yoksa sınaatın ölümü muhakkaktır. Bunun neticesi olarak Fransa da bile artık bugünkü nesil, babalarının zamanında olduğu gibi mallarını boyuna tâmir etmek seciyesini kaybetmiştir. Bu itiyat şimdiki halde ancak Asyada kalmıştır.

Muharebeden evvel de makinaların istihlâk ahlakı ve zevk hassasiyeti üzerine têsiri görülüyordu; fakat hakiki maşinizizm devrine muharebeden sonra Amerika sınaatının tam hızla çalışmağa başlamasıyla girilmiştir.

Pitsburg ta fabrikalar

.... Geçen gün, sinemada, *zincirvari istihsal* e ait, hakiki fabrika hayatından alınmış bir film seyr etmiştim. Her taraftan makinalar sigaralar, konserva kutuları, mâdeni kalemler kusuyordu, hem öyle bir tehevür, öyle bir hızla ki hiç bir kudret durdurtamazdı...

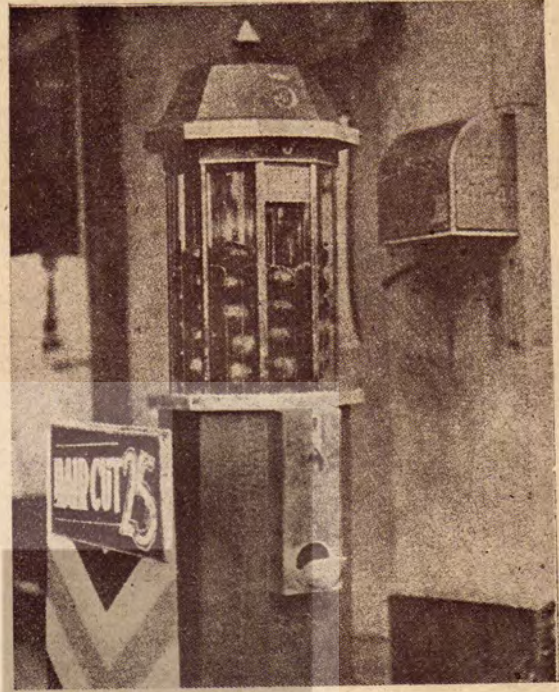
Rasyonalize denilen büyük istihsalin cazip ve aldatıcı taraflarını görmek için Amerikanın Birleşmiş Cumhuriyetlerine gitmelidir.

Avrupa, bu istihsal metotlarından ilham almış ise de o baş döndürücü hızla onları tatbik edememektedir. Usuller kopya edilmekle beraber, Detroit fabrikalarıyla Fransanın Javel fabrikaları arasında büyük fark vardır. Ford un umumi müdürü bana demişti ki: "Paris te sizin de *rasyonalize* fabrikalarınızı gördüm; nafile; beceremeyorsunuz. İşçiler arasında fazla yer kalıyor, bundan da çok zaman kayb oluyor. Eyi bir randman almak için işçiler birbirlerine dirsek dirseğe dokunmalı ve her biri için ancak gayet küçük bir kısmını yapmalıdır."

Hakikaten Detroit fabrikalarında, yüzlerle ameleden müteşekkil zincirler gördüm; hepsi, yüzlerine kadavra manzarası veren yeşil civa ışığı altında, spazmozlu bir faaliyet çılgınlığı içinde idi... Düşününüz ki bir otomobilin sür'atini gösteren aletin iğnesini bir pens ile alıp yerine komak bir işçi kadının gördüğü iştir ve işi yalnız bundan ibarettir: her gün, sekiz saat zarfında, aynı hareketi 4000 defadan ziyade tekrar eder.

İşçiliğin bu manzaralarında korkunç bir şey vardır. Sanki maşinizmin istihsal bolluğu ile temin olunan refahın fidyesi bu işkence ile ödeniyor.

Amerika maşinizminde öyle misallere tesadüf olunur ki, makinanın önünde, insan tamamıyla silinir, ona hiç bir iş kalmaz. Michigan hükümetinde bir fabrikanın aşağıdaki hikâyesini bana anlatmışlardı: birkaç sene evvel, bu fabrika, oniki bin amele çalıştırarak, günde, saç demirden otomobiller için 2000 şasi imal ediyordu. Fabrikanın müessisi öldüğü zaman, oğlu onu *otomatik* bir hale sokmak istedi. Üç sene süren fennî araştır-

Otomatik elmacı: deliğe 25-sent atınca, taze ve tatlı bir elmayı avucunuzun içinde bulursunuz.

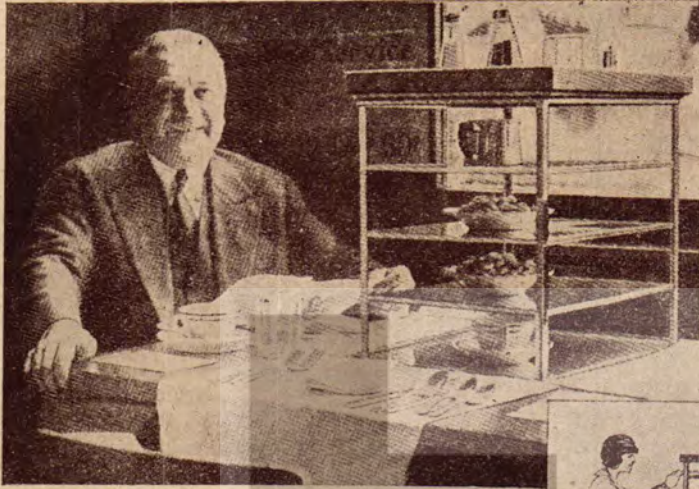
malardan sonra maksadına nail oldu. Bugün maşinizmin en otomatik derecesine çıkarılan bu fabrika yalnız 200 amele ile günde 12.000 şasi imal edebiliyor.

Dünyada bir tane olan bu fabrikeyi gidip ziyaret edebildim. Silhuetleri tufandan evelki canavarları andıran aletler uzun boyunları ve kocaman çenelerle mücehhez başları ile eğilirken çivileri ısıyorlar ve tekrar kalkıyorlar; demirden başka mahlûklar da çömelir gibi iniyor; tezgâhtaki parçaları çeviriyor, kesiyor, hizaya getiriyor, birbirlerine ekliyor, ve bütün bu işler hiç bir iradi müdahale olmaksızın görülmüyor. Mâdeni yaprakların yüzünde mıhladızlı eller geziniyor, kalınlıklarını ve düzgünlüklerini yoklayıyor. Sonsuz görünen sıra sıra atelyeler içinde insan unsuru kayb oluyor. Makina öyle harikulade bir sıhhat, intizam

Detroit de Amerikan maşinizminin en cihanşümul Kralı Henry Ford

Büyülü Masalar

Amerikanın Worcester şehrinde, bir otelin lokantasında, büyülü bu masalar kullanılmaktadır. Müşteri masasına oturduktan sonra, istediği yemekleri bir kâada yazar, bir delikten atarak mutfaka gönderir. İstenilen yemekler mutfakta hazırlanır, bir etajerin üstüne konur, müşterinin masasına makina ile gönderilir. Müşteri birdenbire masasının ortasından, yemeklerle donanmış olan etajerin önüne geldiğini görür. Afiyetle yemeğini yer, hesap pusulası da aynı etajerle kendisine gönderilmiş olduğu için onunla kasaya geçerek parasını verir. Bu makinalı masalar sayesinde en lüks lokantalarda bile ucuz ucuz yemek yemek mümkün olacaktır.

Maşinizmin harikulade bo istihlâk tēmin etmek için Amerika ticareti görülmemiş ve işitilmemiş usullerle ilancılığa müracaat ediyor. Satılacak şeylerin haddi hesabı yok; bunları nasıl olursa olsun, en mümkün tezlikle satmak lazım. Avrupada hâlâ köhne bir fikrimiz var. Tütüncü tütün, aşçı biftek satar zann ederiz; ve mesela aperitif satan bir çarşının çarşılığına akıl erdiremeyiz. Bu kafa ile ne çocukmuşuz biz. Gözlerimizi açalım da Amerika şehirlerinde, öğleyin, *drugstor* denilen eczahanelere girenlere bakalım; bunlar orada muşambalar dolabiyle gebelikten sakındıran cihazlar dolabı arasında otururlar ve sahanda pişmiş, üstlerine vanilyalı krem dökülmüş, yumurtalarla karınlarını doyururlar. Yahut, isterseniz, Şimali Amerikanın Garp mıntakasında Piggley denilen *standart* (yâni tam numunelik) bakkaliyesinden birine girelim; burada müşteri beğendiği malı kendi paket yapar ve çıkarken almış olduğu

ile işliyor ki insanın ona nezaret etmesine bile lüzum kalmıyor.

MAŞİNİZMİN en fena neticelerinden biri amele- nin e maharetini tamamiyle unutmasıdır. Eskiden işçiliğe verilen mâna ile, artık bugün işçi kalmamıştır.

New York da büyük Saks mağazalarının müdürü Mr. Adam Ginbel den işitmişim ki, şimdiki halde, Şimali Amerikada saraçlık san'atında maharet sahibi iki düzinadan fazla işçi yoktur. Artık ütü kullanabilecek çamaşırcı kadın bulamayorsunuz; bir kolalı gömlek onbeş türlü makinadan geçer ve üçüncü kullanıştan sonra onu giyilmez bir hale gelmiş bulursunuz.

"İhtisas amelesi" hüsnü-tâbiriyle anılan adam dımağının en iptidai reflekslerini kullanan bir şey olmuştur. Onun için işin hiç bir cazibesi yoktur. Ellerinin yaratıcılık istidadından zerre kadar haberdar değildir. Fabrikaların çelik in'ikâş serabı içinde bir somnanbül gibi hareket eder.

Bu fabrikalar,-ki daima buhranların tehdidi altında bulunuyorlar, -faaliyetlerini kesmeğe mecbur olunca başka hiç bir iş görmeğe iktidarı olmayan milyonlar insanları sokağa dökerler.

bir çit kunduranın veya bir paket şekerlemenin parasını verir; yahut "Pick and Pay" (alınız ve parasını veriniz) namı verilen mağazalardan birini ziyaret edelim; isimleri satış tarzlarını anlatmağa kâfidir. New York taki *skyscraper* iyle bütün dünyada meşhur olan Mr. Woolworth'un "five an'ten" (beşere onara) denilen çarşılarını da ihmal etmeyelim: kırmızı camkânlarıyla bütün Amerika şehirlerini süsleyen bu mağazaların mensup olduğu şirket, daha geçen sene, buhrana rağmen ayda 33,000,000 dolarlık satışlar yapardı. Bunlarda her ne tahayyül ederseniz ve hepsi aynı fiatta olmak üzere satılır: cebe sığar her türlü oyuncaklar, zemberekli biblolar, kaş cim-bızları, şimendifer yolculuğu için kroke oyunları... Size orada iki buçuk franga bahçe iskemleleri, mukavva şemsiyeler, hasılı "puse ile silinmez" tēminatıyla dudak boyasına kadar her şey bulunur, dersem belki o çarşılara dair bir fikir edinebilirsiniz.

Mihanik erbabının dehası işte bu neticelere isal ediyor.

Daha çabuk yetiştirmek için Waşington un *Standart* bürosu inşaatçıların bile malzeme numunelerini

runlarında bağa gözlükler, laboratuvar haline konmuş limonluklarda sun'i çiçekler yaratmağa uğraşıyorlar. Tabiatın mahsulleri bile Sam Amca'nın ihtira pençesinden kurtulamıyor. Amerikada meyvalarda bile tabii hassalar aranmaz. Aşılarla cebr edilmiş meyvalar büyük bir cesamet ve parlak renkler arıyor, fakat tatsızdır. Odunu etüvde kurutarak yapılan mobilyalar, sıcak görünce, çatlar dağılır. Massachusset'in bir sınaatçısı rende kazıntılarını sıkıştırarak mobilya yapar; bunları üç senede eskidikten sonra geri alır ve cüz'i bir para mukabilinde yenileriyle değiştirir. Bu eskimiş şeyler fabrikaya gider, yeniden toz haline konur, sıkıştırılır ve atelyelerden yeni üslupta mobilya olarak çıkarlar: XV inci Lui stili yerine Direktuvar veya Rejans. Reklamlarda şu fikirler okunur: "Neye daima aynı dekor içinde yaşamalı? Sınaat bugün size yenilik ve değişiklik içinde idealinize göre yaşamanıza müsaade ediyor."

* * *

FAKAT yumurtaları, deyeceksiniz, yumurtaları da fabrikalarda yumurtlatmazlar ya. Bunda da acele ederseniz yanılırsınız. New York yakınında civa ışığı ile yaratılmış sun'i şafaklarla tavukların günde iki defa yumurtlatıldığını gördüm. Horoz akşam saat sekizde öter Broadway büldinklerinin tepelerinde doğan elektrik güneşini selamlar.

Rasyonalizasyon mani haline getirilmiştir, ne acayip misalleri var! İşte Mayo biraderlerin klinikleri; bir şehir kadar büyük daireler; bunlarda operasyonlar iş bölümünün en ince prensipleriyle yapılır. Bir apandisit ameliyatı on mütehassısın elinden geçer, bir otomobil imal olunur gibi.

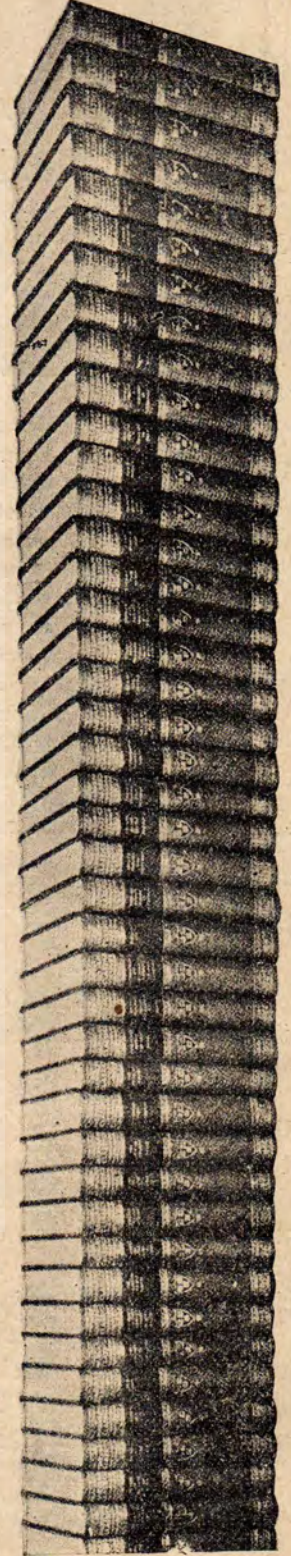
Sınaatın bu yeni prensip ve usulleri yavaş yavaş bütün avrupayı istila ediyor. Almanya her memleketten ziyade Amerikayı taklid ediyor, Fransa dahi zannımızdan fazla Amerikalaşmıştır. Dayanıklı ve ağır nefasette şeylerin ananevi memleketi olan İngilterede bu zevki dokunulmamış bir halde bulacağımı ümid ediyordum, fakat son aylarda Londra'yı ziyaret ettiğim zaman orada da Seefridge mağazaları gibi Amerika usullerini taklid eden ticarethaneler gördüm: asansörlerini "aşk paradı" kıyafetlerinde genç amazonlara açtırıyorlar; ve Piccadilly de, Regent Street te M. Woolworth'un o mâhut kırmızı camekânlı mağazalarının aynısını buldum... Sovyetler Rusyası da, istihsalı, Amerika maşinizmini bütün hızı ile tatbik ediyor...

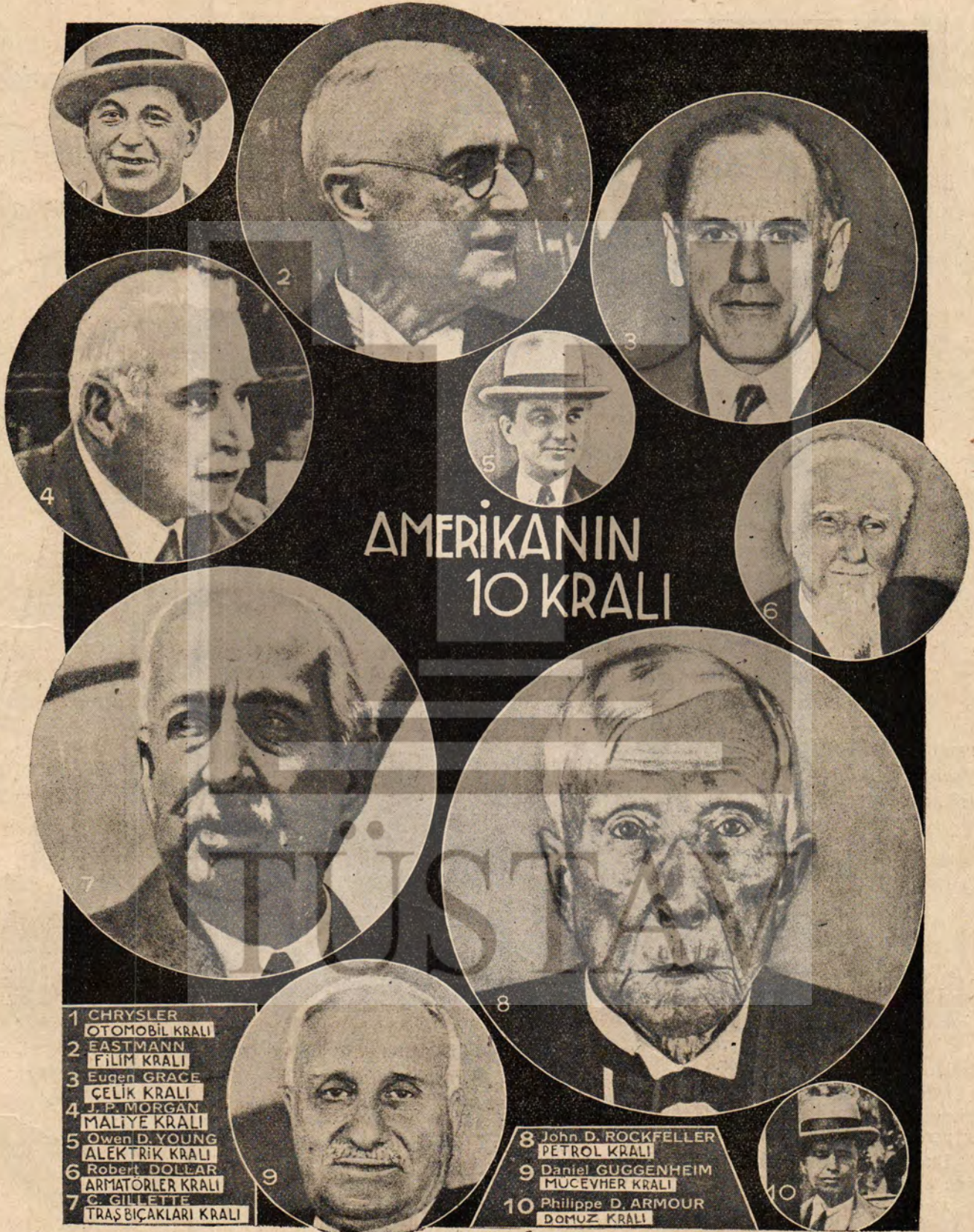
"Rasyonalizasyon"!

HER şeyi mantığın son haddine kadar götürmek iptilası! Maşinizmin ticari sistemi! Reklamı!

Amerikada bundan müteessir olmayan hiç bir şey yoktur. Yalnız sınai medeniyet mustahsalâtı değil harşin'ın mânevi eserleri de aynı reklamcılıkla satılığa çıkarılıyor, ve bu usule muracaat etmede mâruf naşirler bile bir beis görmeyor. Şu bir istif mücellet kitapları görüyorsunuz. Bunlar Doktor Eliot'un tertip ettiği ve bastırıldığı bir kütüphanedir. Ciltlerinin sayısı söylenmeyor, istifin bilmem kaç kadem uzunluğunda olmasıyla kitaphane tavsif ediliyor. Reklamında Doktor Eliot, Harward darulfünununun kırk senelik emini ve Amerikanın en büyük terbiyecisi olduğu zikr ediliyor. Reklamın ruhu şu: "günde 15 dakika,, şiarındadır. Evet günde yalnız 15 dakika okuyacaksınız, ve bununla, tanıdıklarınızın en yüksek tahsil görmüşünden daha iyi bir tahsil kazanmış olacaksınız: "Hem de ne ucuz, bilseniz; adi romanlara verdiğimiz paradan daha ucuz!,, deye ilave ediliyor.

İşte "Rasyonalizasyon,, tatbikatı bu derece ilerlemiştir.

AMERIKANIN
10 KRALI

- 1 CHRYSLER
OTOMOBİL KRALI
- 2 EASTMANN
FİLİM KRALI
- 3 Eugen GRACE
CELİK KRALI
- 4 J. P. MORGAN
MALİYE KRALI
- 5 Owen D. YOUNG
ALEKTRİK KRALI
- 6 Robert DOLLAR
ARMATÖRLER KRALI
- 7 C. GILLETTE
TRAŞ BİÇAKLARI KRALI

- 8 John D. ROCKFELLER
PETROL KRALI
- 9 Daniel GUGGENHEIM
MUCEVHER KRALI
- 10 Philippe D. ARMOUR
DOMUZ KRALI

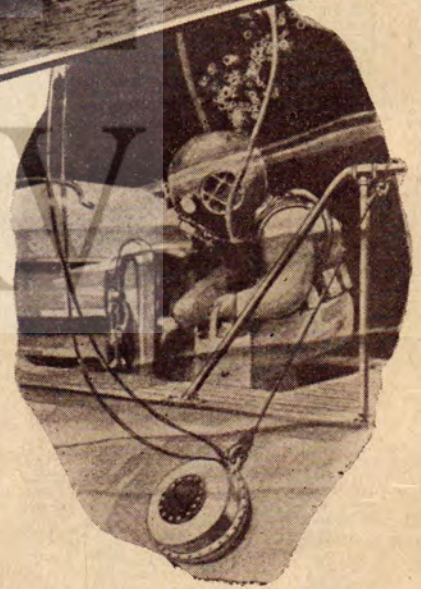
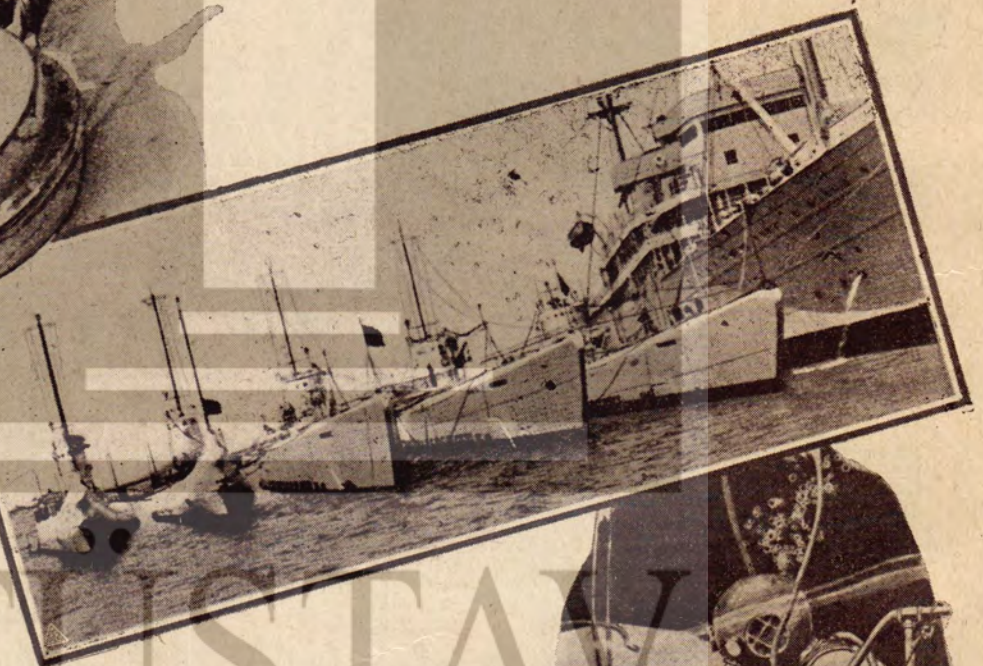
Denizaltı Gemilerinin Fennî Kulağı

Bu fennî kulak sayesinde denizaltı gemilerinde mahpus kalan insanlar kurtulabiliyor

Sam Amcanın 5 denizaltı gemisi; bunlara "fennî kulak" bağlamıştır.

Batmış tekneyi keşf eden fennî kulak budur, mîknatis ile tutulur.

DENİZİN dibine inen bir denizaltı gemisinin bozulduğunu, orada kalıp yokarıya çıkamadığını düşününüz; ne korkunç vaziyet, değilmi? Tayfasını ölümlerin en fecii tehdid eder.

İşte böyle pek elim bir hale uğrayan gemilerin insanlarını kurtaracak bir alet keşf edilmiştir. Buna *Haber veren fennî kulak* namı verildi.

Bu fennî kulak esrarlı bir telefondur. Denizin dibinde kalan geminin tayfası bunun vasıtasıyla imdatlarına koşan gemi ile konuşabiliyorlar; nerede ve ne halde olduklarını haber veriyorlar. Derhal kurtarıcı gemiden denizin dibine hava hatları gönderiliyor; kazaya uğrayanların muhtaç oldukları gıdaları dalgıçlar yüklenip onlara götürabiliyorlar. Sonra, birer birer insanlar da yokarıya alınarak kurtarılabilir.

Tabii, denizin derinliği fazla olursa dalgıçların o raya kadar yetişişi mümkün değildir; fakat umumiyetle denizaltı kazaları mütedil derinliklerde vukua gelir, bu suretle bu fennî icadın ameli kıymeti fevkalade büyüktür. Aletin esası *Mıknatis* kuvvetidir. Bu mıknatıslı telefon hem denizaltı gemisinde hem de kurtarıcı gemide bulunur.

(Rip Van Winkle resimlerinden)

MUHIT in İlavesi

“... Yetişmekte olan neslin küçük mümessilleri
arasında ahbablar peyda etmişti.”

Amerika Tarihinde

iki büyük sima:

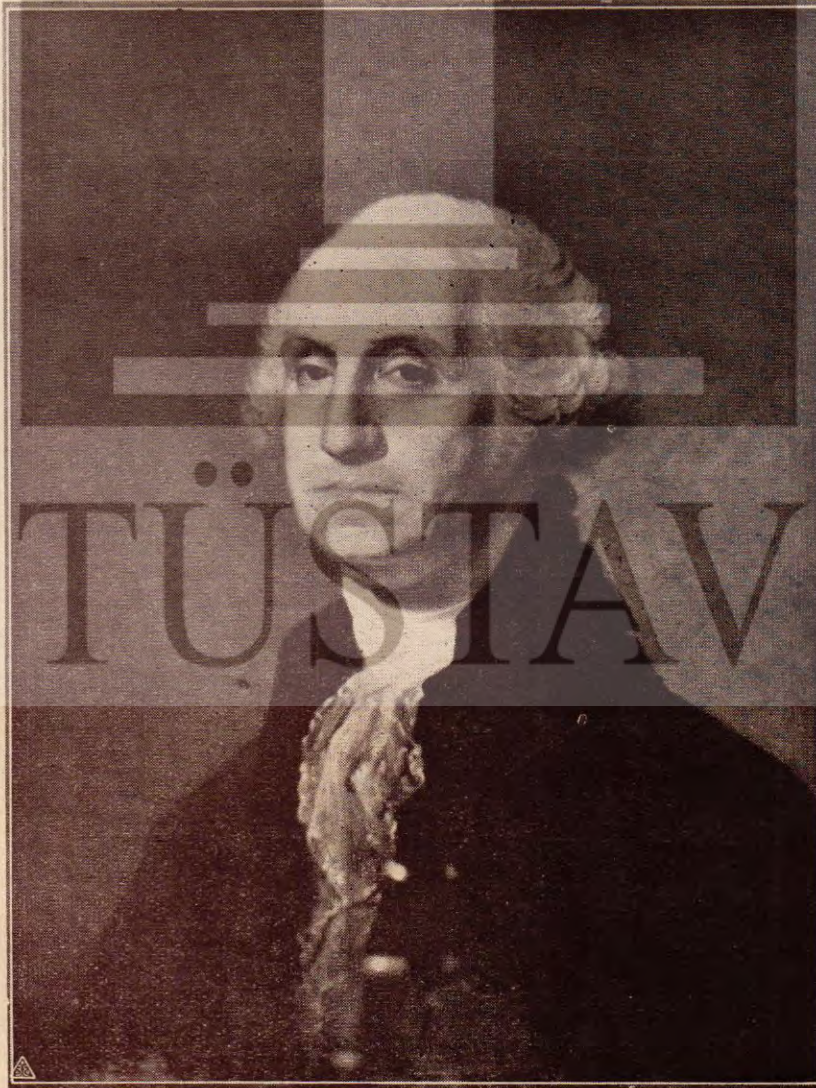
George Washington ve Abraham Lincoln

Yazan: NAHİT SİRRI

MAZİSİ, en kısa mazili Avrupa memleketlerinden de daha kısa olan Şimalî Amerika, siyaset sahasına bir asırdan da az fasıla ile çok büyük iki şahsiyet vermiştir ki, bunların biri George Washington diğeri de Abraham Lincoln dır. Bu iki büyük ismin insan hafızalarına aks ettirdikleri hayallerin ve düşüncelerin kuvveti ve çeşidi, en büyük harp ve siyaset reislerini de kıskandırabilecek ve hayran edebilecek kadar güzeldir. Washington, bin bir müşkülata rağmen istiklalini almağa azm etmiş bir milleti çelikten bir irade ile, mevcut bütün bu müşkülata yenerek istiklale kavuşturmuş, sonra kendine teklif edilen taht ve tacı redd ederek mütevazı' bir vatandaş hayatı geçirmek üzere bir köşeye çekilmiş olan millî bir kahramandır. Lincoln ise, vatanında büyük bir kitlenin.. 1.770.000 zenciden tam 1.538.000 kişinin sırf zenci oldukları için esir yaşamalarına tahammül edememiş ve memleketinin iktisadi hayatı için bu halin pek büyük menafi temin etmesine hiç ehemmiyet vererek bu adamların hüriyetlerini kazanmalarını uğruna dahili bir harbi tereddütsüz göze almış ve gayesi uğruna kendi canını da vermiş olan, hakikaten mefkûreci bir insandır.

Geçenlerde tevellüdünün iki yüzüncü senei-devriyesi tes'id edilmiş olan George Washington, 22 şubat 1732 de İngiliz teb'ası olarak dünyaya gelmişti. İngilizler Amerikaya girmişler, ve şimdi adına Şimalî Amerika Müttehit Hükümetleri denilen cesim erazinin hemen her tarafını ele geçirerek, burayı 9 muhtelif eyalete ayırmışlardı. Bu 9 eyaleti, İngiliz Kralları birer paşalık şeklinde ötekine berikine veriyor ve bu paşalıklar Londra yı ve Londra dan gelenleri zengin ediyordu. Bu 9 eyalette yaşayan bütün halk, Britanya adasındakiler

için sadece Amerikalı olmakla beraber, onlar bu isimle birbirlerini anmıyorlar, yaşadıkları yerlerin ve paşalıkların haricindekileri yabancı sayıyorlardı. Bir Amerika vicdanı-millisini muhtelif sebepler vucuda getirdi; bunların biri, Kanadanın Fransızlardan İngilizlere geçmesi ve bu suretle Amerikalılarla İngilizlerin tamamen baş başa kalmaları olmuştur. Diğer taraftan yer yer büyük mektepler açılmış ve meşhur Francin in fenni keşifleri bir Amerika milleti bulunduğu kanaatını vermişti. İngilizler Amerikayı sade Britanya adasının zenginleşmesi için yaratılmış sanmakta inad ediyordu. Mesela isteyordu ki: Amerika kendi mahsulâtını | hep İn-

George Washington.

Amerika yerlilerinin ve zencilerin folklorunu toplamak teşebbüsü başkaları tarafından da tákíp olunmuş, Arthur Farwell bu esas üzerine bir mektep kurmuştur. En istídatlı bir âzası olan H. F. Balknap Gilbert in Zenci rapsodisi ve Kongo dansı bu mektebin en ziyade şöhret bulan eserleridir.

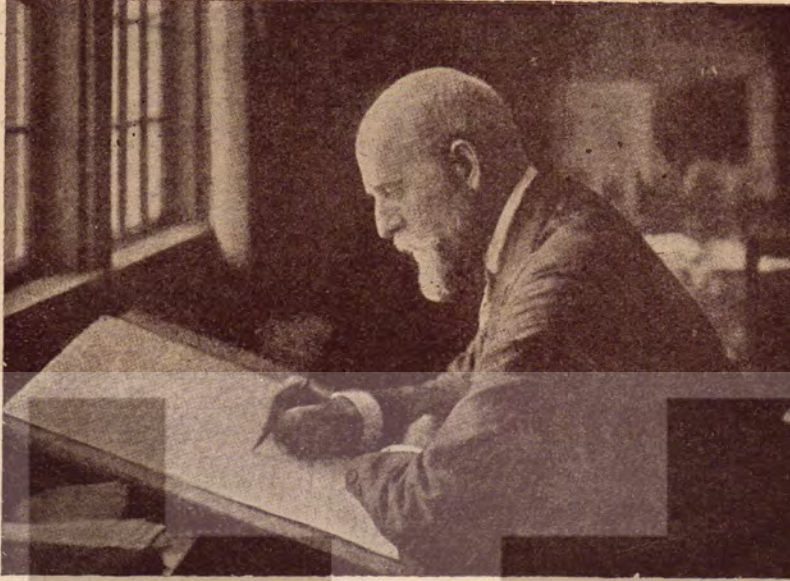
Yerlilerin folklorundan alınmış mevzular üzerine Kadman da üç opera bestelemiş, bunlardan *Salem si-*

hirbaz kadını en muvafakiyetlisidir. Çarls Sanfond Skilton ün maharetle orkestraya koyduğu *Hintli dansları* radyo ve gramafon plaklarıyla bütün amerikaya yayılmıştır.

Bugünün Amerika bestekârlarından ve iş adamlarından John Alden Carpenter in senfonileri zikr olunmaya layıktır. *Bir çocuk arabası içinde sergüzeştler* i çok eğlenceli bir eserdir ve Amerikanın bütün orkestraları ve Avrupanın en büyük senfoni cemiyetleri tarafından tanılmıştır.

1920 de, 36 yaşında ölen Çarls Tomlison Griffenin arasında, mevzu itibariyle millî tarihimizin bir kahramaniyle alâkadar, *Kublayhanın otağı* tekrar tekrar çalınan şehametli, rengi kuvvetli bir semfonidir.

Deems Taylor, Wagneri her hususta

Charles Martin Loeffler.

de Alis i mevzu olarak «Ayna arasından» ismiyle yaratığı orkestra suiti de hemen her tarafta muvaffakiyetle oynanmıştır.

Ernest Bolch İsviçreli ise de Amerika ismindeki orkestra sonatı ile Amerika bestekârlarından sayılır; bu eserin sonuna millî marşı teğanni için bir koro ilave olunmuştur. 1926 da oynanan bu eser, üç kısımda, bütün Amerika tarihini temerküz ettirir, hattâ son senelerin büyük iktisadi buhranını hayrete

Macdowell in şairane evi.

layık bir zekâ ile vukuundan evvel tasvir eder.

Şimdiki halde Şimalî Amerikanın musikisini kudretli istidatlarla temsil eden tek mil bir genç nesil vardır.

Amerikanın beynelmilel klasik musikî üstatları mertebesinde bestekârları yetişmiş değildir, fakat parlak bir mazisi olan Amerika musikisini büyük bir istikbalin beklediğine şüphe yoktur.

bestekâr Waşington Irving in - bu nus-hada tercümesini verdiğimiz - Rip Van Winkle ini opera haline çevirmiştir. Aynı devirde Stephen Foster şöhret bulan bir melodisiyle vatandaşlarının hassas kalplerinde büyük bir yer kazanmıştı. Melodinin ismi *Old Folks at Home* dir.

Bu ilk musiki izcilerine Liszt in dostu ve mümtaz bir muallim olan New York lu büyük piyanist Wiliam Mason ile viyolonist Theodore Thomas ı ilave etmelidir. Böylece atılan musiki tohumları ilk başaklarını Amerikanın en münevver şehri olan Boston da vermiştir.

Burada yetişen Horatio William Parker (1863-1919)in Hora Novissima sı, Cesar Frank ın Beatitude leriyle mukayese olunabilir; Mona isimindeki operası da New York Metropolitan Operasının 10.000 dolarlık mükâfatını kazanmıştır. Mevzuu, Romalılar istilasında büyük Britanya prenseslerinden Mona nın yabancı fatihlere husumeti ile Roma valisinin oğluna aşkı arasındaki kalbi mücadelenin şikâyetidir. Musikisi muhtelif derece ve kuvvette parçalardan tereküb eder, bilhassa koro kısımlarında müellifin muvaffakiyeti büyüktür. Bu eser çabuk unutuldu; musikisi daha hafif olan Fairyland isminde diğeri bir opera da aynı mukadderatı tâkib ederek, on bin dolarlık mükâfatı kazandıktan sonra repertuvardan atılmıştır...

Amerikanın yetiştirdiği en büyük kompozitör Edvard Mak Dowell dir, fakat 1901 de ölen, *Rosaire* in müellifi Ethelbert Nevin de ondan küçük değildir. Her ikisi Amerika ruhunun "hisli," tarafına hitab etmişlerdir. Birincinin çocuklara samimi muhabbetini ispat eden ve yalnız Amerikada değil bütün dünyada teganni edilen şanları vardır. Fakat Edvard Mak Dowell in şahsiyeti büsbütün başkadır; Amerikanın Şumann ı namını alan bu

Ethelbert Nevin

larındaki erkekçe karakter tasvir ediliyor, öyle cümlelerle ki barbarlık ruhileşiyor ve ancak genç, kuvvetli milletlerin destanı şehameti kalıyor. Seltik sonatı *drüide* lerin inandığı mucizeleri ve ormanlar esrarını mevzu alan bir Rapsodidir.

Ormanlara aşık olan Mak Dowell ormanların şii-rini daha lirik olarak o güzel *orman memleketleri eskislerinde* teganni etmiştir; bunlar halk tarafından en sevilen eserleri olarak kalmıştır; hususiyle *bir yabani güle ve bir nilüfere* ithaf olunan eskisler en büyük şöhreti kazanmıştır. Mak Dowell büyük bir musikişinas olduğu gibi büyük bir şairdir de; şiirlerinin musiki ifadesi için orkestrayı da büyük bir üstat gibi kullanabilmekle beraber, en ziyade piyanoyu tercih eder. Novelette; İrtical, Lehli kadın ve hususiyle Deniz piyesleri (*Sea Pieces*) Mak Dowell in bütün kudretini en iyi aks ettiren eserlerdir. Birçok da senfonileri vardır. İki güzel suitinden biri olan *Hintli suit* hakikî bir şaheserdir. Amerika yerlilerinin nağmelerini terkib ederek yarattığı eserler arasında *matem marşı* en güzel musiki sahifelerinden birini teşkil eder.

Arthur Farwell

Henry F. Gilbert

Charles Wakefield Cadman

Amerika Musikîsi

"Le Mois" mecmuasından :

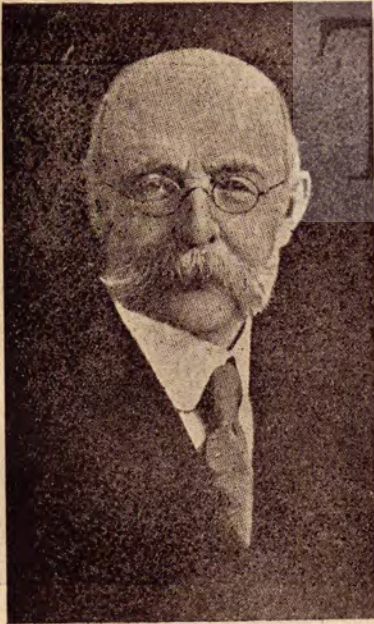
HALKTAN her hangi bir adama Amerika musikîsi hakkındaki fikrini sorarsanız ihtimal *jazz* (caz-bant) tan başka bir Amerika musikîsinin mevcut olduğunu hatırına bile getirmeyecektir. Halbuki Fransa musikîsi Monmartr şansonetinden ve Almanya musikîsi Johann Straus un epigonlarından ibaret olmadığı gibi *jazz* da teknil Amerika musikîsini temsil etmez. *Jazz*, halk musikîsinin bir fazla tenemmi şeklidir ki, şimdi, o da büzülmeğe başlamıştır. *Jazz*, aldığı ehemmiyetle, kendine bend ettiği san'atkârlarla, kazandığı nüfuzla elbette zamanımızdaki musikî inkişafının en faal amillerinden biri sayılmağa layıktır. Amerika musikîsindeki tarihi mevkii de tâyin olunmalı ve bilinmelidir.

Jazzın tespit edilmiş bir tarihî vardır, babası 1895 de, cenupta revaç bulan *rag-time* musikîsidir; 1915 de bu musikîden doğduğu kayd edilmiştir. Başlıca karakterleri olan gözlerden yaş getirecek hassasiyet ve «eyi çocuk» samimiliği Amerikanın daha ilk millî havalarında vardı. İstiklal muharebesinden hiç olmazsa yirmi beş sene evvel teganni edilen meşhur Yankee Doodle şarkısı-ki hâlâ sokak çocuklarının ağzından düşüyor-bu iptidai halk neş'esinin ilk görünüşlerindedir. On sekizinci asır sonlarından kalan HAIL COLUMBIA ve The Star Sprangled Banner millî ilahileri (hymne) aynı neş'eli nağmelerle doludur, fakat Amerika musikîsinin ikinci manzarasını teşkil eden *hisli*lik ideolojisinden mülhem olmuş eserlerdi. 1861-1865 dahilî harbi de aynı evsafı birçok şarkılara vucut vermiştir; bunların en meşhuru cumhuriyet muharebe şarkısıdır.

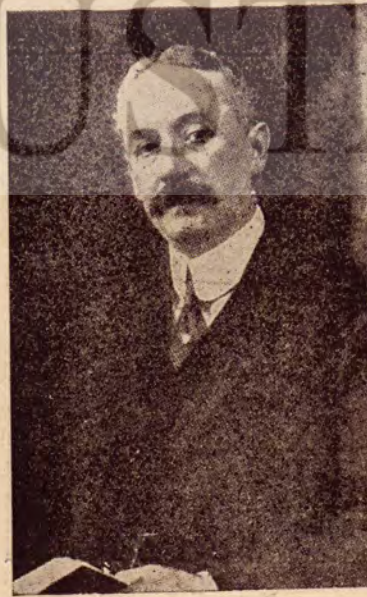
Amerikada hakikî musikî kültürü 1848 de, Alman-yadeki irtica tazyiklerinden kaçan inkılapçıların Amerikaya gelmesinden başlar. Yirmi beş Alman musikîşinastan teşekkül eden Germaniya Society orkestrası ilk defa olarak New York ta ciddi musikî repetisyonları yapmıştır. Fakat bu memlekette hiç bir zaman gösterişli ve komik ilancılık haklarını kaybetmez; bu orkestranın da muvafakiyetleri, az zamanda, Jullien isminde birinin müthiş ilanları ve oyunlarıyla bastırılmıştır; 1200 parçadan mürekkep bir repertuar; her programda klasik bir uvertür, iki senfoni; opera mevzularına temas eden büyük bir fantezi; sonra bir çok kadriller, valsler, mazurkalar, polkalar, skotişler, tarantellalar, galoplar, vs. Bu programların komik ve popüler kuvvetlerini artırmak için Jullien daha eyisini de bulmuştu: kendi bestelediği bir *tulumbacılar kadrili* ne kemanların bir *piyanissimo* siyle başlar, sonra birden bire etfaiyenin gelişini haber veren çanlar duyulur ve üç tulumbacı takımı bütün hızlarıyla sahneyi basar, camlara hortumlarıyla su sikar, orkestra da muzaffer bir fortissimoya geçerdi...

Bu yabancı unsurların istilasından sonra, yerli musikî hareketi başladı. İlk Amerikalı kompozitör Anton Philip Henrich büyük bir eser vermemiştir. William Henri Fry ın yaptığı ilk opera 1865 de oynanmıştır. Rossini, Bellini, Donizetti, Auber gibi üstatların zaif bir in'ikâsı olan bu operanın ismi Leonora idi. Esasen Amerika kompozitörleri hiç bir zaman lirik sahneye paydar eserler verememişlerdir.

On sene sonra George Briston isminde başka bir

John Knowles Paine

Horatio Parker

Edward Alexander Macdowell

ninde bir mezar kazmayı düşündüm. Nihayet onu bodurumun dıvarına gömmeye karar verdim.

Bodurum bu işe çok müsaitti. Dıvar gevşek örülmüş ve kabaca sıvanmıştı. Bodurumun bir tarafında ocak taklidi bir çıkıntı vardı. Buranın tuğlalarını söküp cesedi içine gömecek, dıvarı tekrar ve eskisi gibi örecektim olursam hariçten şüpheyi mucip bir şey görülemezdi.

Tahminimde aldanmamıştım. Ele geçirdiğim bir demir çubukla tuğlaları söktüm, cesedi arka dıvara dayadım, sonra pek az zahmetle dıvarı tıpkı eskisi gibi örüp kapadım. İş bitirdiğim zaman her şeyin yerli yerinde olduğunu görerek memnun oldum. Dıvarın açıldığı hiç belli değildi. Etrafıma mzuafferane göz gezdirdim:

— Hiç değilse emeğim bu işte boşa gitmedi, dedim.

Bundan sonra ilk işim bu cinayete sebebiyet veren hayvanı aramak oldu; artık onu gebertmeye eyiden eyiye karar vermiştim. O sırada elime geçmiş olsaydı işi bitirdi; fakat anlaşılın hayvan, hiddetimin feveranından korkup kaçmıştı. Bu menfur hayvanın yanımdan uzaklaşmasıyla ruhumda hasıl olan ferahlığı târif veya tasvir etmek imkânsızdır. Kedi o gece evde görünmedi; bu suretle hiç olmazsa bir gececik olsun evin sükûneti ihlal edilmedi. Gözlerimi sıkı sıkı ve rahatça kapadım ve ruhumda bir cinayet vebali olmasına rağmen *uyudum*.

İkinci ve üçüncü gün de geçtiği halde kedi yine görünmedi. Yine serbest bir insan gibi nefes aldım. Canavar fena halde korktuğu için evden büsbütün kaçmıştı... Artık onu bir daha görmeyecektim... Saadettime payan yoktu... İşlediğim cinayetin vebali beni pek fazla rahatsız etmeyordu. Bâzi tahkikat yapılmışsa da lazım gelen cevaplar verilmişti. Hattâ evde taharriyat bile yaptılar, fakat bittabi bir şey bulamadılar. Artık atiyen huzur ve sükûnuma müemmen nazariyle bakıyordum.

KATLİN dördüncü günü bir polis müfrezesi hiç umulmadık bir zamanda eve geldi, ve bina dahilinde yeniden sıkı bir surette taharriyat icrasına başladı. Cesedi sakladığım yerin bulunamayacağından emin olduğum için hiç endişe duymadım. Polisler taharriyatta benim de bulunmamı istediler. Aramadık hiç bir köşe bucak brakmadılar. Nihayet üçüncü veya dördüncü defa olarak boduruma indiler. Kılım bile deprenmedi. Kalbim, uyuyan mâsum bir insanın kalbi kadar, sükûnetle atıyordu. Bodurumu baştan başa yürüdüm. Kollarımı göğsümün üstünde kavuşturarak serbestçe dolaştım. Polis mêmurları tamamen mutmain olarak gitmeye hazırlandılar. Kalbimin sevinci zapt olunamayacak kadar büyüktü. Zaferimi eyice duymak

Sinir Hastalıkları Mutahassısı

Dr. CAHİT CEVAT

Hastalarını her gün saat 14 den 18 e kadar Laleli de Şair Haşmet sokağı 27 numaradaki muayenehanesinde kabul eder.

Salı günleri meccanen

ve onları mâsumiyetime bir kat daha inandırmak için mutlaka bir şey söylemek isteyordum.

Polisler merdiveni kısmen çıkmışlardı. Nihayet:

— Efendiler, dedim, sizin şüphelerinizden kurtulduğumdan dolayı çok memnunum. Hepinize sıhhat, biraz da nezaket temenni ederim. Güle güle, efendiler. Bu, gayet eyi inşa edilen-serbestçe söz söyleyeceğim deye ağzımdan çıkan sözü kulağım işitmeyordu. - hattâ fevkalade eyi inşa edilmiş bir evdir, deyebilirim. Bu dıvarlar, -gidiyormusunuz, efendiler, - bu dıvarlar gayet sağlam yapılmıştır.

Bu sözleri söylerken, elimde tuttuğum bastonu, sırf meydan okumanın verdiği hızla, karımı gömdüğüm tuğla dıvarın tam o kısmı üzerine birkaç defa hızlı hızlı vurdum.

Aman yarabbi... Bastonumdan çıkan sadanın ihti-zazı sükûta dalar dalmaz, mezardan bir ses bana cevap verdi. Evvela bir çocuk hıçkırığı gibi boğuk ve cılız iken uzun, yüksek ve mütemadi bir çığlık haline gelen gayritabî ve gayrıbeşerî bir ses. Yarı dehşet, yarı muzafferiyet ifade eden, yekdiğerine karışmış olduğu halde ancak cehennemden gelebilecek, çırpınan, lânet ve ezaya duçar olmuş, can çekişen ruhlarla lânet içinde, sermest olmuş zebanilerin boğazlarından çıkabilecek bir feryat.

Kendi düşündüklerimden bahs etmek cinnet olur. Düşmemek için dıvara dayandım. Merdivendeki polis kafilesi bir müddet büyük bir korku ve dehşet içinde, olduğu yerde kaldı. Bir dakika sonra oniki kuvvetli kol dıvarı yıkmaya başladı. Ceset, rutubetten epey çürümüş olduğu halde seyircilerin karşısında ayakta duruyordu. Başında, kırmızı ağzı ardına kadar açılmış, tek gözü parıl parıl yanar bir halde o korkunç hayvan, beni cinayete sevk eden, sonra da cinayetime haber verip beni cellada teslim eden kara kedi duruyordu. Mezarı örerken bu canavarı da karımın cesediyle beraber diri diri gömmüşüm...

bir şey dikkatimi celb etti. Birkaç dakikadan beri fiçinin üstündeki şeye dik dik bakıyordum; bu şeyin daha evvel gözüme çarpmamasına hayret ettim. Yaklaşım ona elimle dokundum. O, siyah bir kedi idi, gayet iri, Pluto kadar iri bir kara kedi. Yalnız bir noktası müstesna olmak üzere tıpkı Pluto ya benzeyordu. Pluto nun vücudunun hiç bir yerinde beyaz tüy yoktu. Halbuki bunun hemen bütün göğsünü kaplayan gayrimuayyen fakat geniş bir beyaz leke vardı.

Kendisine dokunmam üzerine derhal ayağa kalktı, mırıldandı, vücudunu elime sürdü, dikkatimden son derece memnun olmuş göründü. Bu tam benim aradığım mahlûktu. Derhal hayvana talip oldum. Fakat meyhaneci ona sahip çıkmadı; ona dair hiç mâlûmatı yoktu; hayvanı ilk defa görüyordu.

Okşamaya devam ettim ve eve gitmeye hazırlandığım zaman hayvan benimle beraber gelmek ister gibi bir tavır aldı. Ben de müsaade ettim. Araya sıra durup onu okşayordum. Eve geldiği zaman hemen alıştı ve karımın derhal muhabbetini kazandı.

Bana gelince çok geçmeden ona karşı bir nefret hissim uyanıldığını fark ettim. Bu, tahminimin tamamıyla aksi idi; nasıl ve neden olduğunu bilmiyorum, bana olan bariz düşkünlüğü nefretimi mucip oluyor, beni usandırıyor. Çok geçmeden nefret ve kusanc hissi gayz ve adavet derecesine yükseldi. Hayvandan kaçırıyordum. Hicaba benzer bir his ve evvelce yaptığım vahşetin hatırası ona fena muamele etmeme mâni oluyordu. Onu birkaç hafta ne dövdüm, ne de başka suretle canını yaktım; fakat tedricen, gayet tedrici surette ona tahammülfersa bir istikrahla bakmaya ve onun müstekreh mevcudiyetinden tıpkı vebalı bir nefesten kaçır gibi kaçmaya başladım.

Ondan nefretime sebep, eve geldiği gecenin sabahı, onun da Pluto gibi bir gözünün kör olduğunu keşf etmem oldu. Kedinin bu hali onu karımın in-

dinde bir kat daha kıymetlendirdi. Çünkü daha evvel de söylediğim gibi, bir zamanlar benim vasfı-müme-yizimi ve en sade ve en saf zevklerimden bir çoğunun membanı teşkil eden insani hisler karımda da mevcuttu.

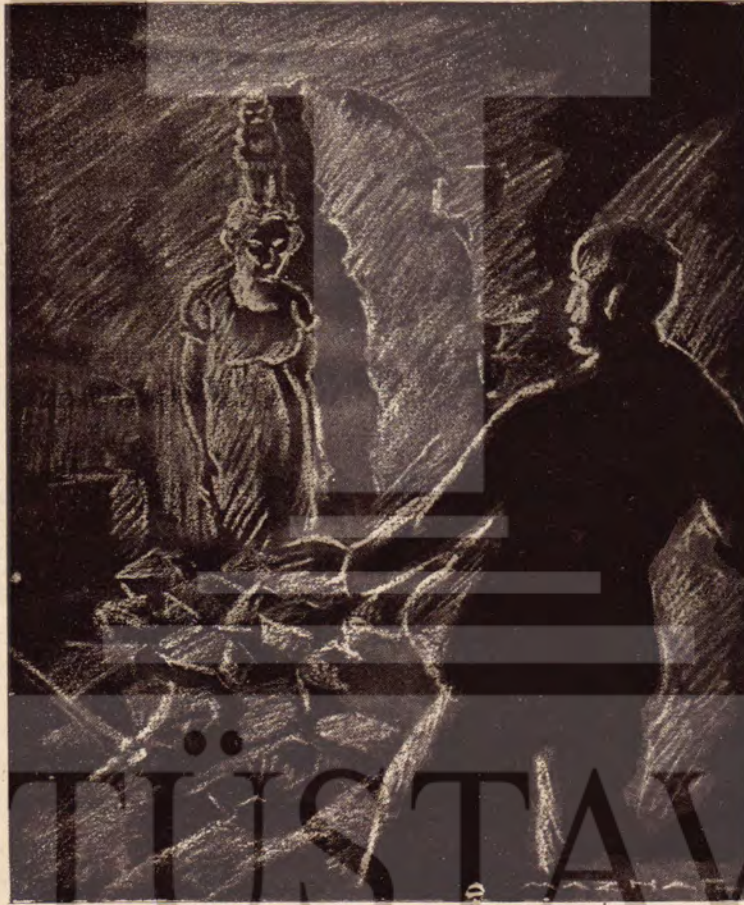
Benim kediye karşı olan nefretimle onun bana olan düşkünlüğü beraber artıyor gibi idi. Adımlarımı öyle bir ısrar ile tākib ediyordu ki karie anlatamam. Oturacak olsam ya iskemlemin altına yatar, yahut dizimin üstüne sıçrayarak iğrenç nüvazişlerini ibzal etmeye başlar. Kalkıp yürüyecek olsam bacaklarımın arasına dolaşır, beni yere düşürecek gibi olur; yahut uzun ve keskin tırnaklarını elbiseme takarak göğsüme

tırmanır. Böyle zamanlarda onu bir vuruşta gebertmek isteyordum, fakat kısmen eski cinayetin hatırası, ondan ziyade hemen itiraf edeyim, hayvanın bana telkîn ettiği müthiş korku beni öyle bir hareketten men' ediyordu.

BİR gün, zaruret saikası ile mecburen oturduğumuz eski bir binanın bodurumuna, karımla birlikte, bir şey almak için inmiştim. Kedi, dik merdivenden peşim sıraya indi ve inerken beni beyin üstü düşürerek âdeta çıldırttı. O zaman elime geçen bir baltayı kaldırdım ve o vakte kadar elimi tutan çocukça korkuyu unutarak öyle bir nişan aldım ki şayet inmiş olsaydı kedi

derhal olduğu yerde kalacaktı. Fakat bu darbe karımın eliyle tevkif edildi. Bu müdahale mel'un hiddetimi büsbütün körükledi, kolumu karımın elinden kurtardım ve baltayı beynine gömdüm. Gık demeden olduğu yere düşüp öldü.

Bu korkunç cinayeti işledikten sonra büyük bir soğuk kanlılıkla cesedi saklamak işine koyuldum. Cesedi, ne gece ne gündüz, evden çıkaramayacağımı biliyordum. Böyle bir teşebbüste bulunsam komşular tarafından görülmek tehlikesi pek fazla idi. Aklıma birçok projeler geldi. Bir aralık cesedi ufak ufak doğrayıp ateşte yakmak aklıma geldi. Bodurumun zemi-

Başında, kırmızı ağzı ardına kadar açılmış, o korkunç hayvan duruyordu.

saikasıyla yoluma çıktıkları zaman pek fena muamele etmekte hiç beis görmediğim halde, kediye karşı hâlâ biraz muhabbet besleyordum ve bu muhabbet beni ona karşı fena muameleden alıkoymaya kâfi geliyordu. Fakat hastalığım gittikçe bastırdı. Dünyada içkiden büyük afet olurmu? Ve son zamanlarda ihtiyarlığa yüz tuttuğu için haysuzlaşan Pluto bile hırçınlığının seyiesini çekmeye başladı.

Bir gece, şehirde her zaman gittiğim yerlerin birinden fena halde sarhoş olarak döndüm. Kedi sanki benden kaçıyor gibi geldi. Hayvanı yakaladım. Bir fenalık yapacağımdan korkarak dişleriyle elime korkunç bir yara açtı. İçimde şeytani bir hiddet kudurdu. Ondan sonrasını bilmeyorum. Sanki eski benliğim birdenbire bedenimden fırlayıp kaçmıştı; korkunç bir bethahlık vücudumun bütün elyafını titretmeye başladı. Yeleğimin cebinden çakımı çıkarıp açtım. Biçare hayvanı boğazından yakaladım, gözlerinden birini yuvasından taammüden oyup çıkardım. Bu mel'un vahşetimi yazarken hicabımdan yüzüm kızarıyor, yanıyorum, titreyorum.

Geçirdiğim sefahet gecesinin dumanı uyku ile dağılıp sabahla beraber şuurum da avdet ettiği zaman irtikâb ettiğim cinayetten dolayı yarı dehşet, yarı nedametten ibaret bir his duydum; fakat bu zaif ve mütenakız bir histi ve içimdeki ruh değişmemişti. Yine sui-istimale daldım ve hareketimin hatırasını şarap içinde boğdum.

Bu esnada kedi yavaş yavaş eyileşti. Vakıa, kayb olan gözün çukuru korkunç bir manzara arz ediyordu; fakat kedi artık muztarip değil gibi duruyordu. Evde bermütat sessiz sadasız dolaşıyor, fakat gece olur olmaz ben yaklaşınca müthiş bir korku içinde kaçıp gidiyordu. Vaktiyle beni seven bir hayvanın bana karşı bu derece aşikâr bir nefret ızhar etmesi beni bayağı üzüyordu; demek bende, bundan üzülecek kadar eski kalbimden bir nişane kalmıştı. Fakat çok geçmeden bu his yerine hiddet kaim oldu. Bir sabah soğuk kanlılıkla kedinin boynuna bir ip takıp onu bir ağaca astım; onu gözlerimden yaşlar boşanarak, kalbim en acı nedametlerle burkularak astım; beni sevdiğini bildiğim için ve beni darıltacak bir şey yapmadığını hiss ettiğim için astım; müthiş bir günah işlediğimi bildiğim için astım.

Bu vahşeti işlediğim günün gecesini (Yangın var) feryatlarıyla uykudan uyandım. Karyolamın cibinliği alevler içinde idi. Bütün ev ateş almıştı. Karım, hizmetçi, bir de ben güçlkle canımızı kurtardık. Her şey kökünden mahv olmuş, bütün varımı yokumu alevler yutup bitirmişti. Ondan sonra kendimi büsbütün mâyusiyete kaptırdım.

Ertesi gün yangın yerini dolaşım. Dıvarlardan biri müstesna olmak üzere hepsi yıkılmıştı. Bu divar evin ortasına isabet eden ve pek kalın olmayan bir bölme divarı idi. Karyolamın başı bu divara dayalı dururdu. Burası yeni sıvanmış olduğu için sıva ateşe karşı epey mukavemet etmişti. Bu divarın etrafına sıkı bir kalabalık toplanmıştı; birçok kimseler büyük bir dikkatle bir şeyi muayene ediyorlardı. (Tuhaf şey), (Tuhaf şey) sözleri ve daha buna benzer sözler kulağıma çalınarak beni meraka düşürdü. Yaklaştım ve divarın üstünde büyük bir kedi şeklini dehşet içinde gördüm. İntiba cidden harikulade add edilecek derecede vazıhtı.

Yeknazarda bir mücizeye haml ettiğim bu manzara beni târifsiz bir dehşet içinde braktı. Fakat neticede muhakemem imdadıma yetişti. Kediye eve bitişik bir bahçede astığımı hatırladım. Yangın var feryadı üzerine halk en evvel bahçeye dolmuştu. Kalabalık içinde biri, ağaçta asılı duran kediye ipten koparıp açık pencereden odama atmış olacaktı. İhtimal bu hareket beni uykudan uyandırmak maksadiyle yapılmıştı. Yıkılan diğer dıvarlar vahşetime kurban giden hayvanın ölüsünü yeni sıvanmış divara bastırmış ve bu suretle, gördüğüm resmi meydana getirmişti.

Bu şayanı-hayret vak'a, üzerimde derin bir têsir yapmaktan hâli kalmadı. Aylarca kedinin hayali gözümün önünden gitmedi; ve bu müddet zarfında nedamete benzeyen, fakat nedamet olmayan yarım bir his duydum. Hattâ hayvana acıyacak kadar ileri vardım ve mütadım veçhile dolaştığım fena yerlerde, evvelkinin yerini tutmak üzere aynı cins ve eşkâlde bir hayvan kollamaya başladım.

Bir gece bir fezahat ininde yarı sızmış bir halde otururken, oranın başlıca mobilyesini teşkil eden kocaman bir cin veya rum fıçısı üzerinde duran siyah

K A R A K E D İ

Edgar Allen Poe dan

Tercüme eden: KÂMRAN ŞERİF

YAZMAK üzere olduğum bu vahşi, fakat vahşetine rağmen yine de gayet alelade hikâyeye ne kimsenin inanacağını umuyorum, ne de kimse inansın diyorum. Bunu ummak hakikaten cinnet olurdu, çünkü anlatacağım şeyi evvela kendi aklım almayor; öyle olduğu halde deli olmasına deli değilim, muhakkak ki rûya da görmeyorum. Maksadım aile içinde geçmiş bir takım vekayii vazih, muhtasar bir surette ve hiç bir şey ilave etmeksizin âlemin gözü önüne sermektir. Vakıa bu hadiseler, neticeleri itibariyle, beni dehşet içinde brakmış, azapla kıvrandırmış, harab etmiştir. Öyle olmakla beraber bunları tah-rife kalkışmayacağım. Bu vekayi bana sadece dehşet verdi, fakat birçok kimseler onları müthiş olmaktan ziyade aykırı görecektir. Bu vehmalut gulyabani hikâyesini iptizal derecesine indirecekler de bulunabilir, fakat benim kendi idrakimden daha sakin, daha mantıkî ve daha çok az seriütteessür bir idrake sahip olan kimse, tafsilatını dehşet içinde verdiğim bu hadiselerde pek tabii sebep ve neticelerin alelade bir teakubundan başka bir şey görmeyecektir.

Çocukluğumdan beri hal ve tavırdaki hilm ve mülayemet ve insaniyetkârlıkla temeyyüz etmiştim. Kalbimin yufkılığı o kadar zahirdi ki bu yüzden arkadaşlarımın istihzasına hedef olurdum. Bilhassa hayvanlara çok düşkündüm; onun için anam babam evde çeşit çeşit hayvan beslememi hoş görürlerdi. Ekseri-zamanımı bunlarla meşgul olarak geçirirdim; hele hayvanlara yem verirken, onları okşarken ömrüm artardı. Bu huy benimle beraber büyüdü ve yaşımı başımı aldığım zaman başlıca zevk membalarımın birini bu huy teşkil etti. Sadık ve zeki bir köpeğe karşı muhabbet duymuş kimselere bu suretle elde edebilecekleri hazın mahiyet ve şiddetini izaha pek de luzum yoktur

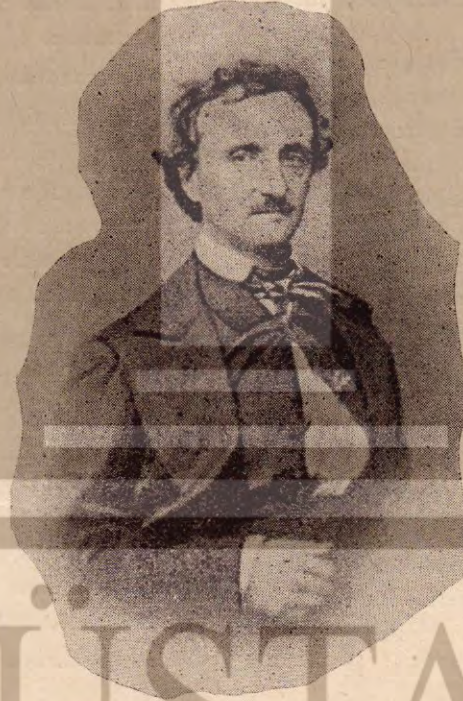
sanırım. Bir hayvanın hissî ve fedakâr muhabbetinde öyle bir têsir vardır ki İNSANın adi dostluğunu, karsarsız sadakatini sık sık miheke vurmuş bir kimsenin doğrudan doğruya kalbine nufuz eder.

Erken evlendim. Zevcem tabiat itibariyle benden farklı olmaması beni çok sevindirmişti. Hayvanlara karşı olan düşkünlüğümü anladığı için zevcem en eyi cinsten olmak şartıyla rasgeldiği ehli hayvanları eve toplamak hususunda hiç bir fırsatı kaçırmamıştı. Evde kuşlarımız, kırmızı balıklarımız, bir güzel köpeğimiz, tavşanlarımız, küçük bir maymunumuz, bir de kedimiz vardı.

Bu sonuncu şayanı-dikkat derecede iri ve güzel bir hayvandı, rengi kapkara idi; insanı hayrette brakacak derecede zeki idi. Kalben hırafatperestliğe biraz meyal olan karım kedinin zekâsından bahs ederken, siyah kedilerin tepdili-kıyafet etmiş birer cadı olduğu hakkında halkın zihninde yer tutmuş kanaati telmihlerle sık sık hatırlatırdı. Maamafi bu sözleri *ciddi* olarak söylemezdi.

Benim başlıca zevkîm ve arkadaşım olan bu kedinin ismi Pluto idi. Ona kendi elimle yemek verirdim. O da ev içinde peşimden ayrılmaz, hattâ sokaklara kadar ardım sıra gelirdi.

Pluto ile arkadaşlığımız birkaç sene böyle devam etti. Şimdi yüzüm kızarak itiraf ediyorum: bu müddet zarfında umumi mizaç ve tabiatımda, içki belası yüzünden, gün günden fenalaşmak şartıyla, esaslı bir değişiklik hasıl oldu. Gün geçtikçe biraz daha sinirli, hırçın ve başkalarının hislerine karşı mubalâtsiz oluyordum. Karıma karşı fena lisan kullanacak kadar ileri varıyordum. Hattâ daha ileri giderek karımı dövmeye başladım. Mizacımda husule gelen tebeddülü nihayet hayvanlar da anladılar. Onları yalnız ihmal etmekle kalmayordum, fena muamele de ediyordum. Maymuna ve köpeğe, tesadüfen veya bana olan muhabbetleri

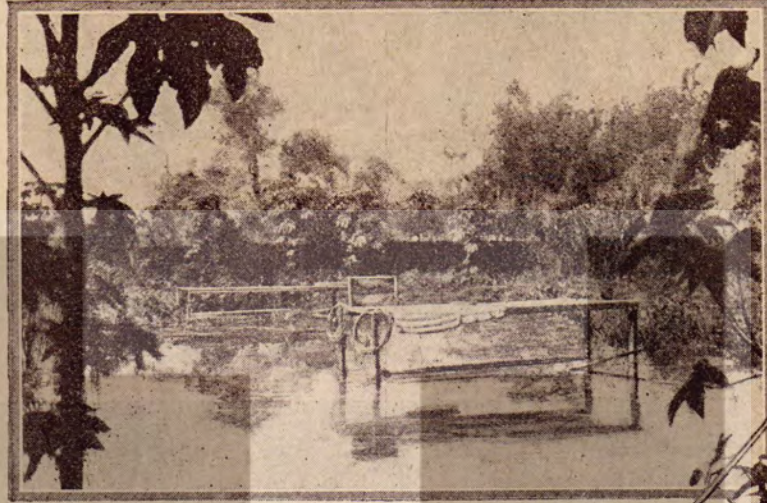
Edgar Allan Poe

Edgar Allen Po-e ve el yazısıyla imzası

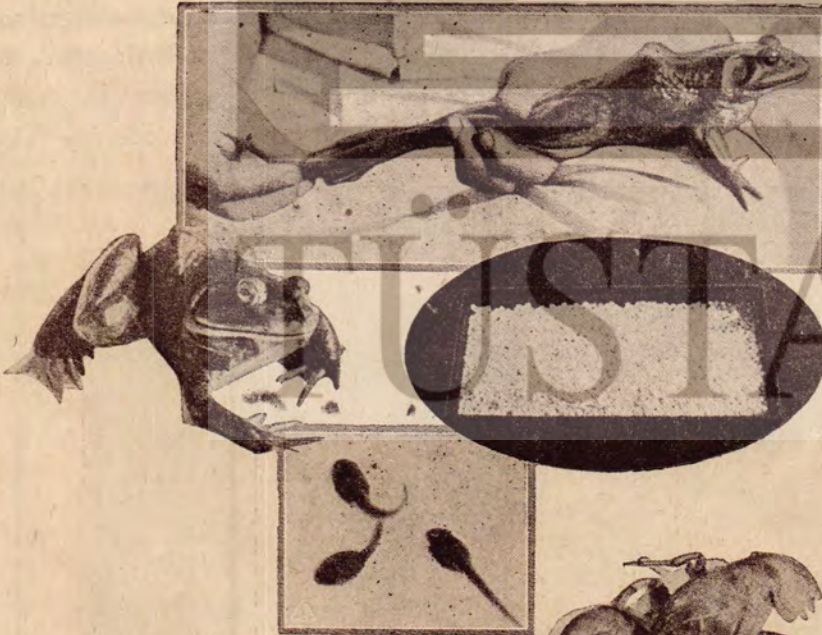
Kurbağa Yetiştiren Çiftlik

BİZİM memlekette kurbağayı yalnız müslümanlar değil, hristiyan unsurlar da yemez. Umumi harpte çekilen bütün zahmetlere rağmen ne kurbağa ne kaplumbağa eti kimse yememiştir; halbuki Avrupa ve Amerikada bu hayvanların eti nefasetiyle şöhret bulmuştur. Ansiklopedilerde kurbağa art ayaklarının lezzetli bir yemek teşkil ettiğini görüyoruz.

KALİFORNYADA bu hayvancıkları yetiştiren bir çiftliğin mevcudiyeti-

M. W. Herriman bu file ile kurbağanın büyüklerini yakalar, küçükleri kurtulur. Bu file de onun icadıdır.

Üç aylık kurbağa yavruları bu biçimde olur. Bundan daha fazla boy alırlar, sonra değişerek kurbağa şekline girerler.

tini Popular Science mecmuası haber veriyor. Resimdeki adam bu çiftliğin sahibi M. Herriman dır. Çocukluğundan beri bu hayvanların türemelerini tetkik etmiş, bulduğu usul sayesinde şimdi çok para kazanmakta imiş.

Bu teşebbüs, dikkat sayesinde her adamın kazançlı ticaret yolları keşf edebileceğini gösterir.

Yengeç yavruları kurbağaların bir gıdasını teşkil eder. Bu kurbağs çiftliğine yengeçler de getirilmiş, kurbağaların beslenmesi kolaylaştırılmıştır.

rına hüküm etmek lazımdır.»

**

JOHNSON'un kitabının en şayanı dikkat eselerinden birini teşkil eden tezi, cenup havalisinin Müttehit Amerika Cumhuriyetlerinde, eski Avrupa medeniyeti prensiplerini temsil eden yegâne mıntaka olduğudur. Onun düşündüğü medeniyet bitabi, sınaat devrinden evvelki İngiliz medeniyetidir ki, bu medeniyetin Avrupaya saldırdığı derin kökleri sınaat ancak yüz senede kurutabildi.

Diğer bir etütte Andrew Nelson asabi ve çarpıcı bir kalemler şu satırları yazıyor: «Onların terekki ve inkişaf felsefeleri, şu veya bu usul sayesinde daha çabuk servet elde edebileceklerini

Louisiana da bahçe mahsulleri ; domates, fasulya, ispanak, v.s.

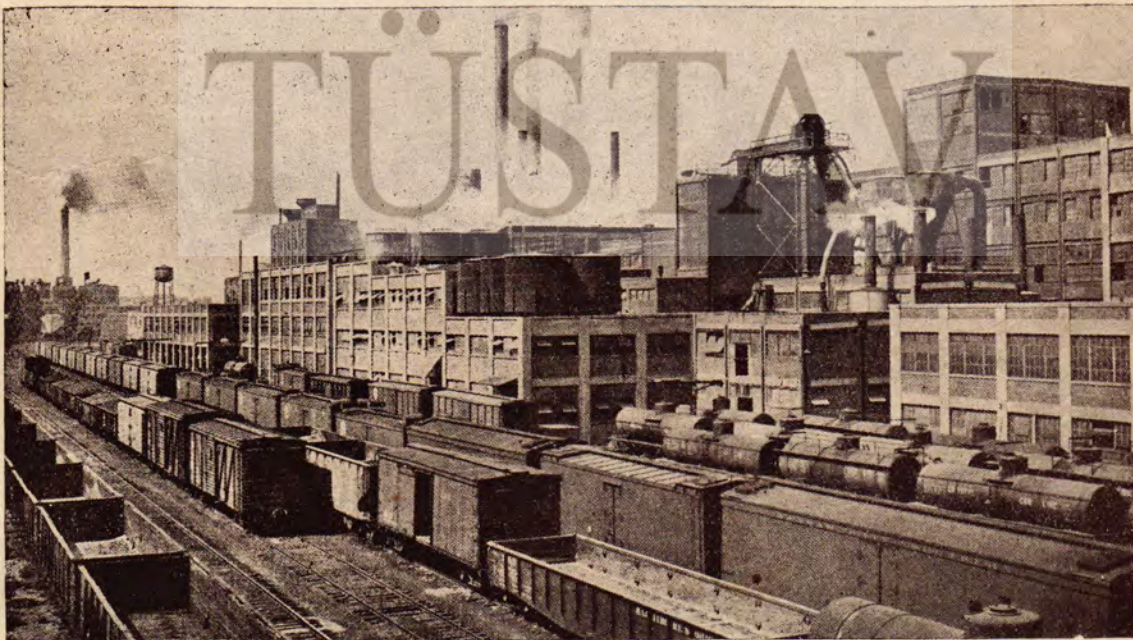

Pekin (Amerikada) ördekçiliğin merkezidir (Bir ördek çiftliğinde yem zamanı)

söyleyerek çiftçileri kandırmak suretiyle, feci bir günah irtikâb ediyor. Bir çiftlik dolar yetiştirmek için değil, buğday yetiştirmek için yapılmıştır.»

Amerikaya son sayahatimde nazarı dikkatimi celb eden şey, iktisadi işlerin cenuplu dostlarıma hak verdirecek bir halde bulunduğudır.

Cenuplular, kendi mıntakalarına bu kadar feragat ve sadakatla bağlı olarak topraktan refah ve saadet çıkarmak hususundaki mücadelelerinde, etraflarında beynelmil bir alâka uyandıracaklardır. Yanlış bir yoldan götürülen, fakat akibetini hiç olmazsa kendi kendine sormaya haklı olan dünya, onların bu tezini ihmal edemeyecektir.

Zirai mıntakalarda sınaat : Bu fakrikalar hububatın fazlalarını suni ve kimyevi muamelelerden geçiriyor ; onları yağ, şurup, nişasta hallerine çevirerek ticaret pazarlarına atıyor.

kadar etmediği gibi. Mustahsılın, sırf yanlış bir telekkî ile giriştiği hayatın doğruluğunu kendi kendine ispat için uğraşır, didinir. Fakat bu güç vazife günden güne üstünden gelinemeyecek kadar güçleşmektedir.»

«Zirai cemiyet sınaatın muhtelif şûbelerinden, serbest mesleklerden, alimlerden, san'atkârlardan, şehirler hayatından vazgeçebilen bir cemiyet değildir. Zirai cemiyet, ihtimal kendisinde tabî bir istîdat olarak,

zirai istihsalin (servet, zevk, nüfuz ve iktidar menba olmak üzere) en büyük mevkî işgal ettiği bir içtimai organizasyondur; burada işlere zekâ ile ve acelesiz bir tanzim şekli verilir: bütün diğer sây şekilleri bu modelin icabatına tabi olur. Her nerede sınaatın tufeyli ve luzumsuz şûbeleri inkişaf hakkından mahrum bırakılırsa orada

Hindî Amerikanın yerli kümes kuşlarıdır.

relerini bulmalıdır. Buna imkân olmadığını söylemek güçlükten kaçınmaktan başka bir şey değildir. Ve eğer o cemaat, o mıntaka, o ırk veyahut o tarihî devir sınaatçılığın fenalıklarından kurtulmanın imkânı olmadığına inanıyorlarsa, siyasi kabiliyetlerini kaybettiklerine ve acz içinde çırpınmaya mahkûm kaldıkları

zahmetsizce zirai cemiyet kurulabilir. Ziraatçilerin tezi şudur: toprak işleri istihsalin en iyi ve en mâkul mesleklerini teşkil ederler, cemiyetin iktisadiyatında da tercih olunmaya layıktır, işçilerin ekseriyeti de ziraate intisab etmelidir.

«Netice: ne vakit ki bir cemaat, veya bir mıntaka, yahut bir ırk, veyahut tarihî bir devir sınaatçılık sistemi altında inler ve orada bu sistemin fenalıklarını görürse, ondan kurtulmanın ça-

Yeni yetiştirilen çam ormanı. Fidelikten çıkarılıp dikilen bu_koru yedi yaşındadır.

edilmesini, servetlerin daha haklı bir tevziye mazhar olmasını istiyorlar: bunlar kooperatifçiler yahut sosyalistlerdir. Bâzan da *İdare Komiteleri* şekli altında yüksek kabiliyette teşkilatçı adamlar elinde istihsalin istihlake göre tanzimini, fiatların piyasa temevvüçlerinden müteessir olmayacak surette tespitini istiyorlar: bunlar Sovyetistlerdir. Onlar hükümetin büyük bir iktisadi organizasyon yapmasını ve sonra bu organizasyonun

hükümetin yerine kaim olmasını istiyorlar. Biz komünizmi bir tehlike add ederiz; fakat bir *kızıl tehlike* değil; zira Amerikadaki sınıai inkişafın bu kör gidişi gösteriyor ki, en sonunda, 1917 de Rusyada vucuda getirilen sisteme müşabih bir iktisadi sistem burası için de mukadderdir.»..

Terbiyeye gelince, sınıatçılığın elebaşları bugünkü cemiyetin hastalıklarını terbiye ile tedavi etmek imkânına fazla ehemmiyet veriyorlar, fakat terbiye de, mekteplerin müessis ve müdirleri olan ticaret ve spekülasyon adamlarının elindedir; bunlar terbiyeye sadaka vermekle kendi maksatlarını ve prensiplerini de kabul ettirmek hakkını ele geçirmiş oluyorlar.

Kitapta bu hususta deniliyor ki:

«Onlar asrın

¶ New Orlean şehrinin ufuklarını hurma ağaçları çerçeveler.

fikri terbiyesini de ihmal etmemek istiyorlar ve ücretle tuttukları mutahassıslar vasıtasıyla gençliğe kendisine rağmen bir kültür aşıyorlar. Tekrar ediyoruz: selamet bu yolda değildir. Yeni baştan tanzim edilmesi lazım gelen işlerin ön safında iktisadi hayatın kendisi bulunmaktadır. Hatalı zihniyetlerle hazırlanan darülfünunlar gençliği, hayata yanlış bir telekki ile atılıyor; artık öyle bir hayatta kendisine öğretilmiş olan edebiyat ve san'at prensiplerini hakikî mânalarıyla nasıl bulabilir?..

«Sınıai inkişafın içtinab edilmez neticesi olarak istihsal istihlakın hududunu tecavüz edecek derecede fazla olur. Bu fazlayı sürmek için mustahsiller, temiz idealistler rolünü takınarak, halkı, hile ve cebr ile, muntazam ve sadık müstehlikler olmaya sevk ve teşvik ederler, çünkü başka türlü makinalarını işletmeye devam etmeleri mümkün değildir. Zamanın reklamcılığı bu ihtiyaçtan doğmuştur.

Muazzam bir meşe ağacı. Bu ağaç St. Francis Ville in medart-iftiharındır.

«Reklamcılık, müstehlikleri iknaa çalışıyor ki fenin sanayie tatbik edilmesi sayesinde tam muhtaç oldukları şey yaratılıyor ve saadetleri bu şeylerin istihlakıyla husule gelir. Fakat hakikatte müstehlikin saadeti mustahsilleri alâkadaretmeyor, işçinin refahı alâ-

tinden evvel ve luzumundan fazla atılmış olan bütün memleketlerde mâkes bulacaktır.

«Amerikan cemiyeti sınaatçıdır, yâni cemiyet hayat menbalarını fennî tatbikat ve keşfiyat sahalarında arayor, demektir. Halbuki ameli fenlerden edilen istifade tarzı mantık haricine çıkmıştır; beşerî enerjilerimizi, maalesef, öyle istismar ediyor ki biz acısını çektiğimiz bir esarete atmış bulunuyor. Sınaatçılık taraftarları bu ittihama doğrudan doğruya cevap vermeyi sevmeyiz; fenne muhabbet ve hürmetlerini siper ittihaz ederler. Hakikatte, fenne ve istihsale hizmetleri vardır. Fakat fenni bu şekilde istismara da şüpheli bir gözle bakmak lazım geldiği unutulmamalıdır.

«Fennin sây hayatına yapacağı yardım, bir alet veya bir metot sayesinde bu sâyi daha kolay bir hale koymak, ve işçiye, kendisini bu sâye hasr ettiği müddetçe iktisadi emniyetini mükemmelen temin etmektir. İşçi ancak bu takdirde işini huzuru-bâl ve memnuniyetle ikmal edebilir. Fakat sınai rejimi bugünün işçisine bu imtiyazı verememiştir. İş şeraiti çok ağır, itiradı korkunç ve işçilik garantiden mahrumdur.

Hongchow da kaz sürüleri

Eyi işin birinci esası faydeli olmaktır, fakat ikinci esası da neş'e ile ifa edilir bir şây olmasıdır. Sây beşeriyet için belli başlı bir ihtiyaç unsurudur; fakat bahtiyarlığı temin etmek şartıyla... Bir işçi, hayatını ve zekâsını hasr ettiği bir işten kendi bahtiyarlığını temin edecek bir netice-i maddiye bekler... Bu pek tabiidir ve îzam edilecek bir talep değildir: beşerî hayatın saadetini tanı-

mayan sây, ancak verdiği nimet derecesinde muvafakiyet görür,

«Sınaatçılık taraftarları da tasdik etmişlerdir ki, maşinizmin ilerlemesinde de bâzı mahzurlar vardır. Mesela: fazla istihsal, işsizlik, servetlerin nispetiz tarzlarda terakümü. Fakat sınaatçılar daha büyük, daha mükemmel ve daha fazla miktarda makinalara sahip oldukça bu mahzurların ortadan kalkacağını zann ediyorlar. Onların programları daha cesim bir sınaatçılık istikametine müteveccihdir. Bâzan, sistemin kendi kendine, tanzimsiz teveccühsüz salâha doğru ilerlediğini görüyorlar: bunlar nikbin olanlardır. Bâzan sermayenin daha müfit olmasını, işçi sınıflarının refahının temin

Göz alabildiğine Şeker kamışı tarlastı.—Şeker kamışlarının boyu hakkında bir fikir edinmek için orta yerde başı görünen adamın at üstünde olduğu düşünülmelidir.

eden, fakat sonra bunların hepsini kuvvetli ve müşterek bir ilham ve telkin ile bağlayan ve bu itibarla bütün eserin icmalini yapan çok kıymetli pasajlar var. Onları gözden geçirelim :

«Cenup mıntakası yahut memleketin başka bir kısmı için, bugün kimse siyasi bir istiklal hayalâtına kapılmaz. Zaten böyle bir fikir ve tasavvur ihtimali 1865 den beri ölmüştür. Fakat cenuplular mânevi, içtimai ve siyasi muhtariyetlerini ne dereceye kadar muzaffer Amerika İttihadının muzaffer prensipi uğuruna terk edecektir? Sual cevapsız kalıyor. Cenup bir akalliyet mıntakasıdır ve bu akalliyet hakkını bu âna kadar kiskançlıkla müdafaa etmiştir. Cenup kendi arzusunca yaşamakla beraber maksadı diğer mıntakaları da kendisine bağlamak ve sürüklemek değildir; resmî ve kanuni esasların tahdid ettiği hudutlar içine kapanarak kendi menfaatlarını bizzat düşünmeye müsaade edilmesini istemektedir. Hakikaten — maalesef sabit olmuştur ki — cenup bugün oldukça zayıftır, onun için bugünkü

New Orleans da sarımsak hevenkleri

Amerikanın sınaat idealinin bu havalide kabulü zaruri bulunduğ u, ancak bu suretle kuvvet ve servet iktisab etmesi mümkün olacağı iddia ediliyor. İşte bu kitap o iddiaya karşı mücadele için yazılmıştır.

«Sınaatçılığı istemeyen, daha basit iktisat kaidelerine tevfikan, hattâ iptidai bir hayat yaşamak isteyen diğer birçok akalliyet mıntakaları daha vardır. Memleketimizde ziraatçılığı tercih eden yerler az değildir. Mâkul bir hayat sadece zekâ ve arzu işidir, bu hayat istenirken memleketin iklimi ve heyeti - umumiyesi hatıra bile gelmez. Cenupluların kendi mıntakalarına karşı birçok vazifeleri vardır. Fakat fikirlerinde muvaffakiyet temin edebilmek için kendilerine hüsnü-niyet ve samimiyet gösteren bütün teşekküllerle birleşme-

lidirler. Böyle gayede müşterek bir grupun uzuvları milli bir ziraatçılık hareketinin uzuvları add edilmek bahtiyarlığını duyacaklardır...

— Milli mi? deniliyor; belki de beynelmilel demek daha doğru olur. Zira Amerika cenupçularının fikirleri, insanların, sınaatçılık spekülasyonlarına vak-

Muazzam bir ördek çiftliği

Amerikanın Başka Bir Cephesi

Topraktan dolar biçilmez ; buğday biçilir.

Cenupta sinai inkişafa karşı bir aksülamel

Pierre de Lanux den

Tercüme eden: AHMET KASDI

İŞTE oniki genç muharririn kitabı önümde.. Bu kitapta bütün bir heyecanla beraber kuvvetli istidatlar göze çarpıyor. Onlara göre Amerika, beğenmedikleri yollarda yürümektedir. Onlar, eski çiftçi ananesine sadık kalmak istiyorlar ve bugünkü mânasiyle «amerikanizm» den nefretle kat'i-münasebet ediyorlar. Hem bu kitap iktisadi buhrandan evvel yazılmış olduğu için protestonun ehemmiyeti artıyor.

Evet, dün müspet bir şey ifade etmeyen bu kitap bugün bize mânalar ve hikmetlerle dolu görünüyor.. Bu harekete, sürüden ayrılarak, hadiselerin durdurulmaz yürüyüşünü istihkar eden birkaç münevverin orijinal ve ehemmiyetsiz bir teşebbüsü deyemeyiz. Zira: işte nihayet herkesin gözü önünde tecelli eden bir hakikattir ki, hadiseler mantıklarını ve gidişlerini şa-

şırmıştır ve insanlar bu kaide ve mantık harici gidiş karşısında büyük bir heyecan geçirmektedirler.

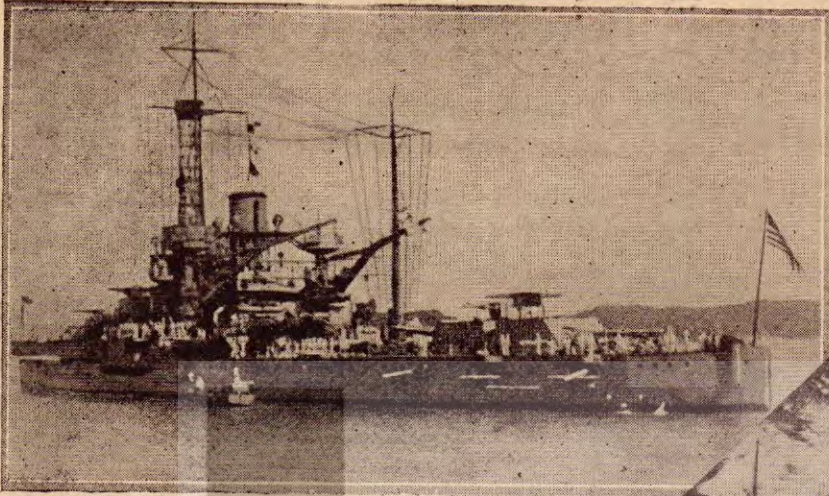
Eserin ismi (*I'll take my stand*) dır (*Ben memleketimde yerleşeceğim, orada öleceğim,*) mısralariyle başlayan popüler bir cenup şarkısının nakaratından alınmış bir isimdir.

Muharrirleri arasında şair John Gould Fletcher, müverrih Allen Tate, gazeteci Stark Young, profesör John Greowe gibi kıymetli zatlar vardır.

Eseri teşkil eden oniki kısım hakkında ayrı ayrı tenkitler yazmak ve daha doğrusu sitayişler kayd etmek daha kadirşinasane bir hareket olurdu. Fakat biz ancak mevzuun istinad ettiği ana hatlardan bahs edebileceğiz. Oniki muharririn müştereken yazdığı mu-kaddemede, muhtelif teklifleri ayrı ayrı mevzuu-bahs

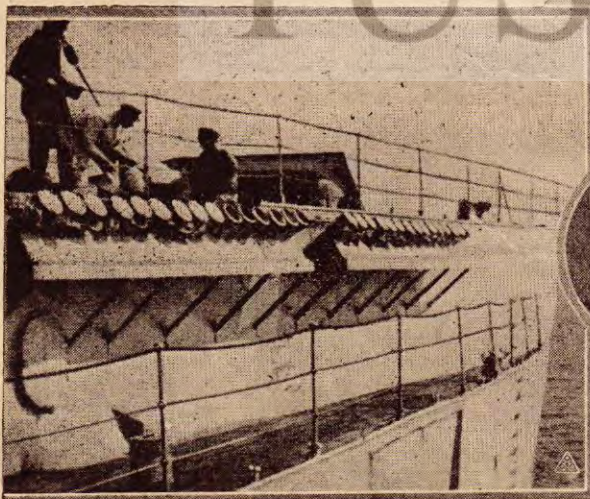
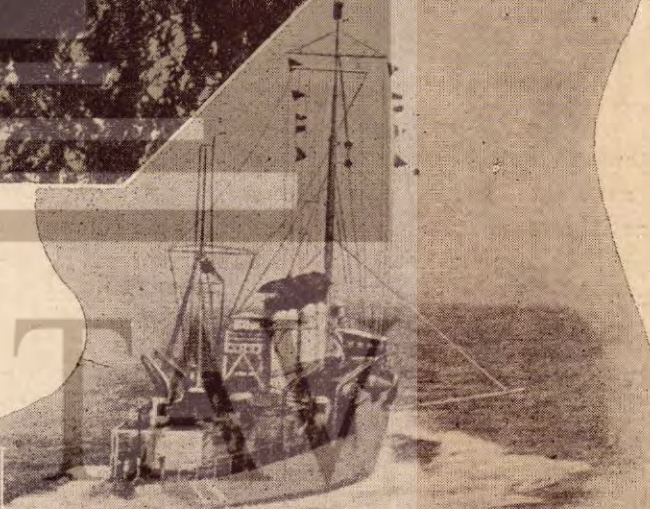
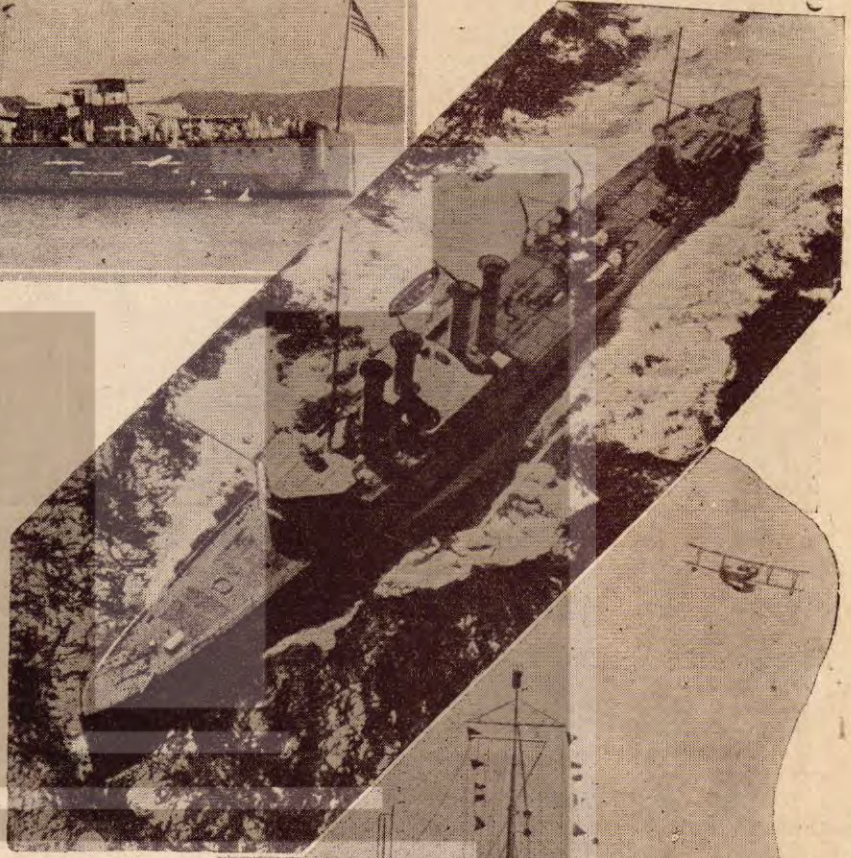
Amerika nadası (Cenupta). Bu derin ve yilankavi nadas yağmur sularını tutmak ve toprağın nemliliğini artırmak içindir.

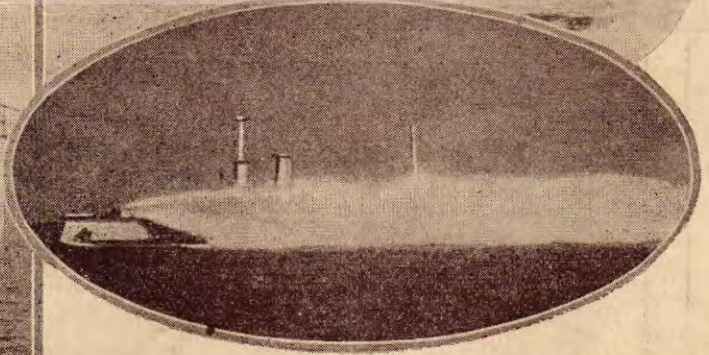
Amerika ecinni donanmasının en büyük gemisidir. Eski ismi Utah dır. Harbî kıymeti kalmadığı için ecinni donanmasına ayrılmıştır.

uzaktan radyo ile idare ve kontrol edilecektir. Lazım gelen mahalle gelince radyo anahtarına basılarak bütün gemi patlatılacaktır. Bu ecinni gemilerinin vazifesi yalnız düşman gemilerini batırmak değildir, bunlar kesif duman bulutları yapacak ve asıl donanmanın harekâtını saklayabilecektir.

Radyo ile kontrol edilen St. Oddert gemisi.

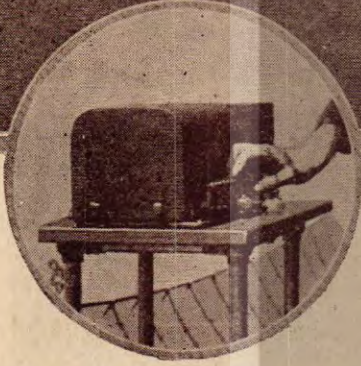

İşçiler ecinni gemisine, duman savuran aletler koyuyorlar.

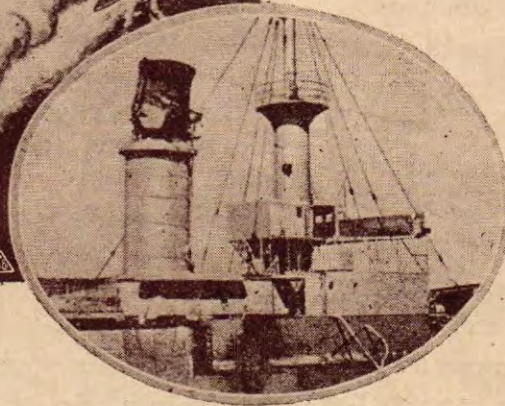
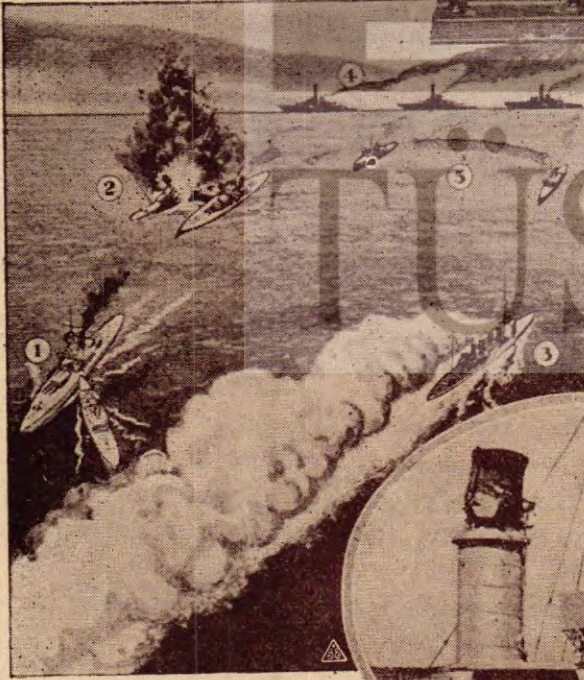
Ecinni gemileri Alman icadıdır. Oval içindeki resim Almanyanın Zaehringen ecinni gemisidir. Dumanlar savurarak donanmanın manevrelerini saklayabiliyor.

Ecinni Donanması

Radyo kontrol makinesi bu siyah kutudur. Anahtarlara basarak ecinni gemisi hareket ettirilir, duman savurtulur veya bombaları atılır.

Ecinni gemisinin asıl Robot u bu makinedir. Bu makina radyo kontrolu ile kendi kendine işler. İstenilen bütün mârifetleri yapar.

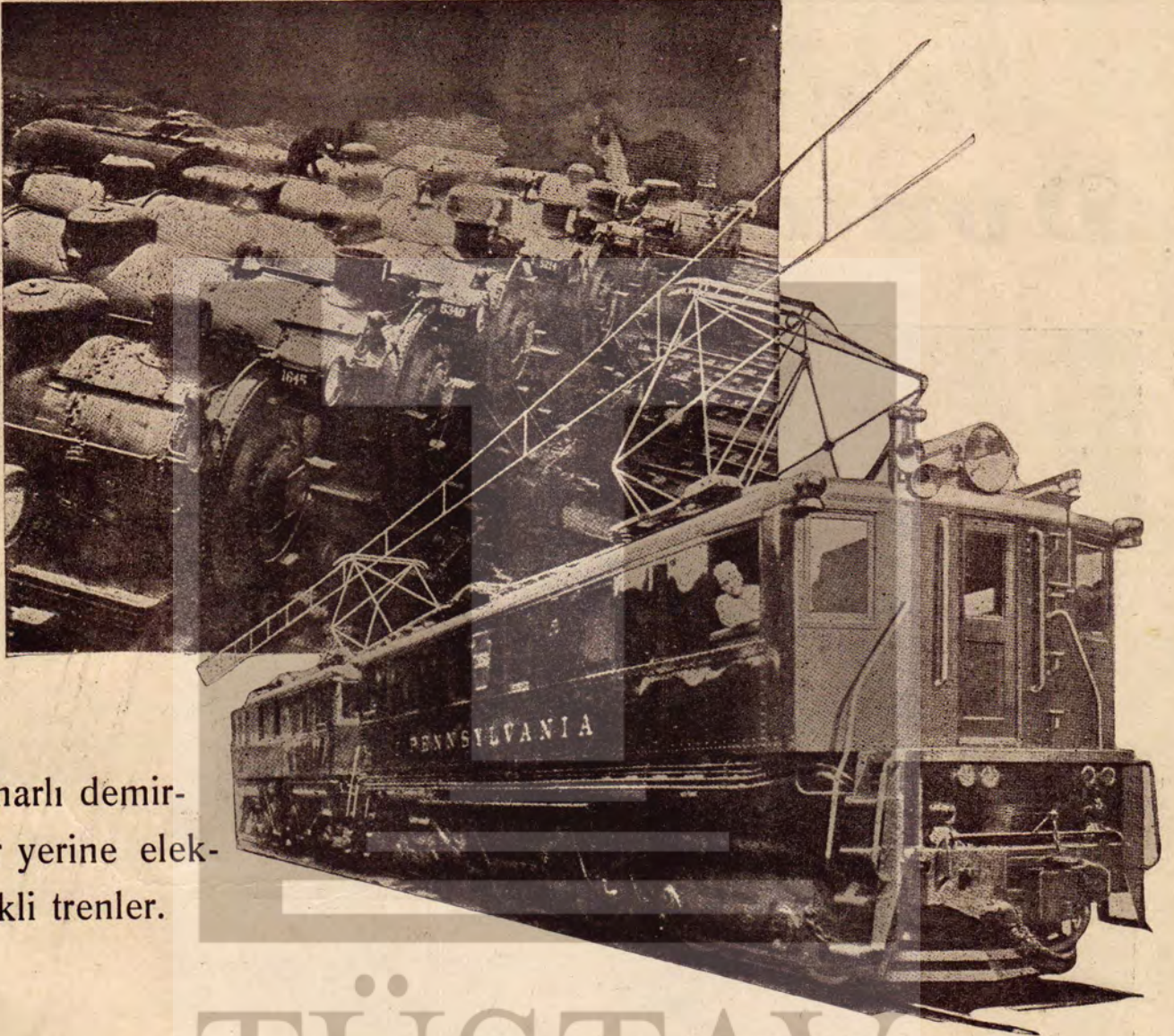

ŞİMALÎ Amerikada fennî tekniğin ilerlemesi insanın işini azaltan veya büsbütün kaldıran icat ve ihtiralara imkân vermektedir. Kendi kendine işleyen, hattâ çalışan aletlere Robot denildiği mâlûmdur. Son zamanlarda icat olunan robotların en muazzamarından biri

de Ecinni Gemileri dir. Bu esrar dolu gemiler içlerinde tek bir insan olmadığı halde hareket edebiliyorlar ve uzaklara gidip düşman gemilerini yakıp batırabiliyorlar.

Bu gemiler, hakîkatte esrar değil, patlayan maddelerle dolu olacaklar, hareketleri de

Dumanlı Şimendiferler Dünyadan Kalkmak Üzere...

Buharlı demiryollar yerine elektrikli trenler.

AMERİKANIN bugünkü büyük terekki tecrübelerinden biri demiryolu nakliyesinde buhar yerine elektrik kullanmak teşebbüsüdür. Tramvaylarda kullanılan elektrik kuvveti henüz uzun mesafelerde işleyen demiryollarında umumi şekilde istimal edilmeyordu. Son zamanlarda bu tecrübeler girişen medeni memleketlerden biri de Şimalî Amerikadır. İngiltere, Avustralya ve Almanyada bu tecrübelerin muvaffakîyeti görülmemiştir. Fakat kömürü az, şellaleleri çok İsviçrede şimendiferlerin yüzde 85 i elektrikli dir. Amerikanın tecrübesi New York ile Waşington arasında, 325 mil uzunluğundaki yol üzerinde tatbik edilmektedir. Bu yol 1933 senesi ortasında bitecek ve 100 milyon dolara mal olacaktır. Bu tecrübeyi daha

birçoklarının takib edeceği ve dumanlı ve bati buhar şimendiferlerinin tamamıyla kaldırılacağı söylenmektedir.

Elektrikli demiryollarının büyük faydeleri:

Duman yoktur. Yürüyüş sarsıntısız ve gürültüsüzdür. Sefer daha sür'atlidir. Kömür ve su almak için durmak yoktur.

Elektrik enerjisi su kuvvetinden istihsal edilebildiği yerlerde işletme son derece ucuz oluyor.

125 vagon dan mürekkep marşandiz trenleri elektrik kuvvetiyle, emniyet dahilinde, nakl edilebilecektir.

Yolcu trenleri saatte 90 mil (160 kilometre) kadar bir sür'at alabileceklerdir. Kaza tehlikelerinin nispeti de asla artmış olmayacaktır.

gilizlere satsın ve bu mahsulâtı ancak ve ancak İngiliz gemileri her tarafa alıp götürsün. Hissî ve iktisadî birçok sebeplerle, ordusuz ve parasız dencek bir halde, İngiltere ile harbe kalkışarak İngiltereyi haklarını tanımağa mecbur eden bu Amerikanın nüfusu 4 milyonu, yâni bugünkü Newyorkun ehalsinden yarı yarıya azdı. Ve zaferle neticelenen bu millî cıdaldan pek çok adam milletin ebedî minnetine hak kazanmış olmakla beraber, bunların hiç birinin hizmeti Washington unki kadar büyük olmamıştır. Hatta meşhur İngiliz şairi Lort Byron, onun için: «İnsaniyet, bu ayarda bir başka insan daha yetiştirmeğe muvaffak olamadığı için utanınsın.» demişti.

Washington aslen İngilizdir. Ailesi 1657 de İngiltereden hicret etmişti. Babası Augustin zengin bir ziraatçi idi. 1760 tan itibaren George Washington Kanada cihetinde Fransızlara karşı yapılan harplere iştirâk etmiş ve 1758 e kadar devam ederek Fransızların kanadadan çekilmeleriyle neticelenen bu harplerde esaslı bir rol oynamıştır. 1759 da, Mavnt-vernondaki erazisine çekildi ve kendisini ziraat hayatına vakf etti. İngilterenin ağır vergi taleplerinden doğan ihtilaflar alevlenince çiftlik işlerine hayatını vakf etmekten vazgeçti ve o zaman 18,000 nüfusile Boston la beraber Amerikanın en büyük ve kalat alık iki şehirden biri olan Filadelfiya da toplanan büyük kongrede, İngiliz taleplerine silahla mukavemet taraftarlarının en hararetlilerinden biri oldu. Bu çetin cıdale girişmeğe hazırlananlar, Washington un reisliğe

en layık şahsiyet olduğuna iman etmişlerdi. Ve 1775 haziranının 20 sinde, kendisini baş kumandanlığa in-tihab ettiler. Washington, Boston önünde toplanmış

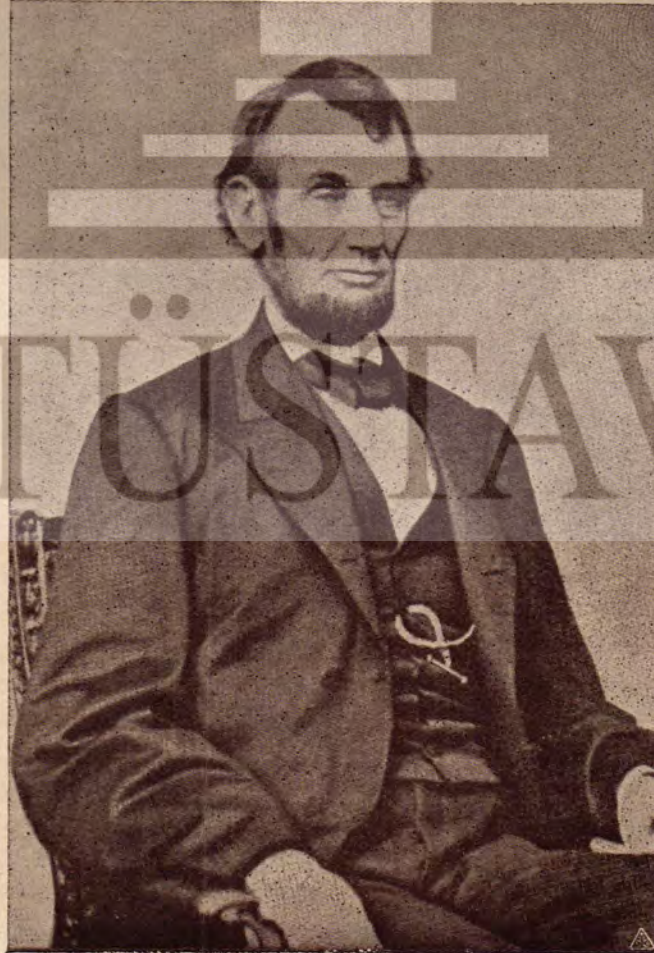
olan orduya iltihak ederek, bu cıdalin gayesini ve kendi vaziyetini şu kısa ve güzel cümlelerle anlattı: «Silaha sarılmak mecburiyetinde kaldık. Fakat askerî zaferler yahut da fütuhat peşinde değiliz. Babalarımızdan kalmış malları ve hürriyetimizi ölüme kadar müdafaa etmek istiyoruz. Memleketin mümessilleri bize güvendiler, siz de bana güvenebilirsiniz.» Hemen bir sene ordusunu tanzimle iştilgal eden Washington, nihayet Boston u İngilizlerden almağa muvaffak oluyor, ve bu ilk zaferin nes'esi içinde ve 4 temmuz 1776 tarihinde Amerikalılar Amerika istiklalini ilan ediyorlar. Bundan sonra, muhtelif safhalar geçirmekle beraber, mücadele daima Amerika kuvvetlerinin lehinde olarak inkişaf edecektir. Fransızlardan da esaslı yardım gören ve İngilizlerin tereddütlerinden ve hatalarından azim surette istifade eden Washington, bir sıra muvaffakiyet kazanıyor ve 1783 kışında İngilizler, New York da dahil olduğu halde, her tarafı tahliye ediyorlar.

Zaferi karışıklıklar ve buhranlar tâkib ediyor. Kendisini ve fedakârlıklarını kâfi derecede mükâfatlandırmış add etmeyen ordu, baş kumandan Washington un diktatör ilan edilmesi emelindedir. Lakin Washington bunu kabul etmiyor, orduyu teskine muvaffak oluyor. 1787 de Filadelfiya da toplanan meclisi müessisan âzası da kendisini kral yapmak istiyorlar. Bu

Abraham Linkoln un bir Nutku

Marangozluktan yetişen ve tamamıyla kendi kendine tahsilini yapmış olan Abraham Lincoln ün müessir, fasih, veciz nutuklarile meşhurdur. Vatanî terbiyenin ayetleri hükmünde tutulan nutukları vardır. 1865 de söylemiş olduğu 2nci küşat nutku bunların en meşhurdur. Amerikalılarda mukaddes bir metin kadar kıymetli olan bu nutkun tercümesi :

«Kimseye karşı fenalık düşünmeyerek; herkese karşı şefkat besleyerek; hakkı yerine getirmek için Allahın verdiği metanetle hakkı koruyarak; içine girmiş olduğumuz işi bitirmeye çalışalım; milletin yaralarını saralım; muharebe yükünü yüklenmiş olanı, dulunu ve yetimlerini düşünelim; kendi aramızda ve bütün milletlerle, adil ve sükreklî bir sulhu ikmal için her ne mümkün ise yapalım.»

Abraham Lincoln.

teklifi o şu güzel ve layemut cevapla redd ediyor: *"Beni tahkîr ettiniz. Bu günahkâr fikri zihninizden ebediyen atınız. Saltanat usulünün kabulü, milletimize gelebilecek en büyük felakettir. Ölümüne kadar iktidar mevkînde kalarak bu iktidarı, ölümlük oğluna devr eden bir reisin vücudunu kabul etmek, tabiat kanunlarına muhalefet etmektir. Cihanda, insan için hayatla hürriyetten başka tabîî miras olamaz."*

George Washington, 1789 nisanında ittifakı-ârâ ile Reiscumhur seçilerek 1793 de intihabı tecdid ediyor. Fakat memlekette şiddetli ve hararetle bir hayatı siyasiye başlamıştır. Washington karşılıklı hücumlar içinde kendi isminin de mücadelelere karıştırılmasından müteessir oluyor; müddeti ikinci defa olarak biterek taraftarları tekrar reisliğini iltizam edince, bunun artık fazla olacağını söyleyerek kabul etmiyor ve vatanının istiklalini kazanmak için ayrıldığı çiftliğine uzun bir fasıladan sonra, hür bir vatandaş ve layemut bir kahraman olarak avdet ediyor. Fakat 1797 martının 4 ünde avdet ettiği bu Mavntvernon çiftliğinde uzun bir istirahat devresi geçirmesine vekayi mücadele etmiyor. Bu sefer de Fransa ile harp ihtimalleri baş göstermiştir. Kendisini tekrar ordu baş kumandanı yapıyorlar. Harp ihtimallerinin ortadan kalktığı esnada, bir soğuk algınlığı neticesinde, 14 kânunu - evel 1799 tarihinde vefat etmiştir. Askerî ve siyasi hayatında bâzı suçları olmakla beraber, insaniyetin hafızasında yaşayan en büyük isimlerden birini teşkil eden George Washington, vasiyetnamesinde cenaze merasiminin pek sade bir şekilde yapılmasını yazmış olduğu için depbesiz bir tarzda toprağa gömülüyor

ABRAHAM Linkoln a gelince, o, Şimalî Amerika'nın 16ncı Reiscumhurudur. Washington'un ölümünden 10 sene kadar sonra, 12 şubat 1809 da dünyaya geldi. Babası Thomas mütevazı bir çiftçidir. Abraham babasının yanında çalışıyor ve çocukluğundan itibaren iradesi, neş'esi, kuvveti, zekâsı ve öğrenmek aşkîyle temayüz ediyor. 1831 de yâni 22 yaşında iken bir gün iş için Yeni Orlean taraflarına gidiyor. Ve zenci esaretinin en revaçta bulunduğu bu yerde, bu esaretin en fecî safhalarını görerek bilahare bütün siyasi hayatına merkez teşkil eden kararı, azm ile, inat ile, o zamandan alıyor. Siyaset hayatı daha 1832 den itibaren kendisini alâkadar etmeğe başlamıştır. Bir müddet geçince, kendisini mâruf avukatlar meyanında görüyoruz.

1846 da, Abraham Linkoln büyük meclisin âzasındandır. Meksika ile yapılan harp sebebiyle hücumlarda bulunuyor, ve esaret aleyhindeki mesaisine hararetle başlıyor. 1859 mayısında, Reiscumhur intihabı bütün Amerikayı şiddetle meşgul etmekte ve bu intihap münasebetiyle zenci esaretinin ilgası veya idamesi dâvası kat'i bir şekilde ortaya atılmış bulunmaktadır. Linkoln ilga taraftarlarının başıdır, ve bunların muzaferiyetleri neticesinde ve ateşli bir mücadeleden sonra reisliğe intihab edilerek 1861 martının 4 ünde bilfiil riyasete başlıyor. Bütün cenup, servetini zencileri esir olarak çalıştırmağa medyun bulunduğu, iktisadi hayatını tamamen bu esas üzerinde bina ettirdiği için, zencilere hürriyet verilmesine kat'i olarak muhaliftir. Linkoln'un bir harbi-dahilî olmaması ve esaretin tedricî olarak ortadan kaldırılması hususundaki bütün gayretleri semeresiz kaldığı cihetle şimalî Amerika ikiye bölünüyor ve harbin önüne geçilemiyor. Linkoln bu harbin patlamamasına son dakikaya kadar çalışmakla beraber, ihtiyatı da elden bırakmamış ve kuvvetli bir ordu hazırlamıştır. Esaretin ilgası taraftarları galebe alıyorlar ve Abraham Linkoln dâvasının zaferini kazanarak, ölümlüküne kadar birer hayvan gibi çalıştırılan yüz binlerce biçare zenciyi hürriyete kavuşturuyor. 1865 martının dördünde, müddeti biten Cumhur Reisliğini milled vekilleri tecdit ediyorlar. Fakat ölüm saati gelmiştir. Aynı senenin 14 nisanının gecesinde, zevcesi ve iki ahbabıyla Linkoln tiyatroya gidiyor. Oyun esnasında, piyesteki ehemmiyetsiz rollerin birini yapan Cenuplu bir aktör, yolunu bularak Reiscumhurun locasına giriyor ve silahını üzerine boşaltarak Linkoln'u yere serdikten sonra, sahneye fırlayıp «Cenubun intikamı alındı.» diye haykırıyor. Linkoln'u, ağır yaralı ve kendini kaybetmiş bir halde, ebediyen unutulmayacak bir dramın oynanmış olduğu bu tiyatrodan çıkarıp evine götürüyorlar. Ertesi günü ölüyor.

KALIN ciltlerle anlatılması icab eden büyük hayatlarını, kısa bir makalenin beş on satırı içinde daha etraflı bir şekilde hülâsa edemediğime müteessir olduğum Washington la Linkoln, insanları insan olmakla iftihara sevk eden muazzam insanlar arasında imtiyazlı birer mevkî sahibidirler. Nispeten çok kısa bir zaman içinde bu iki büyük şahsiyeti yetiştirmiş olan bir millet, sade iş ve para adamları, milyonerler ve milyarderler yetiştirebildiğini iddia edenlere çok kuvvetli ve iskât edici bir cevap vermiş demektir.

Darülfünunluların Hayatı

Vu nün nushai - mahsusasından

PHILIPPE SOUPAULT

AMERİKALILARIN hayatında darülfünunlar ve kollejer mühim bir rol oynarlar. Orada, Müttehideyi vucuda getiren 48 hükümetin hepsinde gençlerin büyük bir kısmı hayatlarının dört sene ve daha fazlasını bu kültür merkezlerinde, bu arkadaşlık ve dostluk yurtlarında geçirirler. Umumiyetle bu hayattan pek güzel bir hatıra muhafaza ederler, ve hayatta servet yaptıktan sonra, o mes'ut gençlik hayatının minnetini hibeler ve armağanlarla öd erler. İngiliz darülfünunlarındaki ananevi *sno bizm*, ve fransız talebelerindeki müteakabil lakaytlık Amerikanın talebelerinde yoktur, veya pek nadirdir.

Bir Amerika kolleji veya darülfünunu (Tahsil derecesi ikisinde birdir) dünyadan ayrılmış bir uzviyettir; buranın kaideleri, âdetleri, hattâ ahlâkı memleketinkilerden ayrıdır. Bu müesseselerde alınan terbiyenin en mühim kısmı yan yana geçen o hayatta talebelerin birbirine verdiği terbiyedir; her talebe, kollejinin kendine mahsus hayat ruhunun yaratılmasına faal bir uzuv olarak iştirâk eder. Tahsil süphesiz ihmal edilmeyor, fakat her şey ondan ibaret değildir.

Kollejer hayatının tarz ve mahiyeti hakkında harici manzaraları da eyi bir fikir verir. «Kampus» denilen geniş, çimenli, çayırılı sahanın şurasında burasında da-

rülfünunun binaları yükselir: kütüphaneler, dershaneler, laboratuvarlar dairesi, idare kısmı, yatakhaneler dairesi... Kampusun kenarlarında az çok zarif ve lüks evcikler vardır, bunlar *kardeşlikler* evleridir. Kardeşlik deye tesmiye olunan müesseseler bir nevi talebe cemiyetleridir. Yunan alfabesinin harfleriyle isimlenirler. Bu cemiyetler umumiyetle dostluk ve arkadaşlık teşkilatıdır, pek nadir olarak bunların esasına farmasonluk, yahudilik gibi temayüller karışır.

Kardeşlikler içinde hüküm süren âdetler pek eski ananelerle teessüs etmiştir. Yeni namzetleri her kardeşlik kendi seçer ve namzet seçildikten sonra şerefine merasim yapılır. Kardeşliklerin idaresi ve masraflarının tedariki âzalarına aittir; bunlar üzerine hariçten kimsenin kontrol hakkı yoktur. Verilen ziyafetlere ve kabul merasimine «Yabancılar» da dâvet olunur.

Bu müstakil talebe gruplarının mevcudiyeti kendi başına kollejin daili hayatına hususi bir ruh verir. Fakat talebelerin mühim bir kısmı bunlara girmeyor ve mevcudiyetlerini tasvib etmeyor.

* * *

TALEBELERİN tahsil hayatı faaldir, fakat bu faaliyet öyle hummalı da değildir. Umumiyetle, ders-

Yeni ders başlangıç (yani şehadetname tevzii) merasiminde bir darülfünunlu nutuk söylüyor..

er, mecburi olmayarak sabahları geçer. Öğleden sonra talebe istediğini yapar: spor, mutalea, münakaşa, gezinti.

Spora büyük ehemmiyet verilir ve bunda muvaffak olanların nüfuzu büyük olur. Kollejin renk ve alametlerini taşıyacak atletler itina ile seçilir ve büyük talebelerin muhabbet ve himayesinden istifade eder. Bir yerde misli görülmeyen bir ihtimam ve lüks ile onlara bakılır. Hürmet, takdir onlarıdır. Millî kahramanlar ve yarı ilahlar gibi bakılırlar. Kendilerine mahsus evleri, yemekhaneleri, klüpleri olur.

Atletizm haricinde, büyük bir rağbetle, hattâ tehevür derecesinde şiddetle tákîp olunan iki spor daha vardır: biri, hususiyle darülfünunlara mahsus olan Amerika futbolu; diğeri Amerikanın millî sporu sayılan ve herkes tarafından sevilen ve oynanan *beyzboldur*. Bütün kollej ve darülfünunlarda futbol en çok oynanmakla beraber beyzbol takımları da vardır.

Sporun Amerika darülfünunlarında ve kollejerinde tuttuğu yer biz Avrupalılara fazla ve müfrit görünür. İngilizler bile sporda o heyecanı göstermezler. Kollej ve darülfünunları idare edenler bundan şikâyetçi değildir, bilakis bu oyunları teşvik ederler, ihtimal buna sebep sporun umumi hayatta da son derece rağbette olması dolayısıyla mektep için büyük bir reklam rolünü oynaması ve fikir münakaşalarının, siyasi cereyanların teh-

Kansas darülfünununda "Kardeşler" klübünün reisi.

likelerinden masun olmasıdır.

* * *

AMERİKA darülfünunlarının bâzılarında muhtelit tahsil ve terbiye "coed" usulü tatbik edilir, bu leyli mekteplerde hem delikanlılar hem genç kızlar beraber tahsil ve terbiye görürler. Bu sistem umumiyetle eyi neticeler vermiştir, çünkü genç kızlar arkadaşlarıyla olan münasebetlerinde, hemen daima, hislikten uzak, saf ve serbest bir ruh gösterirler. Haksız olmayarak tekrar ediliyor ki, cinsiyet noktasından Amerikalılar Fransızlar dan iki nesil ilerde bulunuyorlar. Şurası muhakkak ki "coed" sisteminde (yâni muhtelit) darülfünunlarda hemen asla dramlar olmaz, "vukuat" çıkmaz.

Balolar, ziyafetler verilir, umumi tenezzühler tertip olunur, gençler arasında "flirt" de eksik olmaz; fakat çok defa da iki cins talebeleri arasında çocukça denilecek bir nevi husumet hüküm sürer. Her memleketin muhtelit mekteplerinde olduğu gibi, kızlar tahsilde daha parlak görünürler ve uyandırdıkları gıpta ile erkek arkadaşlarını çalışmağa sürüklerler, tahsil seviyesini yükseltmeğe sebep olurlar.

* * *

GENÇLER darülfünunlara kendi arzularıyla geldiklerinden umumiyetle tahsile haves gösteriyorlar. Belki fenne ve edebiyata karşı "mukaddes ateş" dedi-

Wellesley kolleji talebeleri bir merasim esnasında...

ğimiz aşkı Amerika talebelerinde çokluk bulamazsınız, fakat onlarda öyle bir heves ve gayret görülür ki o sayede profesörlerin tedris vazifesi pek kolaylaşıyor.

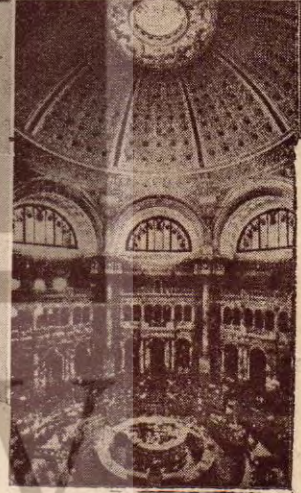
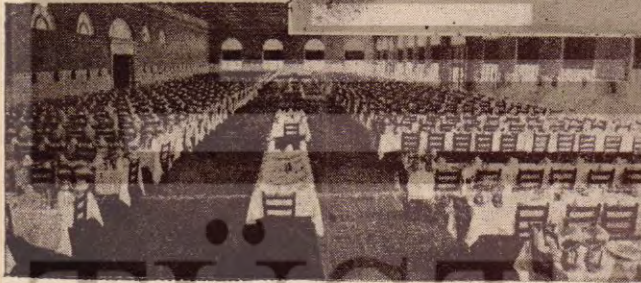
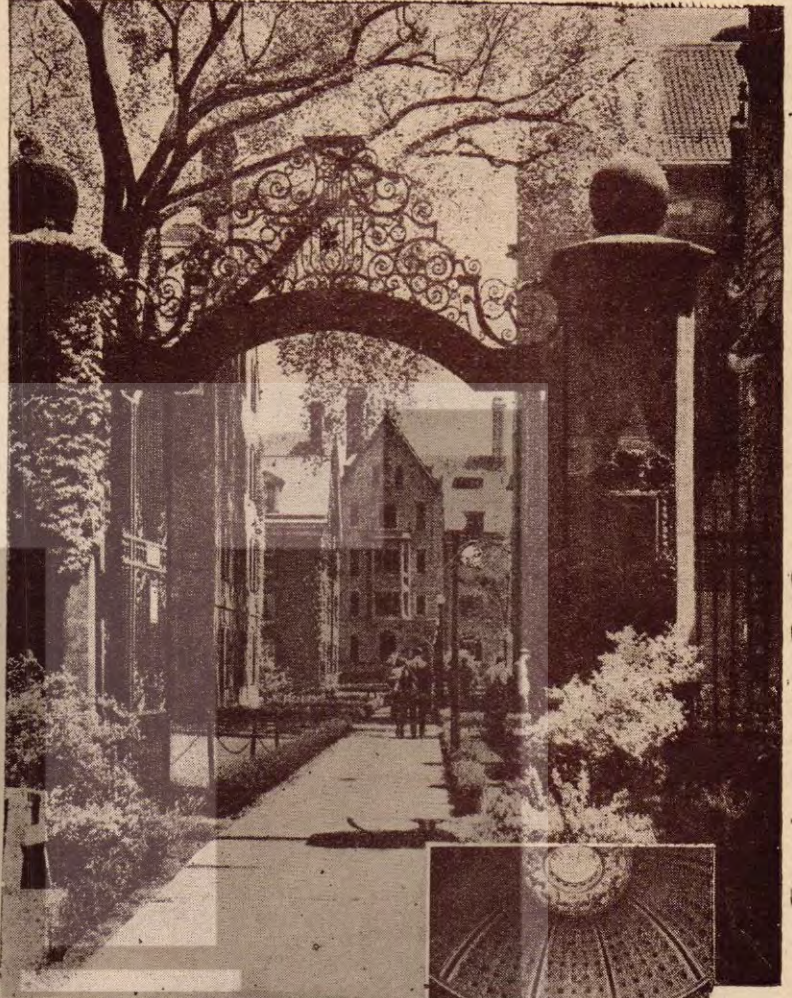
Bâzı talebeler, mektep masraflarını ödemek için, maddi çalışmaya da katılırlar. Böyleleri için mektep hayatı pek de kolay değildir, fakat bu hayatı cesaretle kabul ederler ve hiç bir acı şikâyetle bulunmazlar.

Profesör çok sevilir, ve çok hürmet görür; onunla talebe arasında hiç bir mania yoktur, en ehemmiyetsiz bir şey, en küçük bir sebep için talebe muallimle konuşmağa ve muallimin fikrini sormağa gider; onunla yalnız dersler değil hususi hayatı hakkında da konuşur. Bu mektep itiyatları bâzı terbiyecilere yeni bir tedris sistemi bile ilham etmiştir: profesör ders takrir etmez, yalnız mevzua dair tavsiyelerde bulunur, direktifler verir.

AMERİKA kollej ve darülfünunlarının tesciyesini ikmal için, hayatlarını ve mektep masraflarını kazanmak için maddeten çalışmağa mecbur olduklarını söylediğimiz talebelere bir kere daha bahs etmeliyiz. Bu talebeler, en "snob" mekteplerde bile çok miktardadır. Gördükleri işler arasında, avrupada sırf hizmetçilere mahsus olan sofraları kurmak ve sofrada hizmet etmek, bulaşıkları kaldırıp yıkamak, mutfakta çalışmak, kalorifere bak-

mak, bahçevanlık etmek... vardır. Arkadaşları ve profesörleri bu hizmet eden talebelere karşı, diğerlerine nispetle hiç bir fark göstermezler; Packard otomobilleri içinde gezen milyarderlerin çocukları bile onlara samimi arkadaş muamelesi ederler. Hayret verecek bir şey daha vardır: kız talebeler, ne kadar zengin olurlarsa olsunlar, en samimi arkadaşlarını bu hizmet gören talebeler arasından seçmede hiç bir mahzur görmezler.

Tamam olmak için tasvirimize Amerika darülfünunlarında hüküm süren canlılığa dair birkaç söz ilave etmeliyiz. Bunlarda "Laf yarışları", rekabet ve tefevvuk daireleri... hiç yoktur. Hep arta giden samimi bir arkadaşlık

(Yokarıda) New Haven darülfünununun umumi methali.

(Sağda) Kütüphanede mutalea salonu.

(Solda) Texas da bir kollejin 2600 kişilik yemek salonu.

commencement denilen tahsil sonu merasimine kadar devam eder. Bu merasim mektebi ikmal ederek hayatta ilk hatveyi atacak olanlar şerefine yapılır, bunun için ona "başlangıç" namı verilmiştir. Bu münasebetle, büyük bir salonda son senenin bütün talebeleri, dört köşeli bereler ve siyah cübbeler giyinmiş olarak, daha genç arkadaşları, aileleri ve mektep müzünları hazır olduğu halde, diplomalarını alırlar.

Bu merasim üzerine, daha ziyade teessürle, darülfünunlarını terk ederler, fakat ömürlerinin sonuna kadar, bu terbiye müesseselerinin faaliyetlerini tâkib etmekten de geri kalmazlar.

AMERİKAN KADINI

Nakl eden : SENİHA SAMİ

Mr. Henry Ford "Muvaffak olmuş" iki Amerikan kadını : Sinema yıldızı

HERKES bilir ki dünyada en ziyade cemiyetin himayesine mazhar kadınlar Rus ve Amerikan kadınlarıdır. Halbuki Rusyada kanunlar kadını erkekle müsavi tutarken Müttehit-Devletlerde, az çok refaha mazhar ailelerde, kadın himayeye muhtaç add edilmektedir.

Şimal ve Cenubun Anglo-Sakson, Cermen, Latin memleketlerine mensup pek muhtelif ırkların çaprazlaşmasından hasil olan Amerikan kadını Avrupadaki tiplerden farklı bir tip arz etmektedir.

Etvarındaki zarafet ve endamındaki tenasübü, renginin parlaklığını spora, yaşayış ve tegaddi tarzlarına medyundur. Umumiyet üzere itina ile giyinirse de giyinişinde bir hususilik yoktur.

Kadınların mâbude payesine ısı'adı belki

de Amerika müstemlekelerini têsîs eden ilk pionir ler (iz açanlar) devrinde kadınların pek nadir oldukları zamanlardan kalma bir an'anedir. Fakat son statistiklere göre Müttehit-Devletlerde doğmuş olup beyaz ırka mensup olan 40.900.000 erkeğe mukabil 40.200.000 kadın vardır.

Çocukluktan itibaren biraderler hemşirelerine hizmet ederler. İzdivaç hayatında da zevc, belki sade bir hayat arkadaşı değil, dolar kazanmakla mükellef mêmurdur da.

Bu surette erkeklerin çoğu kırk yaşında ihtiyarlarcken Amerikan kadını ebediyen genç kalmaya namzettir.

Bu hususta bir fikir beyan etmeden Amerikan kadınlarının hayatını tasvir edelim ve bilhassa orta sınıfa mensup kadınlardan bahs-

edelim. Bunların hayatı Avrupa âdetlerinden pek başkadır. Halbuki çok zengin tabakalarda ve amele ailelerinde örfler her memlekette az çok mûmasildir.

EV

Apartman: iki uç oda, «standard» mefruşat, bir tarafı mutpak, diğeri yemek odası vazifesini gören küçük bir oda ile son sistem bir hamamdan ibarettir. Kira, senevi 1.200 ile 1.600 dolar arasındadır.

Şimdi evin efendisini târif edelim: Sabahleyin çay veya kahve il birlikte meyva, sebze, yumurtadan ibaret mükemmel bir kahvatlıdan sonra saat 9 da vazifesine gider. Kahvaltıyı zevcesi hazırlar, fakat erken kalkmaya üşenirse zevci en yakın çayhanede kahvaltı eder. Öğle vakti acele bir sandviç ile bir bardak süt içer ve yahut halî müsait ise lokantaya gider; şayet «muvaffak olmuş» bir adam ise klübünde âlâ bir yemek yer. Saat beşte idarehaneden çıkar, ekseriya klübe avdet eder. Evine ancak saat yedide akşam yemeğine gelir.

Hanım akşama kadar nasıl vakit geçirir?

Tetebbuatla ve yahut bir meslekle meşgul olan ve hemen erkek gibi yaşayan fikrî kadınları bir tarafa brakalım ve zevçleri kendilerini çalışmaktan müstagni brakacak kadar para kazanan kadınları tetkik edelim: Bunlar ekseriyeti, yâni Amerikan kadınlarının 80% ini teşkil ediyorlar

Hizmetçi aylığı vermek bunlar için mümkün değildir. Bir hizmetçi aylığı (ibate ve iâşe ve ekseriya elbiseleri tîmin edilmek şartıyla) 75 den 100 dolara kadardır. O halde vasatî Amerikan ailelerinin hizmetçileri apartmanın muhteşem livreli kapıcısıyla asansörleri işleten be-

Men'i muskirat kanununda kadınların çok tesiri olmuştu.

Anneleri mağazalarda alışveriş ederken çocuklar sokakta arabalarında bekletler.

Kreşler pek azdır ve hayır cem'iyetleri tarafından tesis edilmişlerdir.

*Kadınlara mahsus otomatik bir lokanta,
Bir yemek cent'ten 40 cent kadar dır.*

Hem mutbah, hem yemek odası.

Solda: Vasatî bir Amerikan ailesinin salonu.

Sağda: Yemek odası.

yaz eldivenli iki üç çocuktan (groom) başka binanın tanzifat kapısından içeri girerken bir kraliça gibi istikbal edilen kadın kendi daire-sine girince lastik eldivenleri geçirip yemek pişirmeğe mecburdır. Eğer bir gündelikçi getirmeye de muktedir değilse odalarını aspiratör ile temizler. Sonra itina ile giyinir ve sokağa çıkar.

DÜKKÂNLAR.

Evvela bakkaliye dükkânına (grocery) gider. Ekmek, et, süt, yumurta, sebze, meyva — taze ve konserve olarak — hep orada satılır. Buhrandan dolayı fiatlar düşkündür. Yalnız sütün litresi 30 kuruştur, fakat en iyi cinstir ve kapalı şişelerde satılır. Ondan sonra her gün gazetelerle ilan edilen likidasyonlardan birini ve yahut büyük mağazaları ziyaret eder. New York mağazaları müşteriye celb etmek

için büyük bir maharet sarf ederler. 6 dolardan itibaren güzel hazır esvaplar, 90 sentten itibaren ipek çoraplar, bir iki dolardan itibaren ipekten örme çorap bulunur.

Saat bire gelince hanım da klübünde yemek yer ve yahut en yakın «kafeteria» da salatalı bir sandviç ile bir fincan çay içer.

KLÜPLER

Amerikanın her tarafında kadın klüpleri vardır. Âzaların derecesi servetine göre bunlar basit veya mükellef ve süslü olur. Âza aidatı 25 den 100 dolara kadardır. Hepsisi de pek rahat ve ferahdır: kışın ocaklarında odun ateşi yanan büyük salonlar, daha küçük ve samimî çay salonları, briç, mutalea, kitap odaları vardır. Yazın dam bahçelerinden istifade edilir. Lokantalarında öğle yemeği yarım dolardan bir dolara kadardır. Kadınlar bu suret-

le şehrin merkezinde gayet rahat, belki de muhteşem, ve her türlü ev ve aile üzüntülerinden azade bir yurt bulurlar. Hattâ köyde oturan âzaya ve müsafirlere mahsus yatak odaları da vardır. New York kadın klüplerinden birinde 1200 yatak odası vardır.

Bâzi erkek klüplerine kadınlar kabul edilmediği halde kadın klüplerinin hepsinde erkek misafirler kabul edilir. Tabii yüzme havuzuna, terbiye-i bedeniye salonuna ve yatak odalarına giremezler. Çocuklar da hiç bir bahane ile salonlara giremezler.

Kadınların hayatında klübün ehemmiyeti büyüktür. Kendine mahsus bir mecmuası, konferansları, konserleri, içtimaları, balosu olur.

Hanım briç oyunundan vaktinde kurtulursa evine avdet eder ve akşam yemeğini ha-

(Devamı 77 nci sahifede)

Nasıl Yazıyorsunuz ?

Hüseyin Rahmi Bey Anketimize Cevap Veriyor.

Millî kütüphanemize 45 eser hediye eden büyük roman üstadının cevapları son derece kıymetli ve ehemmiyetlidir.

İNSAN bu sığa bakıyor da Nisan ayı içinde olduğuna inanmıyor. Kızgın güneşin altında çamlar daha ziyade kokuyor, İstanbul u serin braktığım halde Heybeli cayır cayır yanıyordu. Paltomu çıkarıp, yüzümü ikide bir mendille silerek dar yokuşu tırmanmaya başladım. Yeni yapılan büyük köşkü geçtim. Şimdi Heybelinin en yüksek tepesindeyim. Deniz, güneş altında serilip yatan bir kedi kadar hareketsiz... İleride Hayırsız, Sivri ada derin bir uykuya dalmış gibi...

Kırmızı boyalı demir kapının çingırağını çektim. Bahçenin münzevi sessizliği içinde tunç çingırak iki kere çingırdadı. Bu çingırak galiba pek nadiren çalınıyor ki uzaktan telaşlı bir köpek sesi işittim. Aralıklanan kapıdan uzun bıyıkları ile heybetli eski zaman kumandanlarını hatırlatan sevimli bir yüz görüldü: üstadın biricik can yoldaşı Hulusi bey. Hulusi bey bulunmaz bir zattır. Kapıyı açtı:

— Buyurun Efendim, Hangi rüzgâr esti acaba?...

Bahçeye geçtik, merdivenlerden çıkarken Hulusi bey, müteessir, anlattı:

— Rahmi bey çok büyük hastalıklar geçirdi: evvela grip, sonra şiddetli bir zatürrie... daha sonra da malarya. Doktorlar ümidi kestiler. Mücize kabilinden olarak kurtuldu. Şimdi eyicedir. Siz buyurun, ben kendisine haber vereyim.

Kütüphane odasının altındaki büyük salondayım. Pencerele denize adam akıllı hakim. Yokarı katta ayak seslerinden, gidip gelmelerden anlıyorum ki üstat geliyor.

* * *

İnce hatlarla bir minyatürü andıran yüzü epeyce sararmış, zeki gözleri süzülmiş:

— Ya, diyordu, ümidi kestiler.. Hattâ doktorun biri: "Siz icab eden muameleleri yaptırın, bu kalkmaz..." demiş. İşte bu sefer de kurtardık. Bakalım bir daha sefere..

— Allah vermesin Beyfendi...

— Efendim, malaryam berbat. Senesi gelince tazeleyor. Ben hayatımı ve sıhatimi buraya borçluyum. Burada oturmasam dünyada bu hastalıklara mukavemet edemezdim.

— Günün her saatinde yazı yazmak Allahın benden esirgediği bir lutuf. Yalnız sabahları yazı yazabilirim. Sabahleyin oldukça erken kalkarım. Yüzümü gözümü yıkarım. Hafif bir kahvaltudan sonra yazı masasına otururum. Başlarım yazmaya. Geniş sahifelere yazarım. Kâğıdın kenarını daima boş bırakırım. Bu boş yere, unuttuğum kelimeleri, unuttuğum cümleleri, ilave edeceğim kısımları yazarım. Günde asgari üç, âzami yedi kâğıt yazarım. Kalem elden braktığım zaman mevzuum zihnimde temadi eder. Aklıma gelen şeyleri, son yazdığım kâğıdın arkasına gelişi güzel cümlelerle kayd ederim. Ertesi gün tekrar yazı masama oturduğum zaman bu notları bir kere gözden geçirir ve ona göre yazıma başlarım. Yazım bittiği zaman karnım acıkır, hemen yemeğe otururum. 45 romanımı hep böyle yazdım.

Koca Mîmar Sinan Bin Abdülmennan

Yazan: REŞAT EKREM

1512 senesi, Yavuz Selim in cülus ettiği sene idi. Türkiyenin köy ve kasabalarına giden Turnacıbaşılar, çocuk devşirmeğe başlamışlardı. Bu çocuklar müstakbel İran ve Mısır seferlerini yapacak muazzam Türk ordusu için Yeniçeri yapılıcaklardı. Yeniçeri yapılmak üzere devşirilen çocuklara «Acemi oğlanı» denilirdi. Devşirme kanunu yalnız Rumeli deki çocuklara şamil iken 1512 senesinde Anadolu çocuklarına da teşmil edilmişti. 15-20 yaş arasındaki çocukların gürbüz, yakışıklı ve güzel olanları Turnacı başı tarafından seçilerek İstanbul a gönderilir, İstanbul da da bu çocukların en güzideleri saray hizmeti öğretilmek üzere saraydaki Enderun mektebine ayrıldıktan sonra diğerleri Yeniçeri yapılmak üzere Acemi oğlan mekteplerine tevzi edilirdi. Çocuklar bu mekteplerde okuma yazma,

dini terbiye görürler, bundan mâda tabiatlarına, istidatlarına göre ameli işlerde de kullanılırlar, mimarlık, maragonzluk, fırıncılık, bahçevanlık, kasaplık ve gemicilik öğrenirlerdi. Acemi oğlan mekteplerinden biri Edirne de, biri Gelibolu da, ikisi İstanbul da Galata saray mektebi ile Atmeydanında İbrahim Paşa mektebi idi. «Onbeş yaşına gelen bir acemi oğlanı, Türk saraylarının debdebe ve tantanası içinde müreffeh yaşar, Türk harsine, irfanına sureti-kat'iyede temessül ederdi», ruhunun en derin köşelerine kadar türkleşirdi.

İşte 1512 senesinde Anadolu dan ilk defa olarak devşirilen çocuklar meyânında Sinan bin Abdülmennan adı verilmiş 22-23 yaşlarında bir delikanlı vardı. Sinan Kayseriye nin Kesi nahiyesine tabi Ağırnas kö-

yünden getirilmiş, İbrahim Paşa acemi oğlanlar mektebine ayrılmıştı. İşte büyük Türk mimarı «Mimarî-şöhret şiar, bennai-ziiktidar, mühendisi-darülkarar Koca Mimar Sinan Ağa»nın tercemei-hali böyle başlayordu.

Sinan İbrahim Paşa mektebinde neccarlığa, dülgerliğe talip. Kıymetli ustalar elinde seri' ve büyük terekki eseri gösterdi. Genç Sinan ın ruhunda iki büyük ihtiras kaynayordu: San'atkâr ruhundan doğan yaratıcı bir ihtiras ile aynı ruhun beslediği dünyayı gezip görmek ihtirası. İstanbul a geldiğinin ikinci se-

nesinde başlayan büyük şark seferleri «seyri-di-yar özleyen» acemi oğlanı Sinan için İran ve Mısır gibi iki muazzam ve kadim medeniyet merkezini görmek hususunda bulunmaz bir fırsat idi. İstanbul dan Tebriz e ve Kahire ye kadar kadim medeniyetlerin ve İslam mede-

Mîmar Sinan ın en büyük eserlerinden Süleymaniye Camii.

niyetinin şaheserleri ile dolu olan memleket ve şehirler Sinan ın gözleri önüne birer müze gibi sıralanmışlardı. Kalbi bu ölmez eserlerin başına Türk ruhunun, Türk zevkînin, Türk san'atının şaheserlerini geçirmek aşkıyle çarpıyordu. Furat sahillerinden, Nil kenarlarından ve Tuna yalılarında Türk atları su içiyordu, buralarda Türk vatanının türkûleri söyleniyordu. On altıncı miladi asır Türkün zaferiyle ve haşmeti ile başlayordu. Sinan Mısır seferinin dönüşünde acemi oğlan mektebinden Yeniçeri Ocağına verildi Süleyman ın cülusunda Sinan basit bir yeniçeri neferi idi. Elinde kılıç, omuzunda çakmaklı tüfek, huduttan hududa koşuyor, arkadaşlarının arasında temayüz ederek amirlerinin nazarlarına çarpmağa başlayordu. Bilahare bir

piri-muhterem olduğu çağlarda şair Mustafa Sai Çelebi ye, Tezkeretülbünyan adını verdiği hatıratını yazdırırken bu zamanları şöyle anıyordu:

Oluş Yeniçeri çektim cefayı
Piyade eyledim nice gazayı
Yolumla san'atımla hizmetimle
Dahi akran içinde gayretimle
Duruştum ta tufuliyet, çağından
Yetiştim Hacı Bektaş Ocağından
Rodos ile Belgrad a (1) azimet
İdüp geldik yine sağu-selamet
Yolumla eylediler Atlı sekban
Sefer kıldı Mohac a (2) Şahı-devran
Gelüp oldum Yaya başı nice dem
Verildi Zemberekçi başlık hem
Yine şah eyledi azmi Alaman (3)
Gözüne düşmenin tenk oldu meydan
Gelip Bağdad a (4) ettik sonra azmi
Kızılbaş ile ettik nice rezmi

Yeniçeri Sinan bu harplerde yalnız silahlı ile değil, Türk ordusuna dımağı ile de hizmet ediyordu. Son Kızılbaş cenginde, Lutfi paşanın maiyetinde bulunan Sinan Van gölünde gemiler yapıyor, gemilerin kaptanlığını da bizzat üzerine alarak karşı yakada bulunan acem ordusunun vaziyetine dair istikşafatta bulunuyordu. Buğdan cenginde ise, Prut nehri sahiline gelen Türk ordusu, bütün mimarlar coşkun akan nehrin üstünde köprü kurmaktan âciz kalmış iken, Yeniçeri Sinan'ın kurduğu köprüden karşı yakaya geçiyordu.

Bu sıralarda Sermîmaranı-Hassa acem İsa vefat etti, (1529). Lutfi paşa inihal etmiş olan Hassa Sermîmarlığını Sinan'a teklif etti. Sinan bu teklifi kabul etti:

Murad edindim ta ki olam Mîmar
Kemaliyle koyam âlemde âsar
Dir idim ki müeyesser eyleye Hak
Bana bir âli Beytullah yapmak

Sinan Hassa Sermîmarı olduğu zaman tam 49 yaşında idi, yani ömrünün yarısını yaşamış bulunuyordu. O'evvela hudutlarda düşmanla cenkleşmişti. Şimdi, granitler, mermerler ve demirlerle boğuşacaktı. Sinan'ın dehası Türk mimarisini tekâmülün en yüksek noktasına çıkaracak, kırk dokuz sene zarfında beşerî kudretin fevkinde eser vücuda getirecekti: 81 cami, 51 mescit, 55 medrese, 26 darülkura, 17 imaret, 3 darüşşifa, 7 muazzam su kemeri, 8 büyük köprü, 18 kervansaray, 6 mahzen, 33 saray, 35 hamam, 17 türbe ve birçok sebiller, çeşmeler v.s..

Bu rakkamları elli senelik mesaiye sığdırabilecek bir tek kelime vardır: Sinan «fevkalbeşer» bir san'atkârdır.

Sinan işe başladığı zaman Rönesansın en büyük san'atkârı Mikel Ange ölmüş bulunuyordu. Hayatı; Sinan'ın hayatı kadar uzun olan onun bu dâhi muasırı daha çok genç iken eserlerine başlamıştı. Fakat hemen hiç birisini ikmale muvaffak olamadı. Muazzam

(1) Belgrad 1519 da, Rodos 1520 da zapt edildi, Sinan 29-30 yaşında.

(2) 1525-1526 da ki Sinan 35-36 yaşında.

(3) 1528-1529 da ki Sinan 38-39 yaşında.

(4) 1533-1534 Sinan 44-45 yaşında.

bir kubbe ile tetvic etmiş olduğu Senpiyer ise Rönesansın birçok sanatçılarının müşterek bir eseri idi. Sinan ise ömrünün ikinci nısfında sermîmaranı-hassa olduktan sonra devrinin bütün ihtişamını, XVI ncı asırdaki Türk harsinin bütün kudretini eserlerinde ancak deha ile Kabili-izah olan bir ahenk içinde tespit etti. Ve XVI ncı asırdaki Türk san'at, hars ve siyasi tefevvukunun plastik bir destanı olan abidelerinin hepsini ikmal etti.

İstanbul a, hayır, bütün Türk vatanının üstüne yüksek bir noktadan bakıldığı zaman, Sinan'ın azameti bütün haşmeti ile görünür. Bir ceylan gibi naz ve işe ile kıvranan Boğaz, Kılıç Ali Paşa, Çihangir Ve Mihrimah camilerinin zarif akislerini perişan saçlarına kıymettar birer mücevher gibi ilâştirir. Sabah sisleri, Hâlicin durgun sularından bukaletun bir buhar halinde tüterken, Süleymaniye'nin mermerlerine yüz sürmeden semaya çıkamaz. Eyüpsultan'ın bir mushaf örtüsüne benzeyen selvi yeşili dekoru içinde Sinan'ın narin minareleri, Nilgün kubbeleri ve sükkün içinde uyuyan pürhaşmet vezir türbeleri serpilmişti. İstanbul dan, Bağdad a, Mısır a, Kafkasyaya, Macaristana, ve Dalmaçyaya giden büyük kervan yolları boyunca yolcular onun yaptığı hanlara konar, kervanlar onun yaptığı kervansaraylara inerdi. Meriç suyunu Mustafa paşa köprüsü ile geçenler ve Bosnada Vişgrat derbendini Mehmet paşa köprüsü ile aşanlar Sinan'ın adını hayr ile anarlardı.

Pesendidei-âlem Koca Mîmar Sinan Ağa üç hükümdara Hassa Sermîmarlığı yaptıktan sonra, 1587 de, gözlerini âlemi-faniye kapadı.

Büyük san'atkâr son nefesini nasıl verdi? Belki, genç nîr nefer iken kulaklarında yer etmiş Bali Bey akıncılarının kılıç şakırtılarını, köpüklü atların nal seslerini, kûs ve tabıl seslerini işiterek gözlerini yumdu. Belki, yaptığı seksen bir cami'nin minarelerinden yükselen ezan sesleriyle muazzam ve muhterem ruhu bir ak güvercin olup uçtu.

Sinan, Süleymaniye camiinin kurbünde, Ağa kapısı köşesinde hazırlanmış olduğu etrafı açık altı kemer üstüne oturtulmuş yekpare mermer bir kubbeden ibaret olan ve yanında bir de sebili bulunan türbesine defn edildi. İnce ve zarif mezar taşının başına vakur ve güzel bir haseki sarığı sarılmıştı. Şair Mustafa Sai'nin bir manzumei-tarihîyesi, türbenin dış duvarının baş ucuna isabet eden penceresi üstüne yazılmıştı:

Rihletinin Sâiyi-dâi didi tarihini
"Geçti şu demde cihandan piri-mîmaran Sinan"
Ruhi için ihsan ide fatiha pirü-civan

Sinan'ın şaheserlerinin kronolojisi

Şehzade camii 1543-1548.

Süleymaniye 1549-1555.

Su kemerleri 1554-1563

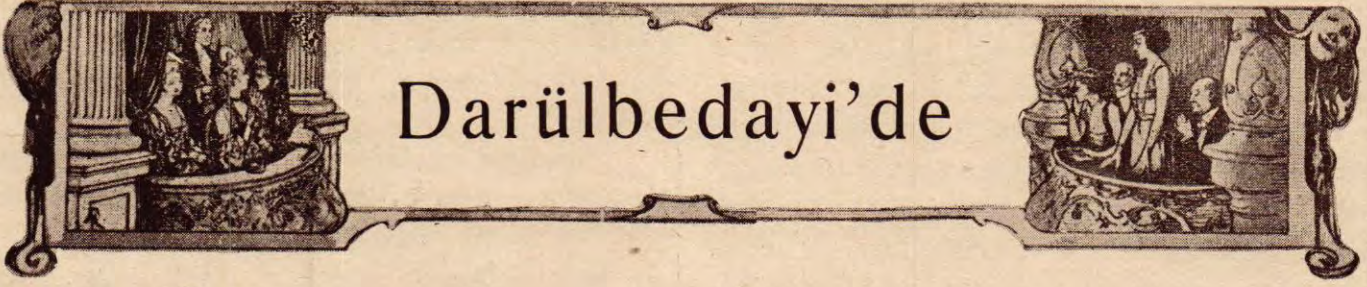
Burgaz kervansarayı 1565.

Büyük Çekmece köprüsü 1567.

Edirne'de Sultan Selim 1568-1574.

Ayasofyanın tâmiri 1573.

Kılıç Ali paşa camii 1580

Darülbedayi'de

Goethe Gecesi: Stella - Saatçi ve Mevsimin Bilançosu.

YAŞAR NABI

GOETHE nin ölümünün 100 üncü yıl dönümü dünyanın her yerinde olduğu gibi memleketimizde de bâzı merasimle tes'id edildi. Bu meyanda Şehir tiyatrosu da o gece, 22 Mart salı gecesi, büyük dâhinin Stella isimli bir eserini oynayarak hissesine düşen vazifeyi yaptı. Goethe gecesi, tiyatro salonunun hemen yarısını dolduran şehrimiz Alman kolonisine baktım da bu gibi beynelmilel tezahuratın memleketimiz namına ne büyük bir propaganda olduğuna bir defa daha inandım.

Seniha Bedri hanımın Goethe hakkında hayranlık ve sonsuz takdir hislerinin ifadesiyle dolu kısa bir hitabeden sonra beynelmile edibin beş perdelik faciası oynandı. Stella Goethe nin en meşhur eserlerinden değildir, fakat teknik kuvveti ve herkesin anlayabileceği ifadesi itibariyle bizde oynanmaya en müsait piyesiydi.

Stella da, zamanın modası veçhile, çifte intiharla nihayetlenen bir aile faciası tasvir edilmiştir. Ve yine, zamanın modası veçhile, hisler ve hislerin ifadesi biraz fazla şairanedir. Bir tek kelime ile Stella romantik ve romantizmin bütün vasıflarını kendinde cem' etmiş bir eserdir. Seniha Bedri hanım Goethe hakkında Darülbedayi mecmuasında yazdığı uzun yazıda diyor ki: «Goethe zengin bir bankerin kızı, Lili deye anılan Elisabeth Schönemann ı tanıdı. Çok ince bir muhitte, neş'e ve eğlence içinde büyümüş olan bu sehhar kız, birçok perestişkârları arasında Werther in meşhur muharririni de görmek isteyordu. Goethe nin hassas kalbi bu tuzağa kolaylıkla tutuldu. Ve Lili ile nişanlandılar.

«Goethe Lili yi çok seviyordu, fakat eski mâşukası Frederigue yi de bir türlü unutama-

yordu. İşte Stella piyesini bu iki sevgi arasında bocaladığı bir sırada yazmıştı.»

Filhakika Stella nın 13 şahsı içinde vak'anın bütün ağırlığını yüklenen iki kadın ve bir erkek, üç şahıs vardır, ve bütün piyes erkeğin kalbinde bu çifte aşkın mücadelesini tasvir eder.

Vak'anın kahramanı — ve Goethe nin tercümanı — Fernando karısı Sesil i kızı Lüsi ile birlikte uzun zaman evvel terk etmiş ve sonradan tanıdığı ve çok sevdiği Stella ile yaşamaya başlamıştır. Fakat karısının hayali, bu mâsum, eyi ve mütahammil kadının hatırası kalbini hiç bir zaman terk etmemiştir. Sonraları yaptığına pişman olmuş, karısıyla kızını aramış, fakat izlerini kayb ettiği için onları bir daha bulmaya müvaffak olmamıştır. Fernando nun kalbinde eski karısının unutamadığı aşkıyla beraber, onu kızıyla beraber kim bilir nasıl bir sefalete atmış olmanın verdiği büyük vicdan azabı da yaşamaktadır. Filhakika karısı çok fakir kalmış, çalışarak hayatını kazanmaya mecbur olmuştur. Günün birinde Sesil kızıyla beraber Stella nın oturduğu şehre geliyor ve aşkı bir müddetten beri yanında olmadığı için yalnızlıktan canı sıkılan Stella ya, kızını nedime ve arkadaş olarak vermek istiyor. Tesadüf Fernando yu da aynı zamanda oraya getirmiş ve bu iki kadınla erkeğin karşılaşmasından beklenen fırtına kopmuştur. Biraz evvel Stella ya nihayetsiz aşkını, bir daha ömrü oldukça ondan ayrılmamak arzusunı söyleyen Fernando biraz sonra, bu eve, rakibesinin evine haberi olmadan, kızıyla beraber, âdeta hizmetçi vaziyetinde gelen karısını görünce vicdan azabının büsbütün körüklediği eski aşkı feve-

rana geliyor. Kocasının ihanetini sabır ve itaatle karşılayan, sonsuz bir aşkla sevmesine rağmen, onun saadeti için kendi saadeti yine fedaya hazır, yine onun hayatından silinmek arzusunu ızhâr eden karısının bu namütenahi eyiliği karşısında derhal Stella'yı terk ederek karısıyla beraber gitmek kararını veriyor, fakat bu haberin Stella'da uyandırdığı büyük ızdırabı görünce ne yapacağını, neye karar vereceğini şaşırıyor. Stella, rakibesinin alıcnaplığı karşısında ezilen, asıl ortadan kaybolmak vazifesi kendisine düştüğünü takdir eden, fakat sevgilisinden uzakta yaşayamayacağına da hiss eden Stella bu çıkmazdan kurtulmak için bir tek hall çaresi buluyor: ölmek. En sevdiği kadının kendisi yüzünden hayatına nihayet verdiğini gören, ve bir an kendini kaybederek geride ona muhtaç iki vücut, seven ve sevilen bir kadın bıraktığını unutan Fernando hotbince bir harekette bulunuyor ve o da intihar ediyor.

Stella'nın sahnemizde temsili güzel ve muvaffakîyetli oldu. Dekorlar ve makyajlar geçen asrın Almanyasını yaşatacak kadar itinalı idi. Ve Fernando'nun karısı Sesil rolünde Bedia Muvahhit çok büyük bir muvaffakîyet gösterdi, içli ve Goethe'nin çizdiği role çok muvafık bir tip yaşattı. Stella rolünde Neyyire, ve Lüsi rolünde Şayeste kusursuz oynadılar, yalnız eseri aksatan, H. Kemal bey tarafından oynanan Fernando rolü idi. Bu rol bir jön prömiye rolü değildir. Kendi boyun'a kızı olan Fernando rolünü Muhsin bulunmadığı için neden Emin Belig ve Galip beylerden biri üzerlerine almadılar? Talât bile bu rolde

her halde daha fazla muvaffak olurdu. Sonra küçük çocuk rolünde uzun boylu Zehra hanım hiç münasip değildi. Bu rol hakikî bir çocuk rolü idi.

Temsilde bu iki rol de aksamasaydı zafer daha tam olacaktı. Bununla beraber Darülbedayiye ve Seniha Bedri hanıma bu Goethe gecesi için ne kadar teşekkür etssek azdır. Ne yazık ki haftalarca oynanabilecek ve oynanması lazım gelen bu eserin temsili ancak bir geceye munhasır kaldı.

ŞEHİR tiyatrosu Celal Esit beyin yazdığı ve bestelediği Saatçi ile senenin ikinci

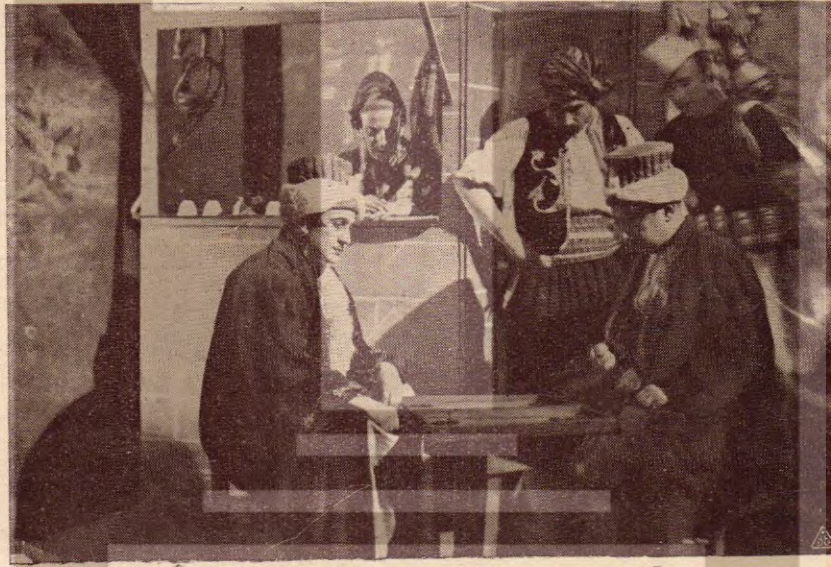

Foto: Süreyya

Saatçi den bir sahne

musikîli komedi tecrübesini yaptı. Bu eserin topladığı alkışlara, ve temin ettiği hasıllata rağmen, önceden söyleyelim ki, gerek metin ve gerek musikî itibariyle Saatçi «Yalova Türküsü» nün çok dundunda bir eserdir. Eğer muvaffakîyet alkış ve hasıllatla ölçülseydi Şehza-

debaşı tulûat kumpanyalarında halkı neş'esinden saatlerce tepindiren eserleri de beğenmemiz iktiza ederdi. Darülbedayi tulûat kumpanyalarının müşterilerini celb etmek siyasetini tâkib etmek isteyorsa bunun çok yanlış bir sistem olduğunu iddia ediyorum, çünkü bu takdirde tulûat kumpanyalarından birine şehir tiyatrosu ünvanını vermekte ne mahzur vardı?

Saatçi namıyla Darülbedayi sahnesinde temsil edilen bu orta oyunumsu ve Musahip zadenin taklidi olan bu, müstehcen ve baştan sonuna kadar mânasız eserin hem aktörlerin, hem seyircilerin seviyesini alçaltmaktan, halkın nazarında tiyatronun kudsiyetini tamamiyle yok etmekten başka bir faydası yoktur. Operet terbiyesi halka bu neviden eserlerle verilemez. Köşelerinde sessiz sadasız çalışarak

Mariçaları, Lamaskotları temsil eden operet trupları halka operet mefhumunu çok daha nezih bir şekilde telkîn etmeye çalışmışlardır. Onların bütün yaptıklarını inkâr ederken ortaya Saatçi ayarında musikîli eserler çıkarmak Şehir tiyatrosuna yakışmaz. Esasen bu eserin musikîsi de derme çatma bir alafranga, alaturka, yüksek, orta, adi musikî halitasıdır ki heyeti-mecmuası insanın üzerinde hiç bir têsir uyandıramaz.

HER memlekette bir tiyatro buhranının şiddetle hüküm sürdüğü esnada ve Raşit Rıza trupunun geçen senelerde mevcut olmayan rekabetine rağmen Darülbedayi tiyatrosu sine-sine bu mevsim her seneden fazla seyirci celb etti.

İrfan seviyesinin gitgide yükselmekte olduğuna atf ederek sevindiğimiz bu vakiada, acaba, bu mevsim şehir tiyatrosunun her seneden fazla bir halka inme siyaseti tâkib etmesinin de hissesi yokmu-
dur? Her şeyden

evvel fiatlarda yapılan tenzilat, tenzilatlı târife tabîk edilen gecelerin çoğaltılması varidatı azaltmak değil bilakis artırmak neticesini vermiştir. Bu tecrübeden istifade ederek ve sarf edilen emeklerin beyhude heder olmaması, san'atkarların her zaman dolu bir salon önünde daha şevk ve arzu ile oynamak fırsatını elde etmeleri için bilet fiatlarını sinema fiatları ile rekabet edecek bir hadde indirmek yapılacak ilk ve en mühim iştir.

1931-32 mevsiminin Darülbedayide diğer senelerden daha müsmir geçtiğini iddia edemeyiz. Bir defa, îlan edilen 9 telif eserden ancak dördü oynandı. Mecmualarında defaatla telif eserin azlığından şikâyet eden Darülbedayi gelen yerli eserlerin hepsini aynı mevsimde çıkarsa muharrirleri telif eser yazmaya teşvik

etmiş olur. Senede iki üç piyes yazabilecek kabiliyette olduğu halde yazdığı bir tek eserin temsili de ertesi seneye brakılan bir müellif bittabi mesaisini yavaşlatmaya mecbur olur ve bu da millî san'atın aleyhinedir. Telif eser sevgisini, Darülbedayiın, yalnız sözle değil fiille de ispat etmesi lazımdır.

Darülbedayi bu mevsim zarfında yirmi eser çıkardı. Bunlardan dördü telif, yedisi adapte ve dokuzu tercemedir. Ve bu eserlerin nevi itibariyle tasnifi şöyledir: 2 musikîli, 4 komedi, 1 manzum destan, 6 piyes, 3 facia, komedi ve 4 vodvil.

Telif eserlerden mâda sahnemizde temsili bir kazanç add edilecek eserler: Namussuzlar, Kalbin Sesi, Maya, İş Adanı ve birer gecelik ömürleri olan Şarlatanla Stella dır. Yâni 20 eser üzerinden ancak dokuzu bir kıymet taşıyan eserlerdir. Bunlar arasında bir ikinci tasfiye daha yapmak kabilsen

Foto : Süreyya

Saatçi den bir sahne

de bu kadarla iktifa edeceğiz. Dikkatimizi celb eden bir nokta varsa bu sene lirik eserlere sahnemizde hiç yer verilmemiş olmasıdır. Yalnız Kalbin Sesi bir dereceye kadar lirik deye tavsif edebileceğimiz bir eserdî. Halbuki lirik eserler halk tarafından râğbetle karşılandıkları gibi fikir piyesleriyle beraber halkın seviyesini yükseltmeye de yardım ederler. İtiraz edeceğimiz ikinci bir nokta da klasik eserler verilmemiş olmasıdır. Filhakika bir gece oynanan ve klasik deye tavsifi de doğru olmayan Stella müstesna, oynanan diğer eserlerin hemen hepsi nispeten yeni eserlerdir. Klasik trajedi ve komedileri ihmal etmemek ve her mevsim İngiliz, Alman, Fransız ve hattâ eski Yunan, Latin klasiklerinden bir iki numune vermek Şehir Tiyatrosuna düşen bir vazifedir.

Hüsün ve Aşk

Nesre çeviren : AHMET CEVAT

(Geçen nushadan devam)

Gönlünün sevdiği uyanık olduğu zaman yalvarmazdı, gam yanığına alışmıştı, şule gibi güler yüzlü görünürdü; tatlı tatlı hikâyeler anlatırdı. Masallarla onu uyutmak isterdi. Göz yaşını saçı ile gizler, çimende akan derelerden bahs ederdi. Sevda teranesinde, Leyla ve Mecnun hikâyesinde "ırlardı."

Nihayet o yasemin yüzlü uyuduktan sonra kendi Mecnun a dönerdi. Bunda mâna âşikârdı :

Hüsün Aşk a âşık idi.

Baharın tasviri

Bir an oldu ki âlemi şulelendiren bahar cihana Nevruz neş'esini verdi, dünya şenlikle doldu. Cenneti andıran yeşillik deniz gibi dalgalandı. Gül ile lale neşe ve safa içinde idi. Her köşede mes'ut bir sabah hüküm sürerdi. Her konca Nevruz renklerine bürünmüştü.

Bilmem güneş ne şarap içerdi: çimen çiçekleri hep neşe içinde idi. Yağmur yerine sanki gül rengi şarap yağmıştı. Yeni peyda olan bulutlar sümbüli hava içinde beslenirdi. Hava o derece nemli idi ki karanfil saksıdan feyz aldı, sümbül gül koku ile sulandı. Sanki zümürüt çeşmesi taşarak yeri kapladı, zebercetten gök kubbesi oraya aks etti. Şimşek öyle bir tatlı gülüşle güldü ki ay onun başına yemin eder oldu.

Mehtap süt derelerini akıttı, gümüş suyu ile cıva çalkandı. Bu hava insanı mahmur etti, kirpik uykusu balına arı oldu...

Nevruz havayı nemnâk edince toprak üstüne papağan tüyleri döşendi. Gül koncası Ankaya yuva oldu.

Toprağın bereket verici hassası öyle kuvvet buldu ki gökteki ruhların fidana hasret çektiği zann edilirdi.

Bulutlardan her inci tanesi döküldükçe çimen çiçekleri sevindi, güldü.

Çiçek bahçesinde esen nesim misk idi. Erguvanlardan sanki dinmez kanlar boşanırdı. Cennet her tarafa yayılmıştı; gül dalgası ırmağa karıştı; Nisan seyli öyle taşarak aktı ki taş ve çömlek parçaları yuvarlanarak giden incilere benzediler...

O feyz ile kayalar gül rengi ipek gibi şâşalandılar. Gülistandan çıkan her konca yerden ve gökten sır açtı. Gül bahçesi cennet haberini getirdi.

Nesim İsrail oldu, yerin bu mahşerini diriltti. Bülbül gibi gönlünün şevki geldi, güle sırrını söyledi.

Sucan yaseminden renk alırdı, yaseminin yanağından kan damları. Gül ve karanfil gizli gizli öpüşür, sünbül nerkisleri kucaklardı.

Çiçek bahçesinde fısıltı peyda oldu: sırlarını nesime ifşa ettiler. Hercai menekşe coştı, derhal kalem ve yazı sustu. Nerkis şaraptan, neyden sır açtı, krallar tacından inciler saçtı. Serkeş çınar alın kaldırdı, içinde ateş olan bir söz söyledi. O haberle lale gönlünün yarasını yaktı, gülün çırağı aşiftelendi. Yer ve gök figanla doldu; fakat çiçeklerin bu sohbeti aşikâre olmadı.

Dolaştıkları Mesire

Havanın têsiriyle Aşk ın gözleri şevk içinde idi. Hüsün e de başka halet geldi. Her ikisi tenezühe ihtiyaç duydu; o iki parlak çirağ mâna mesiresine devama başladı.

O mâna mesiresi öyle bir yerd ki suyu menekşe, toprağı amber. O cennet bağı, o yeşil ve neş'eli yerin toprağı Adem in toprağı idi. O bağın fidanları baştan başa *sidre* bir ham eriği yeşil gök kubbesi gibi idi. Yeşil otlarının uçları tükenmez

ömür; çiy daneleri birer yıldız, koncaları birer güneş. Işık denizi bir kızıl gülüstan... Onda gökten inen ayet kandili parıldar, Cebrail in tüyleri çimenlerine döşenmiş. Şehbazları imanın gece kandili, son baharda açan gülleri canın cevheri, zerrenleri cevahir denizine kıymet, nerkisleri cennet yadigarı.... O güllü çimene çiçekli yeşil Kışmir şalı demek ne dun bir tâbir! O çiçek bahçesinin gece bekçisi Merih yıldızı; ayın ondördü oranın ay çiçeği; elma ve turunç ağaçlarının meyvaları hazne hazne mercan ve akik.

Tarlaları yıldızla döşenmiş; orada elmas çakıl taşından fazla. Sahrası, çölü hercai menekşe ile kaplı, nice güzellik yuvası. Muhayyilenin yaratabileceği bir güllük ki gül koncaları al kanatlı bülbül. Nice güzellikler kirpiklerini oraya süpürge etmişler. Gül yanmış kandil olunca elbette yağı *sahba* (nectar) olur. Mecnun söğüdü zülfünü dağıtınca Leyla ya çöl yolunu tutmak düşerdi. Selvisi boyunu gösterince kıyamet gelir, ayağına düşerdi...

Şeftalisi dilber yanağı denmekle mâruf, gül beyazı; sulu ve lezzetli armutlar o bağı iska eder; kayısıları Leyla dudağı renginde; her vişnesi yakut küpe. Her otu Kışmir baharı levhası gibi yazsız kıssız. Siyah eriği hayat suyu. Sümbül nesteren yanağında kâkül, karenil de onun tarağı. O bağda laleler baştan başa kırmızı taç giymiş bostancıbaşlılardı.

Doğanı (şehbazı) ava alışmamış, yalnız tavuslar ve fezanlar avlar. Hüthütlerinin, başlarında Cem gibi taç var; keklik ve *dürraç* oranın perisi, askerleri... O bağ feleğin güneşinden ve ayından müstagni idi.

Orada mubarek bir havuz vardı; mevla, o cenneti baştan başa o feyz havuzunun gümüş suyu ile sulamıştı. O havuzda türlü türlü haletler gizliydi; gümüş aynasına her an başka bir âlem tasvir olunurdu. O havuza, Felek, mebhut bir halde, münakis olurdu... Hasılı o ferahlı gülbağı şairlerin ruhu kadar pâk idi.

O mesirenin Mihmandarı olan Söz

Genç ruhlu, zeki ve kurnaz bir ihtiyar oranın mihmandarı idi; ismi Söz, kendisi muhteremdi; Felekten evvel yaratılmıştı. Hüsün nedir; Aşk nedir bilirdi. Sıcağı soğuğu tecrübe etmişti. Canın da cananın da sırdaşı idi.

...Doğru yolu göstermede ve doğru yoldan saptırmada benzeri nadirdi. İstese, silahsız zırhsız, sulhu harbe galip getirir, lütfu-ihsan ettiği zaman ölüm ile hayatı birbirine can ve canan eylerdi. Gâh dev olurdu gâh peri; gâh denizi alırdı gâh kararı.

Yolunu sapıtmış olanlara yol gösterirdi, kimsesizleri himaye ederdi; gâh âlim olurdu gâh şair, gâh derviş olurdu gâh büyücü. Fermanına yês ve şevk mahkûmdu; emriyle gâh sevinç gâh matem yaşları akardı... Zekâsının vasıfları söylenilmez, mânaları var ki kimse bilmez. "Muhtaç ona cümle halkı-âlem, onunla bulur hayatı adem.." Elkâra göre teselli verir, aynaya göre sureti görünür. İsteddiği zaman bir anda zıddı zıdda sebep yapar.

Gâh mihnet kuyusunun esiri gâh Mısır devletinin azizi (veziri) olmuştur.

Söz ün şanı bu kadarcık değildir, onun vasıfları yalandan bile daha uzundur.

Sözü ihsan eden cenabı-hakır, insan bu armağana müstahaktır.

"Evsafı-hudaya gayet olmaz,

"Feyzi-Sühana nihayet olmaz,..."

Her devirde Sözün bir iki mümessili şair elbette beyan vadisinde mucizeler gösterir.

Şair demek gönülden anlayan demektir, hoş hal ve mütedil demektir. Yoksa şeytanın artıklarını yiyen bir takım reziller gönülün ilhamına aşına olurmu?

(Bitmedi)

Terbiyeli Deniz Arslanları

**Bir Köpekten
daha Sevimli**

KALIFORNİYANIN San Diego hayvanat bahçesinde bunların terbiyesiyle uğraşılıyor ve muvaffakiyetli neticeler alınıyor. Müessesenin müdürü Çarls diyor ki:

Deniz arslanları ile deniz ayıları birbirlerine benzerler, fakat deniz ayıları vahşidir ve terbiye kabul etmezler; deniz arslanları ise köpek kadar zeki ve terbiyeye müsteittir.

Deniz arslanları kısa tüylü, uzun başlı olur, insana kolayca alışırlar. Tabii, terbiye etmeden, insanın ihtiyatsızca elini onlara uzatması pek tehlikelidir: çünkü köpeklerdeki kuvvetli dişler bunlarda da vardır.

Deniz arslanının yavruları kolay elde edilir, fakat anasız beslenmeleri mümkün değildir. Hemen hepsi ölürlür. İki üç yaşındaki yavrular tam terbiye kabul eder çağa gelmişlerdir.

Tutulan ve esaret altına alınan deniz arslanı evvela yemek kabul etmez. Üç dört gün, hattâ bir hafta ağzına hiç bir şey almayanları görülür. Deniz arslanının yemeğe başlaması terbiyesinin üçte birini teşkil eder. Ondan sonra, sabırla, tedricî olarak onlara birçok oyunlar ve hareketler öğretilir. Sese alışırlar ve itaat ederler.

Onları bir harekete alıştırmak için, mülayim tavrıyla, aynı tatlılıkla lakırdı söylemek, tekrarlamak lazımdır; itaat edince de hayvanın ağzına mükâfat olarak taze bir balık atılır.

Günde iki okka balık her biri için kâfi gıdadır.

Sıhhat ve Güzellik

GEÇEN ay cilt güzelliğini temin için atılacak ilk adımdan, esaslı temizlikten bahsetmiştik. Karilerimiz arasında tavsiye ettiğimiz usulleri tatbik edenler varsa aynalarına tenkit nazarlarını çevirdikleri zaman bu bir aylık zahmetlerinin mükâfatını görmüşlerdir.

Bugün de sivilcelerden ve kara noktalardan bahsedeceğiz. Bunlar, bâzan, uzvi bir hastalık neticesi olurlar; o zaman tedavi çareleri doktorların elindedir. Fakat büyük bir ekseriyetle bunlar da bir hastalık değil, yine fena temizlenme usullerinin neticeleridir ki o zaman onlardan kurtulmak her akıllı ve dirayetli kadının elindedir.

Evvela görüyoruz ki sivilceler ve kara noktalar daha fazla yağlı ciltlerde oluyor. Bunun sebebi aşıkârdır. Cilt fazla yağ ifraz ediyor, bu yağlar mesamatı tıkıyorlar, orada tozla karışıyorlar ve kara noktalar hasil oluyor. Bu esnada, ecnebi bir madde, toz, girdiği için ve yağla hall olup kaldığı için mesamat da genişliyor ve tabiatıyla tekrar ve daha çok miktarda toz biriktirmeye müsait bir hale geliyor. İşte bu toz ve yağ birikintileri kara noktalar-
dır.

Şimdi bunlara çare — kızmayın, tekrar edeceğiz; bu o kadar mühim ki fazla tekrar etmek kabil değildir — her şeyden evvel temizliktir.

Cildin fazla ifrazatını gerek bol köpüklü su ile gerekse kremle — geçen ay târif ettiğimiz surette — tamamen çıkarmak, bu suretle mesamatın büyümesine ve kirlerin toplanmasına mâni olmak lazımdır.

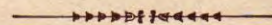
Bir de kara noktaları hiç bir zaman hiç bir vesile ile sıkımağa gayret etmelidir. Bu çok defalar, güç mukavemet edilir bir îtiyat haline girer. Halbuki kara noktaları sıkıp iç-

lerindeki mayii çıkarmak ancak mesamatı genişletmeğe ve tekrar kir ve tozla dolmağa âmade bir şekle sokmağa yarar. Bundan başka, bir mikrop kapıp iltihap yapmak, bir sivilce çıkarmak tehlikesi fazlaşmış olur. Eğer îtiyada mukavemet edemeyip aynı sakim usul tâkib edilirse, sıra birer birer sivilceleri sıkıp onların deliklerini genişletmeğe gelir. Bu usul heder olmuş emek olmakla kalmaz, iltihabı cildin altındaki guddelere sirayet ettirip, tahriş edilmiş noktanın her tarafında birçok sivilcelerin çıkmasına meydan vermiş olur.

Buna mâni olmak için cildi fevkalade temiz tutmaktan başka, bir de hareket temin etmek lazımdır. Çünkü âtil kalan cilt damarları hayatîyetini kaybeder, ifrazatı harice atamaz. Her temizlenmeden sonra parmak uçları ile — geçen ay târif ettiğimiz gibi — çeneden kulaklara doğru, ve aşağıdan yukarıya doğru hareketlerle cilde masaj yapılmalıdır. Her hafta bir defa yüzü kaynar su üstünde tutup buhar banyosu yapmalı, ve hafifçe kuruladıktan sonra üstünde bir parça buz gezdirmeli.

Temiz bir cilt böyle teşvik edilirse canlanır, faaliyete geçer, yabancı maddeleri atar; parlaklık kesb eder.

Eğer sivilceler beyaz bir baş gösterirse bunu aleyde sterilize edilmiş bir iğne ile delmek kabildir. Uğuşturmadan hemen üstüne bir parça steril gaz bezi koymak şarttır. Bu ameliyeyi yaparken ellerin de yıkanıldıktan sonra ispirto ile çalkalanması lazım geldiğini söylemek istermi?

Elbise Kalıpları

Çocuk elbisesi 5,6 yaşlarında kızlar için biçilmiştir.

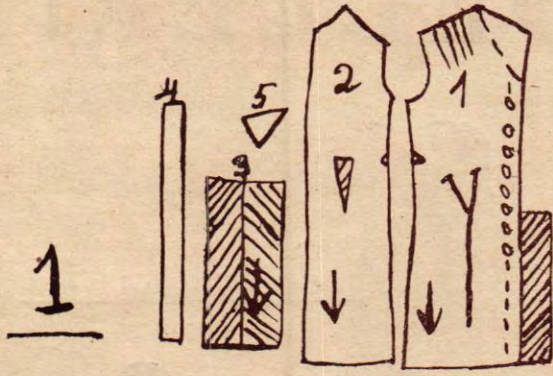
Diğer elbiseler şu ölçülere göre biçilmiştir :

arka (bele kadar)	- 37 sm.
Ön " "	- 40 sm.
Beden (göğüs üstünden)	- 96 sm.
Bel etrafı	- 68 sm.
Kalça (belden 16 sm. aşağı)	- 104 sm.
Kol (önden)	- 46 sm.

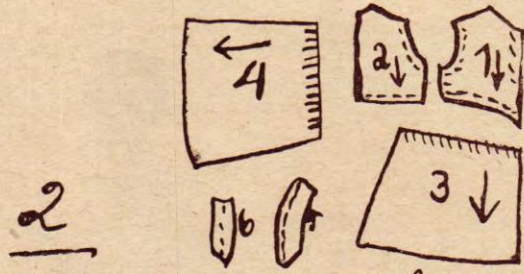
Kalıplarda dikiş payı yoktur.

Kumaşınızı biçmezden evvel fena salaşpurdan biçip kendinize göre lâzım gelen tadilatı yapın, sonra kumaşınızı biçin.

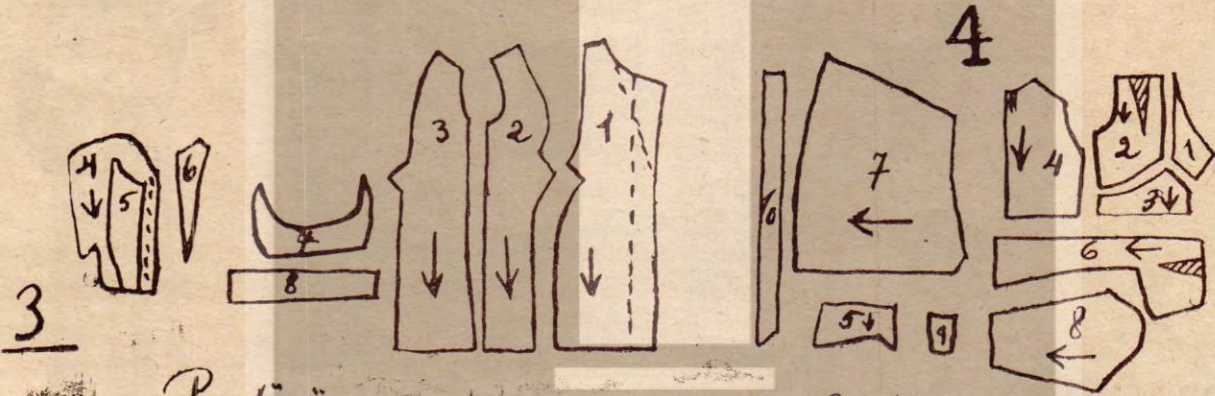
Kalıp parçalarını gösteren küçük resimlerde ok işaretleri kumaşın boy istikametini gösterir. Biçerken bunlara çok dikkat etmek lâzımdır.

1
Kolsuz yazlık elbise
1- ön
2- arka
3- plü parçası
4- kemer
5- cepe

2
Çocuk blüzesi
1- beden ön
2- beden arka
3- etek ön
4- etek arka
5- yaka
6- düğme yeri

3
Pardösü
1- ön
2- yan
3- arka
4- kol
5- kol (küçük kısmı)
6- arka ortası
7- kol kapagi
8- yaka
9- kol parçası
10- kemer
1, 2, 3, 4- beden
5, 6- ampüsmen
7- etek
8- kol

KARİLERİMİZE:

Bu patronlar biçilmiş olarak idarehanemizde emrinize âmâde tutulmaktadır.
Aşağıdaki Patron kuponu na, istediğiniz patronun numarasını yazıp bize gönderiniz.

Patron ilk posta ile adresinize gönderilecektir.

Bu kuponla, 4 patrondan yalnız bir tanesi istenebilir.

№ 43

Patron Kuponu

Patron numarası :

İsim :

Adres :

Şehir :

BAHAR MODELLERİ

1— Bu mevsim çizgili kumaşlar çok göreceğiz. Bu modeldeki gibi amudi ve ufki kullanarak güzel neticeler elde etmek kabildir. 90 sm. eninde düz kumaştan 1 m; çizgili kumaştan 3,50 m. lazımdır.

2— Benekli kumaşlar da çok güzel modellerde kullanılabilir. Bu modelde beden biçimi bilhassa narin ve zarif gösterecek bir şekilde çizilmiştir. 90 sm. eninde düz kumaştan 2 m; benekli kumaştan 3,50 m. lazımdır.

3— Geniş robalar omuzları geniş gösterip belin inceliğini meydana çıkarıyor. 90 sm. eninde çizgili kumaştan 3m. düz kumaştan 1m. ve 2m. kordele lazımdır.

4— Bu modeldeki bolero biçimi beden arzu edilirse çeneye kadar ilklenebilir. 90 sm. eninde kumaştan 3 m. 25 sm. lazımdır.

5— Bu model iki sıra düğmesile, geniş reverlerle bedeni bilhassa narin gösteriyor. Yan plileri genişlik veriyor. 90 sm. eninde kumaştan 3 m. lazımdır.

6— Bu modeldeki geniş pelerin arzu edilirse başka bir elbise ile giyilebilir. Elbise için düz şifon kullanılabilirsiniz. 90 sm. eninde düz kumaştan 1 m. 25 sm; çiçekli kumaştan 3 m. lazımdır.

Abonelerimize Kitap Hediyelerimiz.

**Bu hediyeleri alan abonelerimize
"Muhit" in nushası yalnız 15 kuruşa gelir.**

<i>Hediye ettiğimiz kitaplar</i>	
Sefiller	Viktor Hügo 175
Küçük Erkekler	Louisa Alcott 175
Eyi Zevceler	" " 150
Küçük kadınlar	" " 150
Abraham Lincoln	" " 85
Sevgili Düşman	Jean Webster 75
Mütareke Acıları	K. Şükrü 75
Cesur Kaptanlar	" " 60
Kölelikten Kurtuluş	" " 60
Kutu Kitabı	" " 60
Spor Ruhu	" " 50
Zindelik Atlası	" " 50
Odise	Homère 40
Monnavanna	M. Maeterling 30
Anormal Çocuk	Naci 75
San'atkârlar	Nahit Sırrı 30
Onar Mısra (Şiirler)	Yaşar Nabi 25
İkimiz (,)	" " 25

Muallim Ahmet Halit Kütüphanesi Neşriyatından :

Yeni Rusya	Falih Rifki 150
Kızılıcık Dalları	Reşat Nuri 125
Zeytin Dağı	Falih Rifki 125
Olağan İşler	Reşat Nuri 100
Yaprak Dökümü	" " 100
Örümcek Dede	Jean Webster 75
Genç Kızlara muaşeret usulleri	Feliha Esat 50
Mektep Oyunları	Ali İlhami 50

İstedığınız kitapları seçerek bize bildirirsiniz.
İsteyeceğiniz kitapların fiyatı abone bedelini geçecek olursa aradaki farkın yalnız yüzde 50 si abone bedeline ilave olunur.

Kitap hediyesiyle abone olmak şartları

480 kuruş ile: Bir senelik abone ve 300 kuruşluk kitap
240 kuruş ile: Altı aylık abone ve 150 kuruşluk kitap
125 kuruş ile: Üç aylık abone ve 75 kuruşluk kitap
MÜHİM: İsteyenlere meccanen bir numune nushası gönderilir.

Tenzilattı ve hediye tîrifemiz yalnız şahslara mahsustur. Mektep, kütüphane gibi kollektif müesseseler bu tenzilattan istifade edemezler.

Abone olmak için kuponu doldurup bize göndermek kâfidir.

Muhit in Abone Kuponu

Gönderilen para :

İstenilen hediye :

Abonenin ismi :

Adresi :

Şehri :

Yeni Eserler:

ANORMAL ÇOCUK

(Y. M. M. Muallimlerinden) NACI

TERBİYEDE Anormal çocuğun mevki çok mühimdir; böyle olduğu halde şimdiye kadar bu içtimai meseleye dair hiç bir kitabımız yoktu. Genç terbiyecilerimizden Naci beyin telif ettiği eser millî kütüphanemiz için cidden kıymetli bir hediye olmuştur. Bütün

muallim ve hüsusile başmuallimlerin bu eseri görmelerini tavsiye ederiz. Her halde Terbiye ile meşgul zat ve makamların, bu eserden dolayı Naci beyi takdir ve tebrikeye layık göceklerini ümid ediyoruz.

Umumi Kütüphane Çocuk Edebiyatı Ecnebi Müellifler Külliyyatı

Hemen kâffesi şaheserlerden seçilen bu üç seriye ait neşriyat memleketimizde az görülen bir nefasette çıkmaktadır.

*Ecnebi Müellifler Külliyyatı 25 er, Umumi Kütüphane ve Çocuk Edebiyatı
10 ar Kuruşa satılmaktadır.*

Umumi Kütüphane Külliyyatı

- 1— Küçük Deniz Perisi
- 2— Casus Çocuk
- 3— Dilenci
- 4— Mustatil Sandık
- 5— Kışla Hayatı
- 6— Divin
- 7— İki Zavallı
- 8— Jorinda ile Jorindel
- 9— Helena fon Sidov
- 10— Mesut Prens

Ecnebi Müellifler K lleksiyonu:

- 1— Arkadaşım. 2— Wilhelm Tell. 3— İnsanlığın başlangıçları (1 inci Kısım).
- 4— İnsanlığın başlangıçları (2 nci kısım).

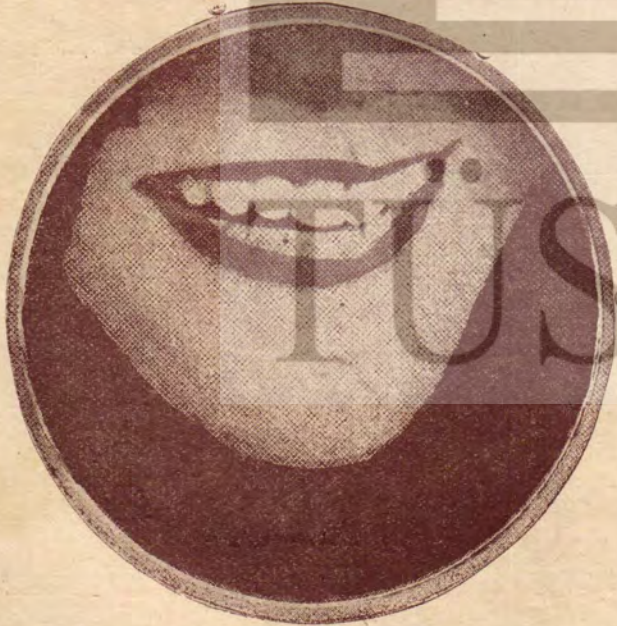
Çocuk Edebiyatı

- 1) Kanada Çayırlarında
- 2) La Fontaine in dalgınlıkları
- 3) Siberya içlerinde
- 4) Denizin Dibinde
- 5) Harikulade bir çocuk
- 6) Burun Ağaçı

Sihhat ve hayatın yegâne ilacı

Dantos

Hasan Diş Mâcunudur !

Dişlere ebedi hayat verir, inci gibi bezazlatır, çürümekten korur. Diş etlerini kuvvetlendirir. Diş ağrı ve nezlelerine, ağızdan gelecek her hastalıklara mani' olur. DANTOS diş mâcunu yalnız memleketimizde değil, Avrupada da şöhret almıştır. Altın ma-

dalya, nişan, takdirnameler birinciliğini ispat eder. HASAN ECZA DEPOSU nda yirmi Kuruşa satılır. Her yerden Dantos Hasan diş mâcununu musirren isteyiniz.

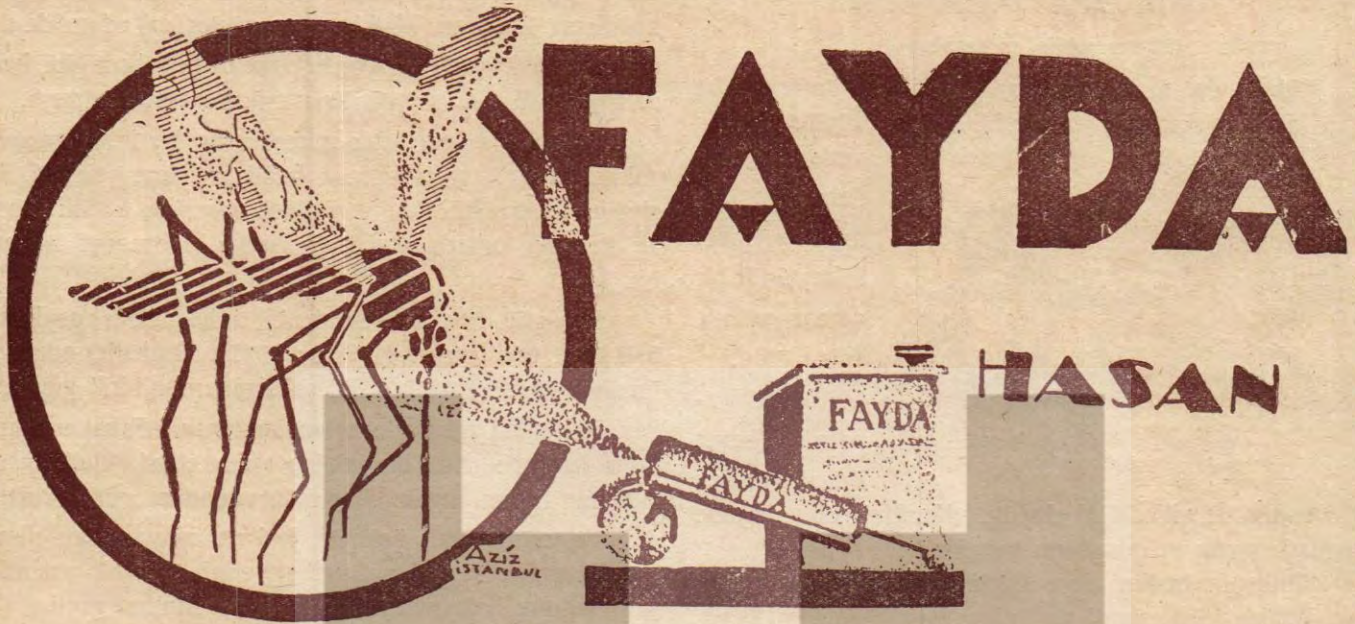

Yavrunuzun gürbüz olmasını istemezsiniz ?

Hasan Kuvet Şurubu

İçiriniz. Bu şurup, büyük küçük, yaşayan her insan için hayat, sıhhat ve kuvettir. Kansızlık, romatizma, verem, kemik ve göğüs, damar, ademi-iktidar, sinir hastalıklarına karşı koyduğunu bütün DOKTORLAR tasdik ederler.

Hasan Ecza Deposu.

Sinek, tahta kurusu, güve ve sair haşaratı kökünden imha ve izale eder. Kokusu latiftir; kat'iyen leke yapmaz. San'at ve rekabet sahasında kazandığı muvaffakiyet üzerine birinciligi ihraz etmiştir. Yerli malıdır ve emsaline nazaran yarı yarıya ucuzdur. Têsirâtı-mühlikesi kat'idir. HASAN ecza deposu.

Amerikan Kadını

(38 inci sahifeden devam)

zırlar. Eğer geç kalırsa konservler hazırdır: domates salçaları, çorbalar, tavuk, sebze, salata, yemeğe dâvet edeceklerse klübe dâvet etmeyi tercih ederler. Yemekten sonra hep birlikte sinemaya gidilir. Amerikalılar yalnızlığı sevmedikleri gibi musahabeden de hazz etmezler.

Eğer zevç ve zevce yalnız kalırlarsa radyoyu açarlar ve yahut her biri kendi başına sokağa çıkar, ahbaplarıyla buluşur veya bir seyir yerine gider.

ÇOCUKLAR

Böyle ailelerde çocuklar varsa halleri ne olur?

Zengin ailelerde mes'ele kolay hall olunur: küçükler dadiya, büyüyünce mektebe teslim edilirler. Bâzi ana mektepleri varsa da adetleri azdır.

Bu ihmalden dolayı bir Amerikalıya ızharı - hayret ederseniz cevaben; erkeklerin maaşı yüksek olduğundan kadınlar ayrıca çalışmaya mecbur olmadıkları için evde oturduklarını ve

çocuklarına baktıklarını söylerler. Vakta bir çok ailelerde ahval böyledir, fakat şehir meydanları ve bahçeleri az olduğundan çocukların çoğu sokakta oynarlar. Ve öyle serbest bırakılırlar ki terbiyeden tamamiyle mahrum kalırlar. Ancak 16 yaşına gelip de darülfununa devamla başlayınca medeniyet ve terbiye çerçevesine dahil olurlar.

Kız kollejlerinde görülen sây ve ikdam, mânevi ve bedenî sıhhat ferahlı bir muhit teşkil eder.

Müreffeh ailelerin kızlarının kollejde aldıkları terbiye kendilerini tahsillerini ileri götürmeye sevk eder. Birçok kadınlar konferanslara, darülfünun kurslarına devam etmektedirler. 1920 den beri rêy sahibidirler. Men'i-müskirat kanunu kısmen kadınların eseridir. Bu memnuiyetin leh ve aleyhinde çok sözler söylenmişse de şu muhakkaktır ki içki yasak olalı bir moda, bir snobizm hükmünü almıştır. Evvelce içki içmeyi hatırına getirmeyenler şimdi inat olsun diye içiyorlar.

Maamafi hususi ve umumi işlerde kadınlar henüz hakim bir vaziyette değildirler.

Rip Van Winkle

(16 ncı sahifeden devam)

"Ah, o da az zaman sonra, sizlere ömür, vefat etti; bir gün sokaktan geçen bir satıcıya küçük bir alışveriş yüzünden öyle kızdı, öyle kızdı ki beyninde bir damar çatladı, anide öldü."

Betbahit adam nihayet dımağından en ağır endişenin silindiğini duydu. Kendini daha ziyade tutamadı, kızını ve torununu kucakladı:

"Babanız, benim, deye haykırdı; vaktiyle genç Rip Van Winkle idim, şimdi de ihtiyar Van Winkle im. Kendi köyümde Van Winkle i tanıyan kalmadı mı?"

Orada bulunanlar dona kaldılar. Bir ihtiyar kadın kalabalıktan ayrılarak yanına geldi, elini kaşına götürerek ihtiyarı inceden inceye süzdü: "Ta kendisi. A! besbelli, ayol, ta kendisi. Kırk yıllık komşumu tanımaz mıyım? Rip Van Winkle in ta kendisi! Köyüne hoş geldin, komşu; şu yirmi seneyi nerelerde geçirdin?"

Rip in anlatacak yirmi yıllık değil yalnız bir gecelik hikâyesi vardı. Herkes küçük dilini yutacak derecede istigraplarla bu hikâyeyi dinledi, işitenler işitmeyenlere anlattı. Nihayet sıhhati, meşhur Felemenkli müverrih Peter Vanderdrik torunlarından köyde oturan bir ihtiyarın alimane şahadetiyle de tēyit olundu. Dedesi müverrihin bizzat kendisinden duymuştu: Kaatskill dağları tekin değildi; onlarda acayip mahlûkat eksik olmazdı. Memleketin kâşifi Hudson tayfasiyle her mehtapta buraya gelir, bir "Piyale alemi eylerdi". Artık bu tarihi ihtiyar herkesin dostu bir kahraman olmuştu.

Kızı onu yanına aldı. Temiz, rahat, döşeli dayalı bir evi vardı; eskiden omuzuna tırmanan yumurcıklardan biri damadı olmuştu. Köyün en bakımlı çifliği onun-

du. Oğlu, tam kendi modeli, isminin varisi olan oğlu; kendisine Rip Van Winkle deye gösterilen adam da damadının çifliğinde çalışıyordu, ama o da babası gibi kendi işinden başka her işe karışmak verasetini almıştı.

Ihtiyar Rip için artık görecek hiç bir iş yoktu; boş vaktini rahat geçirebilecek bahtiyar yaşa gelmişti. En ziyade yetişmekte olan yeni nesil arasında küçük dostlar kazandı, onlarla geçirdiği saatler en mesut zamanları idi.

Her gün yine kahvehanenin avlusundaki peykenin üstünde, eski yerine geçiyor; köyün aksakallarından ve "muharebeden, evelki, tarihi şahsiyetlerden biri" gibi herkes tarafından hürmetle selamlanıyordu. Fakat uyuşukluğu devrinde nasıl bir inkılap muharebesi olduğunu, silahlanan halkın İngiliz boyunduruğundan nasıl kurtulduğunu, artık kral üçüncü Jorj un raayasından olmayıp Birleşmiş Devletler Cumhuriyetinin hür bir vatandaşı olduğunu anlayıncaya kadar epey zaman geçti.

Rip politikayı seven insan değildi. Bereket ki inkılaplar, muharebeler hep uyuşukluk devrinde gelmiş geçmişti. Şimdi, hele, boynu yalnız kralın değil karısının da boyunduruğundan kurtulmuştu.

Rip, hikâyesini Mr. Doolittle in oteline gelen her yeni yolcuya anlatırdı. Evvela, başta, her anlatışta bazı yerlerini değiştirdiği fark olunmuştu, fakat uyuşukluktan uyanması eyice istikrar bulduktan sonra hikâyeyi de benim anlattığım şekilde tespit etti, ve onu, bütün köyde ve civar köylerde, harfi harfine ezberlemeyen erkek, kadın, çocuk kalmamıştı. Bununla beraber aklını kaçırdığına hüküm edenler ve söylediğine inanmayanlar da vardı. Yalnız aslen Felemenkli olanlar bu masala bütün imanlarıyla itikad ediyorlardı, hattâ bugüne bugün ne zaman Kaatskill dağlarında gök gürlese "Hudson tayfasiyle beraber dokuz çomak oynuyor" sözünü tekrar ederler. Ve buranın her kılıbık kocası, evlilik yükü omuzlarının üstüne fazla ağır bastığı zaman: "Ah, ne olurdu, Rip Van Winkl in piyalesinden ben de bir cur'a içeydim," temennisini ızhar eder.

Şeker hastalarına mahsus

Hasan Gluten Mâmulâtı

Hasan gluten ekmeği, bademli Hasan gluten ekmeği, Hasan gluten gevrekleri, Hasan gluten makarna ve şehriyeleriyle unu ve Hasan diyabetik çikolatasını bilcümle gluten mustahzaratına tercih eylemeniz lazımdır. Çünkü Hasan gluten mâmulâtı yerli ve saf unlarla yapılmış e Etüba kongresinin kabul eylediği formülde istihzar edilmiş olup etübbayı-muktedire ve meşhurenin takdiratını ve yüzde 60-80 miktarında saf gluteni havi olduğu kimyagerlerin raporları ile sabittir.

HASAN KOLONYASI

Halis limon ve turunc çiçeklerinden müstahzar bir harikai-san'at olup 90 derecedir. Hastalara şifa ve hayat bahş eder. Sinir, baygınlık, helecanı-kalb, nezle, baş ağrısı zamanlarında bir hayat arkadaşıdır. İnce kadınlar, ihtiyar nineler için ebedi bir ihtiyaçtır. Tuvalet âleminde büyük şöhreti olup bir defa istimal etmekle anlaşılır. Memleketimizin büyük ricali, ecnebi mahafil Hasan Kolonyası istimal etmekte olup bu ruhnuvaz Kolonyanın sahibini tebrik ve takdir etmektedirler.

Hasan Kolonyasının namından istifade etmek isteyen bâzı kimseler aynı namda başka bir Kolonya çıkarmışlardır. Dikkat ve ihtiyat ile hareket edilmesini, aldanılmamasını ve taklitlerinden sakınılmasını tavsiye ederiz. Hasan Ecza Deposu.

New York da Tiyatro

(20 nci sahifeden devam)

taklitleri vucuda gelmekte ve bunu yakında Berlinvari ifratların tâkib edeceği tahmin olunmaktadır. Lakin puritanizm (Müfrit ahlâkçılık) ölmemiştir: *Bourdet* nin piyesinin men'i böyle bir tezahurdur.

Avant-garde ı yaşatan O'Neill halka hitab etmeye başladı. Onda harikulade bir teknik kabiliyeti vardır. En canlı bir muhayyileye sahiptir. Amerikan cemiyetinin maceralı bir hayat esnasında tanıdığı bütün sınıflarını tasvir eder ve maharetsiz değildir. Avrupayı inkâr ediyorsa da ondan çok istifade etmiştir. Bol bol istifade ettiği bütün Alman ve Rus teknik tarzları müstesna O'Neill *Lenormanda*, *Pirandello* ya çok borçludur. *Strange Juterlude* isimli eseri Joyce un dalili monologunun sahneye çıkarılmasıdır. Fikir piyeslerinde O'Neill iptidaidir. Son piyesi *Dynamo* da fennin Allahın yerine geçip geçmeyeceği meselesini mevzuu-bahs ediyor ki yirmi seneden beri Avrupada artık kimse bununla meşgul olmuyor. Hayran bir seyirci kitlesi onu dinliyor. Bizde ancak beş defa temsil edebilecek fikir piyesleri orada hasılat yapıyor, Reinhardt (Amerikada bir peygamber gibi telekkî ediliyor) tarafından sahneye konulan *Müçize* isimli eser de öyle. Esasen Paris de oynanan Amerikan eserleri bunlar değildir; tezler, betbinlik, mâlûm hakikatler bizde luzumundan fazladır; Fransız halkına lazım olan basit ve hattâ adi, lakin New York ruhunu taşıyan piyeslerdir.

New Yorkda olduğu kadar ecnebi tiyatroları hiç bir yerde yoktur. Alman, Macar, Espanyol trupları; üç

italyan, altı Yiddish tiatrosu vardır. Moskova gibi New York da temaşa hayatının kesafetini musevilere medyundur. Ondokuzuncu asır sonunda merkezî Amerikadan musevi muhacirlerinin gelmesini hemen muteakibendir ki Amerikan tiyatrosu dünyayı fethetmiştir. New York da ancak birkaç fransız turnesi görülür ve bunlar pek az rağbet bulur, Sarah ve Rejane in ölümünden sonra Guitry ler New York da takdir edilen yegâne fransız aktörleridir. Bununla beraber Copeau da orada eyi bir şöhret yapmıştır.

Harlem deki zenci tiyatrolarına cuma, akşamı yarı gece temsili müstesna, umumiyetle beyazlar gitmezler. Bu temsiller Manhattan in görülmeye seza şeylerinden dir. Hemen daima aynı nükteler, aynı kaba têsirler, lakin bej, kurşuni, çikolata renkli aktörler sahnede hareket ettikçe sanki salondaki seyircilere taze bir bayatıyet verirler. Tablolar ecele ile birbirini tâkib ederken insan oyunun süratinden, renkli aktörlerin sari teheyyücünden, ağızlarından nağmeler gümüş paralar gibi düşen zenci kadınlardan, yorulmak bilmez uzuvlarının elastikiyetinden, bir bomba gibi patlayan kelimelerinden, makineli tüfekler gibi çatırdayan kahkahalarından usanmaz. Ve bu tiyatroların seyircileri de reçelci kavanozları gibi tatlı renkli entarileriyle zenci kadınlar ve fazla parlak plastron boyun bağlariyle 335inci sokağın şık delikanlılarıdır. Zenci tiyatrosunun hissî veya realist komik sahnelerin garabet ve hakikiliği bâzan ulvi denecek kadar güzeldir; bâzan klasik temsiller de verirler, hiç unutmam bir *Othello* seyr ettim ki pembe esvabı içinde *Desdemona* bizzat Othellodan daha siyahtı.

Hem yemek... Hem ilaç!

Hasan Zeytin Yağıdır

Halis ve saftır. Kum, taş, böbrek, safra, sarılık ve kara ciğer hastalıklarıyla zayıflığa karşı en kuvvetli ilaçtır. Nefis ve şerbet gibi tatlıdır. Salatada, mayonezde, yemeklerde, hattâ tatlılarda pilavlarda bile kullanabilirsiniz. Bilhassa miyde rahatsızlığı çekenler yemeklerde yalnız Hasan zeytin yağını istimal eylemelidirler. Londra, Roma ve Fransada en büyük mükâfat kazandığı resmen musaddaktır.

ABONE ŞARTLARI

Türkiye için:

Seneliği 6 lira
Alti aylığı 3 lira
Üç aylığı 1.50 lira

Ec. Memleketler için

Seneliği 4 dolar
Alti aylığı 2 dolar

M U H İ T

Resimli Aylık Aile Mecmuası

Baş Muharrir: AHMET CEVAT

Adres: Dilsizzade Hanı, No. 1-2

Telefon: 24118-Posta Kutusu 706

Muhit Neşriyat Limited Şirketi tarafından
neşr olunur.Hediyeler ve tenzilat yal-
nız şahıslara mahsustur.

Her nushada:

metin harici

tablolar

bulunur.

Fihrist

Muharriri		Sahifesi	Muharriri		Sahifesi
Edebiyat, San'at, Lisan :			Kara Kedi		
Beynelmilel Amerika sözleri	Ahmet Cevat	1		Kâmran Şerif	43
Washington Irving		17	Tefrika :		
Amerika musikîci (1)		47	Hüsün ve Aşk	Şeyh Galip	66
Hüseyin Rahmi Bey anlatıyor			Şiirler ve Nesirler :		
	Hikmet Feridun	59	Sahile atılmış tahtalar	Longfellow	21
Darülbedayide	Yaşar Nabi	63	Kadın Sahifeleri :		
Tarih :			Amerikan Kadını (2)	Seniha Sami	56
Amerika tarihinde iki büyük sîma			Sıhhat ve Güzellik		71
	Nahit Sırrı	50	Patron târifleri		72
Koca Mîmar Sinan	Reşat Ekrem	61	İlk bahar modelleri		74
İlim ve Fen :			Müteferrik :		
Maşinizm nedir? (2)	Claude Blanchard	27	Amerika Müttehidesinin nüfusu (2)		3
Amerikanın başka bir cephesi (2)			Amerikada Grat-siyeller (2)		6
	Ahmet Kasdi	36	Dünya buhranında Amerika (2)		22
Hikâye, seyahat ve Tiyatro :			New York belediyesinin bir teşebbüsü (3)		26
Amerikaya seyahat	Roger Franq	4	Dumanlı şimendiferler kalkıyor (4)		33
Göklere baş çekmiş binalar	Paul Morand	8	Ecınmi donanması (4)		34
Rip Van Winkle	Ahmet Cevat	12	Kurbağa yetiştiren çiftlik (4)		42
New York da tiyatro	Yaşar Nabi	18	Darulfününluların hayatı (2)		33
			Terbiyelî deniz arslanları (4)		70

(1) Le Mois (2) Vu (3) Le Miroir du Monde (4) Popular Science.
Kapak The National Geographic Magazine den